

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Η ΕΠΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ
ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Βαρβάρα Β. Βασιλείου

ΕΡΓΑΣΙΑ

Που υποβλήθηκε στο Τμήμα Στατιστικής
του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση

Μεταπτυχιακού Διπλώματος

Συμπληρωματικής Ειδίκευσης στη Στατιστική
Μερικής Παρακολούθησης (Part-time)

Αθήνα
Μάρτιος 2007

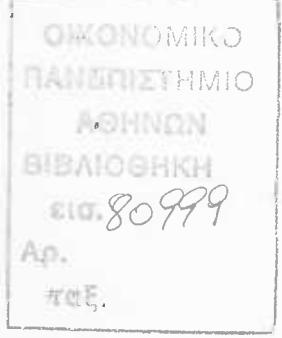

ΑΤΤΙΚΟ ΛΕΥΧΩΝΟΜΟ ΡΟΥΛΟΝ

ΑΤΤΙΚΟΙ

ECONOMICS & BUSINESS
SCHOOL • ATHENS UNIVERSITY
• ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
• ΑΘΗΝΑΣΙΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

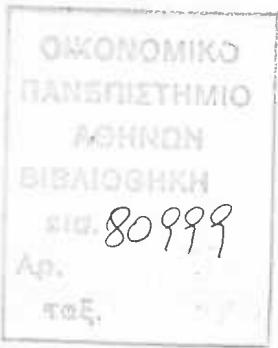
Βαρβάρα Βασ. Βασιλείου

ΕΡΓΑΣΙΑ

Που υποβλήθηκε στο Τμήμα Στατιστικής
του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης στη Στατιστική
Μερικής Παρακολούθησης (Part-time)

Αθήνα
Μάρτιος 2007

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ

Εργασία που υποβλήθηκε ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Συμπληρωματικής Ειδίκευσης στη Στατιστική
Μερικής Παρακολούθησης (Part-time)

Η ΕΠΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Βαρβάρα Β. Βασιλείου

Υπεύθυνο μέλος ΔΕΠ:

Α. Κωστάκη

Επίκουρος Καθηγήτρια

Ο Διευθυντής Μεταπτυχιακών Σπουδών

Επαμεινώνδας Πανάς
Καθηγητής

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Η εργασία αυτή αφιερώνεται με τιμή στη μητέρα μου, που με αγάπη
με στήριξε κατά την διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ πολύ την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κα Αναστασία Κωστάκη για τις πολύτιμες κατευθύνσεις και την βοήθεια που μου πρόσφερε για την εκπόνηση αυτής της εργασίας. Επίσης θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες προς τον κο Βύρωνα Κοτζαμάνη, καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για τις συμβουλές και τα στοιχεία της απογραφής του 2001, που μου παραχώρησε και στα οποία στηρίχθηκε η στατιστική ανάλυση που περιέχει η παρούσα εργασία.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Γεννήθηκα στο Λουτράκι Κορινθίας το έτος 1973 και έζησα εκεί τα παιδικά και εφηβικά μου χρόνια.

Αποφοίτησα από το Γενικό Λύκειο Λουτρακίου το 1991, για να ξεκινήσω μετά από λίγους μήνες τις σπουδές μου στο Πανεπιστήμιο Πειραιά και στο τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης.

Πριν ακόμη αποφοίτησω ξεκίνησα να εργάζομαι ως βοηθός λογιστή σε εμπορικές επιχειρήσεις.

Το ενδιαφέρον μου για την επιστήμη της Στατιστικής με ώθησε να εγγραφώ το έτος 2003 στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα συμπληρωματικής ειδίκευσης στη Στατιστική μερικής παρακολούθησης του τμήματος Στατιστικής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Σήμερα είμαι η λογίστρια ανώνυμης εμπορικής εταιρείας.

ABSTRACT

Barbara Vasiliou

THE EFFECT OF IMMIGRATION ON THE CONSTITUTION OF THE POPULATION IN GREECE

March 2007

One of the most serious social phenomena of the Greek society during the last decade of the twentieth century is immigration coming from the Balkans and the Eastern countries. The highest concentration of immigrants is being noted in the islands and the coastal districts, though their presence barely affected the geographical distribution of the total population. Their entrance and stay in the country did not cause frustration on the feature of the age pyramid, but it effected the relation between genders, generally for men. It affected gently the productive age groups, but substantially reduced the age rate, converting the population less elder (reduction of the elderly percentage) than younger (increase on the percentage and the size of youth). The highest concentration of immigrants was marked in the areas, which are characterized by intensive growth on the agriculture, alteration and the activities related to tourism, also in the urban centers and the areas nearby. The current project, which is based on the results of the last inventory (2001), aims to the measurement and estimation of the effect of immigration, during the last decade of the twentieth century, on the gender and age constitution of the population in Greece.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βαρβάρα Βασιλείου

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Μάρτιος 2007

Ένα από τα εντονότερα κοινωνικά φαινόμενα της ελληνικής κοινωνίας την τελευταία δεκαετία του εικοστού αιώνα είναι η μετανάστευση αλλοδαπών από τις Βαλκανικές και τις τρίτες χώρες. Η υψηλότερη συγκέντρωση αλλοδαπών καταγράφεται στη νησιωτική Ελλάδα και στους παράλιους νομούς της χώρας, ενώ η παρουσία τους επηρέασε ελάχιστα τη γεωγραφική κατανομή του συνολικού πληθυσμού. Η είσοδος και η παραμονή τους στη χώρα δεν προκάλεσε ανατροπή της φυσιογνωμίας της πυραμίδας των ηλικιών, αλλά επέδρασε στη σχέση μεταξύ των φύλων, γενικά υπέρ των ανδρών. Επηρέασε ήπια τις παραγωγικές ηλικιακές ομάδες, αλλά μείωσε σημαντικά τον δείκτη γήρανσης, κάνοντας τον πληθυσμό λιγότερο γερασμένο (μείωση του ποσοστού των ηλικιωμένων) παρά νεανικότερο (αύξηση του ποσοστού και του μεγέθους των νεότερων. Η υψηλότερη συγκέντρωση των αλλοδαπών εντοπίζεται σε νομούς με έντονη ανάπτυξη στη γεωργία, τη μεταποίηση και τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό, στα αστικά κέντρα και σε γειτονικούς σε αυτά νομούς. Η παρούσα εργασία, η οποία βασίζεται στα αποτελέσματα της τελευταίας απογραφής (2001), στοχεύει στη μέτρηση και εκτίμηση της επίδρασης της εισροής μεταναστών κατά την τελευταία δεκαετία του εικοστού αιώνα στην κατά φύλο και ηλικία δομή του πληθυσμού της Ελλάδας.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίδα

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή	1
1.1 Το φαινόμενο της μετανάστευσης	1
1.2 Σκοπός της εργασίας	4
1.3 Πηγές	4
1.4 Μεθοδολογία	5

Κεφάλαιο 2

Ιστορική αναδρομή	7
2.1 Τα μεταναστευτικά ρεύματα από και προς τον ελλαδικό χώρο	7
2.2 Τα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ελλάδα	12
2.3 Η οικονομική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών στην Ελλάδα	15

Κεφάλαιο 3

Στατιστική επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων για τη μετανάστευση στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα	21
3.1 Η εξέλιξη του συνολικού πληθυσμού και της δομής του κατά εθνικότητα	21
3.2 Πληθυσμιακές πυραμίδες: Η επίδραση των αλλοδαπών στην κατά ηλικία και φύλο σύνθεση του πληθυσμού της Ελλάδας	24
3.3 Η σύνθεση του πληθυσμού των αλλοδαπών σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό της Ελλάδας	31
3.3.1 Ποσοστά συμμετοχής των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό κάθε χωρικής ενότητας (νομού)	31
3.3.2 Δείκτες χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού της χώρας	35
3.4 Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού ων αλλοδαπών	38
3.4.1 Ποσοστά συμμετοχής των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό κατά ομάδα ηλικίας σε κάθε νομό	38

3.4.2 Ποσοστά συμμετοχής αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό κατά ηλικιακή ομάδα και φύλο	49
3.4.3 Δείκτες χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών κατά ηλικιακή ομάδα και φύλο σε κάθε νομό	50
3.5 Δείκτες γήρανσης για το σύνολο του πληθυσμού, τον πληθυσμό των αλλοδαπών και τον πληθυσμό των Ελλήνων σε επίπεδο νομού	52
3.5.1 Δείκτες γήρανσης ανά φύλο για το σύνολο του πληθυσμού, τους αλλοδαπούς και τους Έλληνες	59
3.6 Συσχέτιση του πληθυσμού των Ελλήνων και των αλλοδαπών	66
Κεφάλαιο 4	
Η επίδραση των εισερχόμενων μεταναστευτικών ρευμάτων στην πληθυσμιακή δομή του Ελλαδικού χώρου	73
4.1 Η κατανομή των αλλοδαπών στον Ελλαδικό χώρο	73
4.2 Η συμβολή των αλλοδαπών στις σύγχρονες πληθυσμιακές μεταβολές	76
Συμπεράσματα	81
Παράτημα	83
Βιβλιογραφικές αναφορές	91

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

<u>Πίνακας</u>	<u>Σελίδα</u>
Πίνακας 1 Μεσο-απογραφική εξέλιξη των υπο-πληθυσμών της Ελλάδας	22
Πίνακας 2 Επιμερισμός της δια-απογραφικής αύξησης των αλλοδαπών	22
Πίνακας 3 Μεταβολή στη σύνθεση του πληθυσμού της Ελλάδας	23
Πίνακας 4 Επίδραση (%) της παρουσίας των αλλοδαπών βάσει επιλεγμένων δεικτών δημογραφικών δομών	29
Πίνακας 5 Ποσοστά συμμετοχής των αλλοδαπών στον πληθυσμό κάθε νομού της χώρας	31
Πίνακας 5.1 Περιγραφικά στατιστικά των ποσοστών συμμετοχής των αλλοδαπών στον πληθυσμό της χώρας σε επίπεδο νομού	32
Πίνακας 6 Δείκτες χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού	35
Πίνακας 6.1 Περιγραφικά στατιστικά των δεικτών χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού	36
Πίνακας 7 Ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό κατά ομάδα ηλικίας σε κάθε χωρική ενότητα	38
Πίνακας 8 Περιγραφικά στατιστικά για το ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό κατά ομάδα ηλικίας σε κάθε χωρική ενότητα	43
Πίνακας 9 Δείκτες γήρανσης ανά νομό για το σύνολο του πληθυσμού, τον πληθυσμό των αλλοδαπών και τον πληθυσμό των Ελλήνων	52
Πίνακας 9.1 Περιγραφικά στατιστικά για τους δείκτες γήρανσης του συνόλου του πληθυσμού, τους αλλοδαπούς και τους Έλληνες ανά νομό	56
Πίνακας 10 Δείκτες γήρανσης κατά φύλο για το σύνολο του πληθυσμού, τους αλλοδαπούς και τους Έλληνες	59
Πίνακας 11 Περιγραφικά στατιστικά δεικτών γήρανσης κατά φύλο για το σύνολο του πληθυσμού, τους αλλοδαπούς και τους Έλληνες ανά νομό.	64

Πίνακας 12 Περιγραφικά στατιστικά για τον πληθυσμό των Ελλήνων και τον πληθυσμό των αλλοδαπών	67
Πίνακας 13 Συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών του πληθυσμού των Ελλήνων και τον πληθυσμού των αλλοδαπών	67
Πίνακας 14 Μοντέλο απλής γραμμικής παλινδρόμησης για τον πληθυσμό των Ελλήνων και τον πληθυσμό των αλλοδαπών	68
Πίνακας 15 Συντελεστές μοντέλου γραμμικής παλινδρόμησης για τον πληθυσμό των Ελλήνων και τον πληθυσμό των αλλοδαπών	68
Πίνακας 16 Περιγραφικά στατιστικά των καταλοίπων του μοντέλου γραμμικής παλινδρόμησης	69
Πίνακας 17: Ποσοστιαία μεταβολή του συνολικού μόνιμου πληθυσμού των Ελλήνων και του συνολικού μόνιμου πληθυσμού (Ελληνες και αλλοδαποί) ανά ΚΔ (απόγραφες 1991-2001)	78

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

<u>Γράφημα</u>	<u>Σελίδα</u>
Γράφημα 1: Πληθυσμιακές πυραμίδες του συνολικού πληθυσμού (Α), του συνόλου των Ελλήνων (Β), των Αλλοδαπών (Γ), των Αλβανών (Δ) και των Βουλγάρων (Ε) στην απογραφή του 2001	25
Γράφημα 2 Ραβδόγραμμα ποσοστών συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό της χώρας σε επίπεδο νομού	33
Γράφημα 3 Γράφημα Line των ποσοστών συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό της χώρας σε επίπεδο νομού	34
Γράφημα 4 Ραβδόγραμμα δεικτών χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού	37
Γράφημα 5 Ιστόγραμμα ποσοστού συμμετοχής στον πληθυσμό για κάθε χωρική ενότητα για την ηλικιακή ομάδα 0-14 ετών (Α), την ομάδα 15-44 ετών (Β), την ομάδα 45-64 ετών (Γ) και την ομάδα 65 ετών και άνω (Δ).	45
Γράφημα 5.1 Διάγραμμα Box Plot για το ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό για κάθε χωρική ενότητα για τις 4 ομάδες ηλικιών	48
Γράφημα 5.2 Γράφημα Pie για τα ποσοστά συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό κατά ηλικιακή ομάδα	49
Γράφημα 6 Ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό κατά φύλο και κατηγορία ηλικίας	50
Γράφημα 7 Δείκτες χωρικής συγκέντρωσης αλλοδαπών στον πληθυσμό κατά φύλο και κατηγορία ηλικίας	51
Γράφημα 8 Δείκτες γήρανσης για το σύνολο του πληθυσμού (Α), το σύνολο των αλλοδαπών (Β) και το σύνολο των Ελλήνων (Γ)	57
Γράφημα 9 Ραβδόγραμμα δεικτών γήρανσης κατά φύλο για το σύνολο του πληθυσμού, τους αλλοδαπούς και τους Έλληνες σε επίπεδο νομού	65
Γράφημα 10 Scatterplot για τον πληθυσμό των Ελλήνων και τον πληθυσμό των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού κατά ηλικία, φύλο	66

Γράφημα 11 Scatterplot για τον πληθυσμό των Ελλήνων και τον πληθυσμό των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού.	67
Γράφημα 12 Ιστόγραμμα των σταθμισμένων καταλοίπων του γραμμικού μοντέλου	70
Γράφημα 13 Διάγραμμα κανονικής πιθανότητας των σταθμισμένων καταλοίπων του γραμμικού μοντέλου	71
Γράφημα 14 Η διασπορά του συνολικού πληθυσμού και του πληθυσμού των αλλοδαπών στην απογραφή του 2001 σε επίπεδο Καποδιστριακών Δήμων	83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Το φαινόμενο της μετανάστευσης.

Διεθνής μετανάστευση ορίζεται η μετακίνηση ατόμων από το κράτος προέλευσής τους σε ένα άλλο. Ο όρος «διεθνής» που χαρακτηρίζει αυτή τη μετανάστευση υποδεικνύει ότι η κατανόηση αυτού του φαινομένου περιλαμβάνει δύο διαστάσεις, την παγκόσμια και την εθνική. Πιο συγκεκριμένα, η παγκόσμια κοινωνική οργάνωση, με την παγκόσμια αγορά και την κατάτμηση της πολιτικής σε εθνικά κράτη, καθορίζει το περιεχόμενο της διεθνούς μετανάστευσης ως γενικής κατηγορίας, η οποία όμως, λόγω των δεδομένων συνθηκών, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα στα εθνικά πλαίσια. Το κάθε εθνικό κράτος, λοιπόν, είναι το κοινωνικό πλαίσιο το οποίο ενσωματώνει και επεξεργάζεται τη μετανάστευση διαμορφώνοντας το ιδιαίτερο και διαφορετικό περιεχόμενό της. Συνεπώς, η διεθνής μετανάστευση εμπεριέχει την αλληλεπίδραση της παγκόσμιας και της εθνικής διάστασης, οι οποίες αποτελούν τα συστατικά της μέρη.

Βέβαια, η παγκόσμια και εθνική κοινωνική οργάνωση δεν είναι στατικές ή σταθερές, αλλά βρίσκονται υπό συνεχή διαμόρφωση, έστω και αν αντιμετωπίζονται «στιγμιαία» ως σταθερές για τη διευκόλυνση της κατανόησής τους. Έτσι, η μετανάστευση είναι μέρος της κοινωνικής οργάνωσης και ως τέτοια συμμετέχει ταυτόχρονα και στη μεταβολή αυτής της οργάνωσης, χωρίς βέβαια η ίδια να παραμένει αμετάβλητη.

Η μετανάστευση δεν αποτελεί ένα ανεξάρτητο φαινόμενο που επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες ή αιτίες και έχει κάποιες συνέπειες, σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο, αλλά ότι ενυπάρχει και αναδύεται από την ιστορική κοινωνική οργάνωση στο σύνολό της. Έστω κι αν αυτή η οργάνωση εμφανίζεται κατετμημένη σε διάφορα μέρη, ανεξάρτητα μεταξύ τους, η μετανάστευση την εκφράζει στο σύνολό της, συμβάλλει στην αναπαραγωγή της αλλά και αντιστέκεται σε αυτή.

Στις δεδομένες ιστορικές συνθήκες, η μετανάστευση είναι μια μορφή κοινωνικής σχέσης που διαμεσολαβείται από την αγορά, το κράτος, το έθνος, το φύλο που καθορίζουν τη συγκρότηση των κοινωνικών κατηγοριών και ομάδων και τον τρόπο επαφής και επικοινωνίας μεταξύ τους.

Με αυτό τον ορισμό του όρου, η πολυπλοκότητα και πολυδιαστατικότητα της κοινωνικής ζωής ενσωματώνεται στη μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου επιτρέποντας να εξεταστεί η μετανάστευση από διαφορετικές οπτικές γωνίες, ενώ η επιλογή μιας εξ αυτών δεν σημαίνει ότι αποκλείονται οι άλλες οπτικές γωνίες. Σημαίνει απλώς ότι σε μια συγκεκριμένη μελέτη κάθε οπτική γωνία μπορεί να θεωρηθεί ως η σημαντικότερη στη διαμόρφωση ενός κοινωνικού φαινομένου σε ένα δεδομένο χρόνο.(Ηλέκτρα Β. Πετράκου, Η κατασκευή της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία).

Η μετανάστευση είναι μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι σημερινές κοινωνίες.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, το έτος 2002 περίπου 175 εκατομμύρια άνθρωποι ανά τον κόσμο ήταν μετανάστες. Οι περισσότεροι μετανάστες ζούσαν στην Ευρώπη (56 εκατομμύρια), την Ασία (50 εκατομμύρια) και τη Βόρεια Αμερική (41 εκατομμύρια). Στις ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου ο ένας περίπου στους 10 κατοίκους ήταν μετανάστης ενώ στις αναπτυσσόμενες χώρες η αναλογία ήταν ένας στους εβδομήντα κατοίκους.

Πολύ δε περισσότερο η Ελλάδα, στην περίπτωση της οποίας η μετανάστευση δεν αποτελεί νέο φαινόμενο και η οποία τα τελευταία χρόνια έχει μετατραπεί από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών.

Η κατάρρευση των κοινωνιονιστικών καθεστώτων, η επιδείνωση της διεθνούς οικονομικής κατάστασης και ο θρησκευτικός ολοκληρωτισμός, επέφεραν δραματική αύξηση στα ρεύματα αλλοδαπών από την ανατολική και την κεντρική Ευρώπη, αλλά και από τον Τρίτο Κόσμο.

Η ελληνική εμπειρία μοιάζει με εκείνη άλλων χωρών της νότιας Ευρώπης, όπως η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία, οι οποίες μετατράπηκαν και αυτές από χώρες αποστολής σε χώρες υποδοχής τις τελευταίες δεκαετίες.

Η μετανάστευση έχει αναδειχθεί σε μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι σημερινές κοινωνίες. Και αυτό διότι, ενώ η μετανάστευση προσφέρει στα διάφορα κράτη μεγάλες ευκαιρίες προς αξιοποίηση, συχνά καθίσταται πηγή σοβαρών προβλημάτων.

Πιο συγκεκριμένα, οι μετανάστες φέρνουν μαζί τους νέα προσόντα, δεξιοτεχνίες, φιλοδοξίες και εργατικότητα που μπορούν να προσφέρουν σημαντικά οφέλη στην εθνική οικονομία. Όσον αφορά τη μετανάστευση προς την Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες, έχει από πολλές πλευρές αναφερθεί ότι είναι ευεργετική για την ελληνική οικονομία, διότι αφενός πολλοί μετανάστες ανέλαβαν εργασίες για τις οποίες δεν υπήρχε πλέον διάθεση από Έλληνες να τις αναλάβουν, ενώ αφετέρου, το σχετικά μικρό κόστος της εργασίας των μεταναστών, κατέστησε πιο ανταγωνιστικά τα ελληνικά προϊόντα στις διεθνείς αγορές. Δεν υπάρχει όμως αμφιβολία ότι οι μετανάστες κατέχουν προσόντα και δεξιοτεχνίες που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν καλύτερα στην αγορά εργασίας.

Από την άλλη πλευρά, σε πολλές χώρες υποδοχής, οι μετανάστες αποτελούν πληθυσμιακή ομάδα η οποία τίθεται σε αυξημένο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού. Με άλλα λόγια, ανήκουν στις κοινωνικές ομάδες που χαρακτηρίζονται από πολλαπλή στέρηση αναφορικά με τις διαστάσεις που θεωρούνται κρίσιμες για τη συμμετοχή σε ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής που χαρακτηρίζει την κοινωνία υποδοχής.

Οι διαστάσεις που εντοπίζονται συνήθως ως ιδιαίτερα σημαντικές, ως προς τη δημιουργία ή αποτροπή φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού, είναι εκείνες της αγοράς εργασίας, της εκπαίδευσης, της υγείας και της στέγης. Δηλαδή η πρόσβαση στους τομείς αυτούς, με τα συναφή τους αγαθά, πόρους και υπηρεσίες, επιτρέπει τη συμμετοχή στον τρόπο ζωής που απολαμβάνουν τα περισσότερα μέλη της κοινωνίας. Πρέπει να σημειωθεί ότι η διάσταση της αγοράς εργασίας συνήθως αναγνωρίζεται ως «προνομιούχα» ανάμεσα στις διάφορες διαστάσεις επειδή η επαρκής πρόσβαση σε αυτήν είναι καθοριστική για την πρόσβαση και στις υπόλοιπες διαστάσεις.(Karantinos and Cavounidis 1992, Καβουνίδη 1996).

Έτσι λοιπόν, από τη μια η μετανάστευση προσφέρει ευκαιρίες που μπορούν να αξιοποιηθούν προς όφελος της κοινωνίας υποδοχής, ταυτόχρονα

όμως μπορεί να αποτελέσει και την αφορμή για την εμφάνιση ή διεύρυνση προβλημάτων που απειλούν την κοινωνική συνοχή. Το κεντρικό ζητούμενο, για την αντιμετώπιση της πρόκλησης που θέτει η μετανάστευση στη χώρα υποδοχής, είναι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή πολιτικών οι οποίες από τη μια θα μεγιστοποιήσουν τα οφέλη της μετανάστευσης για την ίδια τη χώρα, από την άλλη θα αμβλύνουν τα σχετικά προβλήματα και θα προωθούν την κοινωνική συνοχή.

1.2 Σκοπός της εργασίας.

Ο σκοπός της παρούσης εργασίας, η οποία βασίζεται στα αποτελέσματα της τελευταίας απογραφής (2001), είναι να μετρηθεί και να εκτιμηθεί η επίδραση στην κατά φύλο και ηλικία δομή του πληθυσμού της Ελλάδας της εισροής μεταναστών κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας του εικοστού αιώνα.

Η ανάλυση αναφέρεται στο σύνολο του πληθυσμού, αλλά και στους 51 νομούς της χώρας. Αρχικά, συγκρίνεται ο συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας με τον πληθυσμό των αλλοδαπών, προκειμένου να διερευνηθεί η φύση και η ένταση των διαφοροποιήσεών τους. Στη συνέχεια, μετράται η επίδραση των αλλοδαπών στην κατά φύλο και ηλικία σύνθεση του πληθυσμού της χώρας. Όμως, κατόπιν της διαπίστωσης χωρικών διαφοροποιήσεων της παρουσίας των αλλοδαπών, η ανάλυση επεκτείνεται και στις επιπτώσεις τους σε επίπεδο νομού.

1.3 Πηγές.

Το 1991, η παρουσία του αλλοδαπού πλήθυσμού στην Ελλάδα ήταν πολύ περιορισμένη, μόλις το 1,6% του συνολικού πληθυσμού, ενώ δεν διατίθενται αναλυτικά τα δεδομένα που είναι απαραίτητα για τη φύση των υπολογισμών, οπότε η ανάλυση περιορίζεται στα δεδομένα της τελευταίας απογραφής του 2001, βάσει στοιχείων της ΕΣΥΕ.

Στο σύνολο που η ΕΣΥΕ ονομάζει «αλλοδαποί» συμπεριλαμβάνονται όλοι οι απογραφέντες που έχουν ξένη υπηκοότητα και δήλωσαν ξένοι, καθώς και οι ομογενείς που παλινόστησαν και δεν είναι Έλληνες πολίτες.

Λαμβάνοντας υπόψη την ελληνική ονοματολογία και τις ιδιομορφίες των παλιννοστούντων που είναι ελληνικής καταγωγής αλλά έχουν ξένη υπηκοότητα, προτιμότερο είναι να χρησιμοποιείται συστηματικά ο όρος «αλλοδαποί», ήτοι μη Έλληνες, αντί του όρου μετανάστες.

Σύμφωνα με τις ανάγκες της παρούσας μελέτης, ο πληθυσμός της Ελλάδας διαχωρίζεται σε δύο τμήματα: τους Έλληνες και τους αλλοδαπούς.

1.4 Μεθοδολογία.

Κατά το πρώτο στάδιο της ανάλυσης χρησιμοποιήθηκαν οι πληθυσμιακές πυραμίδες και μια σειρά δημογραφικών δεικτών που αντικατοπτρίζουν τις δημογραφικές δομές και αναφέρονται παρακάτω:

Ο δείκτης εξάρτησης είναι ο λόγος του αθροίσματος του παιδικού και του γεροντικού πληθυσμού προς το σύνολο του πληθυσμού, εκφρασμένο επί τοις εκατό.

$$\Delta E = [P(0-14) + P(65+)/P] \times 100$$

Ο δείκτης εκφράζει την αναλογία του πληθυσμού των μη εργάσιμων ηλικιών ανά 100 άτομα στον πληθυσμό αναφοράς.

Ο δείκτης ή αναλογία γήρανσης εκφράζει τον μέσο αριθμό γερόντων ανά 100 παιδιά

$$\Lambda G = [P(65+)/P(0-14)] \times 100$$

Ο λόγος φύλου δείχνει τον αριθμό των ανδρών ανά 100 γυναίκες και επηρεάζεται από τη διαφορά στα επίπεδα θνησιμότητας των δύο φύλων στον πληθυσμό και από τη μετανάστευση.

$$\Lambda \Phi = (Pm/Pw) \times 100$$

Όπου Pm είναι το σύνολο των ανδρών και Pw είναι το σύνολο των γυναικών.

Ο λόγος ή αναλογία αντικατάστασης εκφράζει τον μέσο αριθμό νέων ηλικίας 15-19 οι οποίοι πρόκειται να αντικαταστήσουν έναν ηλικιωμένο εξερχόμενο από την αγορά εργασίας.

$$\Lambda A = P(15-19)/P(60-64)$$

Κατόπιν χρησιμοποιείται η μέθοδος της εξομοίωσης, κατά την οποία υποτίθεται η ύπαρξη ενός πληθυσμού στον οποίο οι αλλοδαποί είναι απόντες, αποτελείται δηλαδή μόνο από Έλληνες, όπως και η ύπαρξη ενός πληθυσμού στον οποίο οι Έλληνες είναι απόντες και αποτελείται μόνο από αλλοδαπούς. Η σύγκριση του απογραφέντος πληθυσμού με αυτόν των Ελλήνων επιτρέπει τη μέτρηση της επίδρασης των αλλοδαπών στις δημογραφικές δομές της Ελλάδας.

Επειδή η σύγκριση γίνεται για ένα συγκεκριμένο έτος (2001) θα πρέπει να σημειωθεί ότι με την παρούσα μεθοδολογική προσέγγιση δεν λαμβάνονται υπόψη τα άτομα που εισήλθαν στην Ελλάδα ως αλλοδαποί μετά την απογραφή του 1991 και απέκτησαν την Ελληνική ιθαγένεια πριν την απογραφή του 2001. Τα άτομα αυτά δεν είναι τόσο αλλοδαποί αλλά ομογενείς παλιννοστούντες προερχόμενοι κυρίως από την πρώην ΕΣΣΔ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

2.1 Τα μεταναστευτικά ρεύματα από και προς τον ελλαδικό χώρο

Ο ελλαδικός χώρος μέχρι και τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα τροφοδοτούσε επιλεκτικά τα αστικά κέντρα των βαλκανικών περιοχών της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, την Πόλη, τα παράλια της Μ. Ασίας και την Αίγυπτο. Στην απογραφή των προξενικών αρχών του 1889 καταγράφονται 135,5 χιλιάδες; Έλληνες υπήκοοι στο εξωτερικό, εκ των οποίων το 37% στο ευρωπαϊκό τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, το 32% στο ασιατικό, το 15,5% στην Αφρική (Αίγυπτο) και το 12,5% στην ανατολική Ευρώπη.

Η άνοδος των εθνικιστικών κινημάτων στα Βαλκάνια ανέκοψε τα ρεύματα αυτά, η έξοδος όμως προς το ασιατικό τμήμα του θα συνεχισθεί, αν και με μειωμένη ένταση, μέχρι τις παραμονές των βαλκανικών πολέμων. Η έλξη της οθωμανικής Αυτοκρατορίας περιορίζεται προοδευτικά στη συνέχεια και ένα νέο μαζικό κύμα φυγής αναπτύσσεται στα τέλη του 19^{ου} αιώνα από την παλαιά Ελλάδα, οδηγώντας σε ομαδική έξοδο νεαρά άτομα προερχόμενα κυρίως από τις αγροτικές περιοχές της κεντρικής και δυτικής Πελοποννήσου προς τις ΗΠΑ, χώρα που θα απορροφήσει δεκάδες εκατομμύρια ατόμων από τις ευρωπαϊκές και ασιατικές χώρες. Η μετανάστευση από την χώρα μας προς τις ΗΠΑ, δεν συγκρίνεται φυσικά με αυτή της Ιρλανδίας, Ιταλίας και Πορτογαλίας.

Η αφαίμαξη για την χώρα μας, (Β.Κοτζαμάνης, 1987) δημογραφικά και γεωγραφικά ήταν σημαντική στο βαθμό που ανάμεσα στο 1888 και το 1919 η Ελλάδα των 2,5 εκατομμυρίων χάνει το 15-20% περίπου του πληθυσμού της. Την περίοδο 1888-1919 καταγράφονται 374,5χιλ. έξοδοι (εκ των οποίων το 96%) κατευθύνεται στις ΗΠΑ. Εννέα στους δέκα μετανάστες της περιόδου αυτής είναι άνδρες και το 90% ηλικίας 15-44 ετών. Η Πελοπόννησος, οι Κυκλαδες και περιορισμένος αριθμός νησιών (Ζάκυνθος, Κύθηρα, Κάρπαθος, Χάλκη, Σύμη, Κάλυμνος, Καστελόριζο κ.α.) αποτελούν τον βασικό τροφοδότη

του πρώτου αυτού μεταναστευτικού ρεύματος, στο οποίο οι πεδινές περιοχές της Στερεάς Ελλάδας και της Θεσσαλίας ελάχιστα συμμετέχουν.

Η μαζική αυτή φυγή ανακόπτεται με την υιοθέτηση περιοριστικών μεταναστευτικών νόμων στις ΗΠΑ ενώ τα κενά που δημιουργεί θα υπερκαλυφθούν στη συνεχεία από τους πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής. Ανάμεσα στο 1920 και το 1938 καταγράφονται 130.000 περίπου έξοδοι προς τις υπερπόντιες χώρες (ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία, Βραζιλία, Κούβα και νοτιοαφρικανική Ένωση μέχρι το 1924, οι προαναφερθείσες χώρες και όλες οι χώρες προορισμού εκτός των ευρωπαϊκών και των μεσογειακών μετά το 1925). Την επταετία 1932-1938 για την οποία διαθέτουμε πληρέστερα στατιστικά δεδομένα που αναφέρονται τόσο στις εισόδους όσο και στις εξόδους και δεν εμπεριέχουν τους τουρίστες, καταγράφονται 219,6 χιλιάδες έξοδοι (εκ των οποίων μόνων 22,2 προς τις υπερατλαντικές χώρες) και 146,7 χιλ. είσοδοι. Το συνολικό μεταναστευτικό ισοζύγιο της περιόδου αυτής, αρνητικό κατά 72,9 χιλιάδες οφείλεται κυρίως στη καθαρή μετανάστευση προς τις μεσογειακές χώρες (Αίγυπτο) και προς τις υπερωκεάνιες χώρες (το ισοζύγιο προς τις ευρωπαϊκές χώρες είναι θετικό, στο βαθμό που οι είσοδοι από αυτές υπερκαλύπτουν τις εξόδους). Τις δύο μεσοπολεμικές δεκαετίες, μικρή παρένθεση στην μακρά μεταναστευτική πορεία της χώρας μας, θα ακολουθήσει μια δεύτερη περίοδος μαζικής εξόδου (1945-1977) με 1,3 εκατομμύρια περίπου μεταναστευτικές εξόδους («μόνιμοι μετανάστες»), ενώ εκτιμάται ότι η καθαρή μετανάστευση αφορά 650.000 άτομα. Οι μεταπολεμικοί μετανάστες κατευθύνονται αρχικά στις ΗΠΑ και τις άλλες υπερωκεάνιες χώρες (Καναδά και Αυστραλία), εν συνεχεία δε στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης (ιδιαίτερα στη Δυτική Γερμανία που απορροφά το 85% περίπου της ενδοευρωπαϊκής μετανάστευσης). Οι έξοδοι αυτοί (27.000 ετησίως κατά μέσο όρο, με δύο αιχμές, το 1962-65 και το 1969-70) αφαιρούν το 1/3 περίπου του θετικού φυσικού ισοζυγίου (80.000 ετησίως), ενώ η εισροή ομογενών από την Αίγυπτο, την Τουρκία και τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης στη διάρκεια της ίδιας περιόδου θα μετριάσει απλώς τις αρνητικές επιδράσεις της νέας μαζικής φυγής. (Κοτζαμάνης, 2006).

Η έξοδος ανακόπτεται προσωρινά στις αρχές του 1970, για να συνεχισθεί με ηπιότερους ρυθμούς μέχρι τα μέσα της επόμενης δεκαετίας. Τη

δεκαετία αυτή έχουμε και την εμφάνιση δύο νέων φαινομένων. Αφενός μεν, με την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων ελληνικών κατασκευαστικών εταιρειών στις πετρέλαιο-παραγωγικές χώρες (Σαουδική Αραβία, Λιβύη, Αλγερία, Κουβέιτ, Μπαχρέιν) την ανάδειξη ενός νέου μεταναστατευτικό ρεύματος, αφετέρου δε την εμφάνιση των πρώτων μη ευρωπαίων μεταναστών στην χώρα μας (ασιατών και αφρικανών, άμεση συνέπεια της κρίσης στην εμπορική ναυτιλία και του παροπλισμού σημαντικού αριθμού πλοίων ελληνικής ιδιοκτησίας) και την ταυτόχρονη ανάδυση των πρώτων ελλείψεων σε θέσεις εργασίας-βασικά στον τομέα των μεταλλείων-ορυχείων που συνοδεύονται και από τις πρώτες πιέσεις για την είσοδο ξένων ανειδίκευτων εργατών.

Ταυτόχρονα, αρχίζει και η μαζική παλιννόστηση των μεταναστών της προηγούμενης περιόδου: 630.000 άτομα εκτιμάται ότι θα επιστρέψουν στην χώρα μας ανάμεσα στο 1971 και το 1985 επιλέγοντας στην πλειοψηφία τους (70%) ως τόπο εγκατάστασης τα αστικά κέντρα (και δη -50%-τα δύο μεγαλύτερα εξ αυτών, το ΠΣ Πρωτευούσης και Θεσσαλονίκης) και 160.000 ακόμη την περίοδο 1985-1991. Από τους 630.000 παλιννοστούντες το 48% αποτελείται από γυναίκες και το 52% από άνδρες και οι 83 στους 100 έχουν ηλικία 15-64 ετών (οι κάτω των 15 αποτελούν το 13%, οι δε άνω των 65 ετών μόλις το 4,5%).

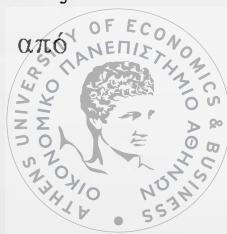
Η δεκαετία 1980-1990 είναι μία μεταβατική περίοδος στο βαθμό που η περιορισμένη πλέον έξοδος (κυρίως από την Θράκη) συνυπάρχει αφενός μεν με την παλιννόστηση τόσο των μεταναστών των προηγούμενων δεκαετιών, όσο και των ομογενών και των πολιτικών προσφύγων από την πρώην Σοβιετική Ένωση και τις άλλες χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού», αφετέρου δε με την είσοδο ξένων εργαζομένων προερχομένων αρχικά από ασιατικές και αφρικανικές χώρες και στη συνέχεια από τις ανατολικο-ευρωπαικές χώρες. Τα πρότερα έντονα ρεύματα παλιννόστησης θα απονήσουν την τελευταία δεκαπενταετία, ενώ αντιθέτως τα ρεύματα εισόδου θα εντατικοποιηθούν με την κατάρρευση των καθεστώτων στην Αν. Ευρώπη (και ειδικότερα με τις διαδοχικές κρίσεις στην Αλβανία), οδηγώντας στην χώρα μας οικονομικούς μετανάστες και ομογενείς από την γειτονική μας χώρα και την πρώην ΕΣΣΔ. Στην απογραφή του 1991 καταγράφονται 162.000 άτομα που διέμεναν στο εξωτερικό μια πενταετία πριν (τον Δεκέμβριο του 1985). Εξ αυτών το 67%

προέρχεται από τις ευρωπαϊκές χώρες, το 15% από την Βόρειο Αμερική, το 8% από την Ασία (το σύνολό τους σχεδόν από την Τουρκία), 5% από την Αφρική και 5% από την Ωκεανία. Η σύγκριση με τα δεδομένα της προηγούμενης απογραφής είναι ενδεικτική των επελθουσών αλλαγών. Το 1981 καταγράφονται 233.000 άτομα που διέμεναν στο εξωτερικό μια πενταετία πριν (τον Δεκέμβριο του 1975). Η κατανομή τους ανά περιοχή προέλευσης διαφέρει σημαντικά: το 65% προέρχεται από τις ευρωπαϊκές χώρες, το 17% από την Βόρειο Αμερική, το 6% από την Ασία (εκ των οποίων 4 στους 10 από την Τουρκία), 5% από την Αφρική και 7% από την Ωκεανία. (Β.Κοτζαμάνης, 2006).

Η Ελλάδα μεταβάλλεται από χώρα εξόδου σε χώρα εισόδου, και τα δεδομένα των τελευταίων απογραφών το επιβεβαιώνουν: Τα απογραφέντα άτομα με ξένη υπηκοότητα ανέρχονται το 1981 σε 177.000 (εκ των οποίων 30% από τις χώρες της ΕΟΚ, 11% από την Κυπριακή Δημοκρατία και 13% από τις ΗΠΑ και 4% από την Ωκεανία), αποτελώντας μόλις το 2% του συνολικού πληθυσμού. Μια εικοσαετία αργότερα ο αριθμός τους υπερτετραπλασιάζεται, καθώς στην απογραφή του 2001 καταγράφονται 762.000 αλλοδαποί (7% του πληθυσμού της χώρας μας που εγγίζει πλέον τα 11 εκ.).

Η κατανομή τους ανά χώρα διαφέρει ριζικά αυτής του 1981, στο βαθμό που το 75% προέρχεται από 8 πρώην ανατολικές χώρες (της Αλβανίας συμπεριλαμβανομένης) και μόλις το 9% από το Ήνωμένο Βασίλειο, την Γερμανία, την Κύπρο και τις ΗΠΑ-Αυστραλία. 54 στους 100 εργάζονται και το 59% εξ αυτών δηλώνει διάρκεια παραμονής στη χώρα μας μικρότερη των 5 ετών. Είναι προφανές ότι τα μεταναστευτικά ρεύματα προς την χώρα μας έχουν εντατικοποιηθεί μετά το 1990-91, στη δε αύξηση του αριθμού των αλλοδαπών αποδίδεται σχεδόν αποκλειστικά και η αύξηση του πληθυσμού της χώρας μας ανάμεσα στο 1991 και 2001.

Η Ελλάδα ελάχιστα διαφοροποιείται πλέον των άλλων νοτιοευρωπαϊκών χωρών, όπως της Ιταλίας και της Ισπανίας, που από παραδοσιακές και εμβληματικές χώρες εξαγωγής μεταναστών μετατρέπονται την τελευταία εικοσαετία σε χώρες υποδοχής. Οι εισροές προς τις δύο αυτές χώρες αυξήθηκαν με ταχείς ρυθμούς, προκαλούμενες αφενός μεν

παράγοντες που οφείλονται στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική κρίση στις χώρες προέλευσης, αφετέρου δε από τη έντονη ζήτηση σε εργατικό δυναμικό ενός άδηλου συχνά τομέα της οικονομίας που αναπαράγεται διευρυμένα. Οι μεταναστεύσεις αυτές, εν μέρει αόρατες λόγω της ανεπάρκειας του συστήματος στατιστικής παρατήρησης, καθίστανται εφικτές εξαιτίας (εκτός των άλλων) της απουσίας ενός σαφούς νομικού πλαισίου που να προσδιορίζει τους όρους εισόδου. Ετσι, ενώ στις χώρες της εκβιομηχανισμένης Ευρώπης, σε μια συγκυρία έντονης έλλειψης εργατικών χεριών, το % των αλλοδαπών αυξάνεται προοδευτικά για να ξεπεράσει το 7% του συνολικού πληθυσμού μετά τέσσερεις σχεδόν δεκαετίες εντόνων μεταναστεύσεων, στην Νότια Ευρώπη, το ξένο δυναμικό, αμελητέο στην αρχή, αυξάνεται ταχύτατα τόσο σε απόλυτες όσο και σε σχετικές τιμές. Το ποσοστό των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό υπερβαίνει το 7% στα τέλη της δεκαετίας του 1990 στις περισσότερες από τις χώρες-μέλη της ΕΕ των 15 με μακρά μεταναστευτική παράδοση. Οι αλλοδαποί στην Ιταλία και την Ισπανία υπερδιπλασιάστηκαν ανάμεσα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και τις αρχές της τρέχουσας δεκαετίας και υπερ-τριπλασιάστηκαν στην Πορτογαλία την ίδια περίοδο αποτελώντας πλέον το 4% του συνολικού πληθυσμού των χωρών αυτών. Η μετανάστευση αυτή, ελλείψει κατάλληλων κανονισμών αντιμετωπίστηκε σε μια πρώτη φάση ως πρόβλημα δημόσιας τάξης, για να ληφθούν στη συνέχεια μέτρα ρύθμισης των εισόδων και της παραμονής, να συζητηθεί και να αποφασιστεί κατά πόσο ενδείκνυται η νομιμοποίηση των παράνομων ξένων εργατών, να ορισθεί ενδεχομένως μια πολιτική ενσωμάτωσης και να τεθεί το πρόβλημα των σχέσεων με τις χώρες προέλευσης των μεταναστών. Τα κύρια στάδια αυτού του νομικού οικοδομήματος σηματοδοτήθηκαν στην Ισπανία από το νόμο του 1985 και στην Ιταλία τον Δεκέμβριο 1989 – Φεβρουάριο 1990, ενώ στην Ελλάδα η συνειδητοποίηση και η θέσπιση ενός νομικού πλαισίου είναι πιο όψιμες.

Η αλλαγή του μεταναστευτικού σκηνικού στη χώρας μας οδήγησε και στην ανάδυση του ενδιαφέροντος για την μελέτη της νέας αυτής μετανάστευσης. Πλήθος άρθρων, μελετών, ερευνών και εκθέσεων στην ελληνική βιβλιογραφία έχουν πραγματευθεί από πολλαπλές οπτικές γωνίες τα της μετάβασης της χώρας μας από παραδοσιακή χώρα εξαγωγής μεταναστών

σε χώρα υποδοχής, ως και τις μορφές και τις ποσοτικές διαστάσεις του νέου μεταναστευτικού ρεύματος. Από τις προσεγγίσεις αυτές συνήθως απουσιάζει αφενός μεν η χωρική διάσταση (συνήθης κλίμακα αναφοράς ο εθνικός χώρος, ή στην καλύτερη των περιπτώσεων οι μεγάλες διοικητικές ενότητες), αφετέρου δε η δημογραφική διάσταση.

2.2 Τα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ελλάδα.

Είναι ενδιαφέρον ότι μέσα σε τριάντα χρόνια η Ελλάδα, όπως και πολλές άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης, μεταμορφώθηκε σταδιακά από χώρα προέλευσης μεγάλου αριθμού μεταναστών κατά τη δεκαετία 1960-70, σε χώρα προορισμού εξίσου μεγάλου αριθμού μεταναστών κατά τη δεκαετία 1990-2000.

Το μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα από την Ελλάδα προς το εξωτερικό και κυρίως προς τις ΗΠΑ, την Αυστραλία, τον Καναδά και τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης (κυρίως τη δυτική Γερμανία) άρχισε το 1955 και σταμάτησε το 1974. Το μέγεθος της μετανάστευσης κατά την περίοδο αυτή έφτασε τα 1,2 εκατ. Άτομα, αλλά ταυτόχρονα παρατηρήθηκε σημαντική επιστροφή. Κατά την περίοδο 1968-1974, για την οποία υπάρχουν στοιχεία, μετανάστευσαν 392 χιλιάδες άτομα και επέστρεψαν 159 χιλιάδες.(Lianos,1980 και 1975). Μετά το 1974 η παλινόστηση υπερέβη τη μετανάστευση. Μεταξύ 1975 και 1977 μετανάστευσαν 82 χιλιάδες άτομα και επέστρεψαν 103 χιλιάδες.(Lianos 1979 και Katseli και Glytsos 1989).

Η συλλογή στοιχείων για τη μετανάστευση από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία σταμάτησε το 1977 και δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για το μέγεθος των μεταναστευτικών ρευμάτων από και προς την Ελλάδα. Εντούτοις, υπάρχει η εκτίμηση ότι κατά το διάστημα 1978-1989 τα μεταναστευτικά ρεύματα ήταν μικρά και ασήμαντα. Ωστόσο κατά το διάστημα αυτό εκδίδεται ένας σημαντικός αριθμός αδειών παραμονής ετησίως και ένας πολύ μικρότερος αριθμός αδειών εργασίας. Εξ αυτών, ένα σημαντικό ποσοστό αφορά ομογενείς. Για παράδειγμα κατά τα έτη 1980 και 1990 εξεδόθησαν 213 χιλιάδες και 229 χιλιάδες άδειες παραμονής, αντίστοιχα, και 29 χιλιάδες και 31 χιλιάδες άδειες εργασίας.(Ντόγκας 1993).

Το μέγεθος και η κατεύθυνση των μεταναστευτικών ρευμάτων αλλάζει εντυπωσιακά κατά το 1990, όταν είναι οφθαλμοφανές ότι υπάρχουν πολλές χιλιάδες παράνομοι μετανάστες στην Ελλάδα, προερχόμενοι κυρίως από γειτονικές χώρες. Μέχρι το 1998 που αρχίζει η διαδικασία νομιμοποίησης, ο αριθμός των παράνομων μεταναστών παραμένει άγνωστος. Υπάρχουν, βέβαια, ορισμένες εκτιμήσεις αλλά δεν υπάρχουν συστηματικές μετρήσεις. Μια εκτίμηση του Υπουργείου Δημοσίας Τάξεως για το 1992 αναφέρει ότι υπήρχαν στην Ελλάδα 500 χιλιάδες αλλοδαποί. Αν λάβουμε υπόψη ότι υπήρχαν περίπου 220 χιλιάδες με άδεια παραμονής, ο αριθμός των παράνομων μεταναστών πρέπει να ήταν περίπου 280 χιλιάδες. Μια άλλη εκτίμηση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξεως για το 1994 αναφέρει ότι ο αριθμός των παράνομων μεταναστών ήταν 350 χιλιάδες. Υπάρχει ακόμη μια εκτίμηση, επί τη βάσει μιας εμπειρικής έρευνας για τέσσερις νομούς της χώρας, σύμφωνα με την οποία κατά το 1995 ο αριθμός των παράνομων μεταναστών ήταν 470 χιλιάδες. (Lianos 1996). Είναι εντυπωσιακό ότι δέκα περίπου χρόνια μετά την έναρξη μιας εντυπωσιακής σε μέγεθος μετανάστευσης προς την Ελλάδα ο αριθμός των μεταναστών παρέμενε άγνωστος.

Τα πρώτα επίσημα στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό των παράνομων μεταναστών προέρχονται από τις αιτήσεις για άδεια παραμονής και εργασίας με το πρόγραμμα νομιμοποίησης του 1998, δηλαδή για τη λήψη, αρχικά, της λευκής κάρτας και, εφόσον ικανοποιηθούν ορισμένες προϋποθέσεις, της πράσινης κάρτας. (Lianos 2003).

Σημαντικός παράγοντας που έδωσε νέα τροπή στα μεταναστευτικά δεδομένα προς την Ελλάδα ήταν η κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων της κεντρικής και της ανατολικής Ευρώπης. Οι πρώτες αξιόλογες εισροές από την περιοχή παρατηρήθηκαν από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 με την εμφάνιση πολιτικών φιλελευθεροποίησης, καταφθάνοντας στην Ελλάδα μετανάστες από την Πολωνία και αργότερα από την Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Οι εισροές όμως γνώρισαν απότομα έξαρση με την κατάρρευση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης στο τέλος της δεκαετίας και ιδίως με την κατάρρευση της Αλβανίας στις αρχές της δεκαετίας του 1990. (Καβουνίδη 2002).

Από τη Σοβιετική Ένωση και την Αλβανία πολλοί από τους νέους μετανάστες ήταν βέβαια ομογενείς. Ειδικές διατάξεις ρύθμισαν το καθεστώς διαμονής και εργασίας των Ποντίων και άλλων ομογενών από τη Σοβιετική Ένωση καθώς και την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας. Για τους ομογενείς της Αλβανίας υπήρχαν επίσης ειδικές διατάξεις αν και λιγότερο ευνοϊκές.

Η μεγάλη πλειοψηφία των μεταναστών από πρώην σοσιαλιστικές χώρες της κεντρικής και της ανατολικής Ευρώπης δεν ήταν όμως ελληνικής καταγωγής. Οι περισσότεροι από αυτούς κατέληξαν να βρίσκονται στην Ελλάδα παράνομα, όπως άλλωστε και πολλοί μετανάστες από χώρες της Ασίας και της Αφρικής.

Χωρίς νόμιμα χαρτιά, οι μετανάστες αυτοί δεν είχαν άλλη επιλογή παρά την απασχόλησή του σε εργασίες που δεν είχαν καμιά νόμιμη υπόσταση, δηλαδή που δεν ήταν δηλωμένες στις αρχές και δεν υπόκειντο στο διαρρυθμιστικό πλαίσιο του κράτους για αποδοχές, ασφάλιση και άλλους όρους εργασίας. Οι εργασίες αυτές ήταν συνήθως χαμηλής ειδίκευσης και χαμηλής ανταμοιβής. Άλλωστε, οι μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες ερμηνεύονται συνήθως σε σχέση με το είδος ζήτησης εργασίας. (Καβουνίδη 2002).

Η μετανάστευση προς τις χώρες της νότιας Ευρώπης, δηλαδή την Ελλάδα, την Ιταλία, την Ισπανία και την Πορτογαλία, που παρατηρείται από τη δεκαετία του 1970 ανταποκρίνεται σε ζήτηση για εργασία χαμηλής ειδίκευσης είτε στη δευτερεύουσα αγορά εργασίας ή στον άτυπο τομέα της οικονομίας. Ενώ αντιθέτως, η ζήτηση εργασίας που καθοδηγούσε τις μεταναστευτικές ροές από τις χώρες αυτές προς τη βόρεια Ευρώπη από τη δεκαετία του 1950 μέχρι τη δεκαετία του 1970 ήταν άλλου είδους. Συγκεκριμένα, ήταν κυρίως για απασχόληση στον επίσημο τομέα της οικονομίας, ιδίως τη βιομηχανία. (King 2000).

Σημαντικό στοιχείο για την κατανόηση αυτής της διαφοροποίησης είναι ότι οι χώρες της νότιας Ευρώπης δεν γνώρισαν την ίδια πορεία οικονομικής ανάπτυξης με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες. (King 2000). Η βιομηχανική ανάπτυξη καθυστέρησε ενώ η γεωργία και οι υπηρεσίες, όπως ο τουρισμός, αναδείχθηκαν ως ιδιαίτερα σημαντικές δραστηριότητες. Αρκετές από τις δραστηριότητες που χαρακτηρίζουν τις οικονομίες του νότου είναι

εποχιακές, όπως η γεωργία, η αλιεία, ο τουρισμός και η οικοδομή. Άλλο χαρακτηριστικό είναι η συνύπαρξη άκρως διαφορετικών επιχειρήσεων, δηλαδή διχοτόμηση κατά την οποία μερικές μεγάλες, τεχνολογικά προηγμένες μονάδες συνυπάρχουν με μια πληθώρα «μικροσκοπικών», οικογενειακών επιχειρήσεων όπου η απόκρυψη απασχόλησης και οικονομικών δραστηριοτήτων είναι συνηθισμένη πρακτική. (Μουζέλης 1978). Τα χαρακτηριστικά αυτά των οικονομιών των χωρών της νότιας Ευρώπης, σε συνδυασμό με την όλο και μεγαλύτερη απροθυμία των ντόπιων νέων να αναλάβουν χειρωνακτικές εργασίες χωρίς ιδιαίτερο κοινωνικό κύρος, δημιουργούν ευκαιρίες απασχόλησης για τους μετανάστες. (King 2000).

Έτσι λοιπόν, οι χώρες τις νότιας Ευρώπης γνώρισαν νέες μεταναστευτικές εισροές και την παράλληλη διόγκωση ενός παράνομου πληθυσμού μεταναστών που αναλάμβαναν εργασίες στον άτυπο τομέα της οικονομίας όπου η απασχόληση δεν διέπεται από τις θεσμικές ρυθμίσεις του κράτους. Σε αυτό το πλαίσιο οι χώρες αυτές αντιμετώπισαν από κοινού τα ίδια διλήμματα πολιτικής που προκύπτουν από τέτοιες καταστάσεις.

Από τις τέσσερις αυτές χώρες της νότιας Ευρώπης, η Ελλάδα ήταν η τελευταία που ανταποκρίθηκε στη νέα πρόκληση με την πολιτική της νομιμοποίησης αλλοδαπών. Το πρώτο τέτοιο πρόγραμμα εφαρμόστηκε από την Ισπανία το 1985 και ακολούθησαν η Ιταλία το 1987 και η Πορτογαλία το 1992. Όταν ξεκίνησε το Ελληνικό πρόγραμμα τον Ιανουάριο του 1998, η Ιταλία διεξήγαγε το τέταρτό της πρόγραμμα, ενώ η Ισπανία είχε ολοκληρώσει τρία και η Πορτογαλία δύο.

2.3 Η οικονομική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών στην Ελλάδα.

Η συγκρότηση ενός δημόσιου χώρου μέσα από τη νομιμοποίηση των μεταναστών, δηλαδή η διαμεσολάβηση του κράτους, είναι άκρως σημαντική γιατί μπορεί να προάγει την ειρηνική συνύπαρξη και τη συνεργασία στην ελληνική κοινωνία, αναιρώντας ανορθολογικές συμπεριφορές και ελέγχοντας την αυθαιρεσία.

Οι επικρατούσες συνθήκες χαρακτηρίζονται από φόβο, ανασφάλεια και έλλειψη εμπιστοσύνης απέναντι στους μετανάστες ως ζένους όσο και απέναντι στις κρατικές πολιτικές. Η αυθαίρετη δράση της αστυνομίας προς τους μετανάστες και η «επίσημη» ανεκτικότητα της εγκληματικότητας κατά των μεταναστών από αστυνομικούς ή πολίτες, η αδυναμία της αστυνομίας στην πρόληψη της εγκληματικότητας και η παρουσίαση και σύνδεση της εγκληματικότητας με την εθνικότητα έχουν δημιουργήσει πανικό και ανασφάλεια στην ελληνική κοινωνία.

Η έλλειψη νομικής και πολιτικής προστασίας προς τους μετανάστες αφήνει εκτεθειμένους τους μετανάστες στην ατομική και συλλογική αυθαιρεσία. Οι μετανάστες ζουν σε ένα εχθρικό περιβάλλον χωρίς κανένα δικαίωμα και η υπόστασή τους ορίζεται μόνο από την ιδιότητά τους ως φθηνή εργατική δύναμη στην ανεπίσημη πλευρά της οικονομίας.

Οι αντιφατικές συμπεριφορές και νοοτροπίες που χαρακτηρίζουν την ατομική και συλλογική πρακτική απέναντι στη μετανάστευση προς την Ελλάδα εκφράζουν τη διαδικασία της μετανάστευσης και την οικοδόμηση των κοινωνικών σχέσεων μακριά από ένα κανονιστικό και ορθολογιστικό πλαίσιο. Σε αυτή τη βάση, το πρόγραμμα νομιμοποίησης μεταναστών στην ελληνική κοινωνία αποκτά κεφαλαιώδη σημασία τόσο για τους όρους συμβίωσης μεταναστών και Ελλήνων όσο και για τα γενικότερα κοινωνικά προβλήματα και τις αντιδράσεις στην ελληνική κοινωνία. Η πολιτική έχει τη δύναμη να αναδιαρθρώσει τις κοινωνικές σχέσεις και να ελέγξει τις ανορθολογικές συμπεριφορές και πρακτικές.

Η μετανάστευση θέτει ερωτήματα και προβλήματα τα οποία σχετίζονται με το ίδιο καθεαυτό το κοινωνικό φαινόμενο αλλά και κοινωνικά θέματα τα οποία αφορούν την ολική οργάνωση της κοινωνικής ζωής.

Η Ελλάδα, όπως και οι υπόλοιπες χώρες της Νότιας Ευρώπης που μετατράπηκαν πρόσφατα σε χώρες υποδοχής, βρέθηκε απροετοίμαστη, από άποψη θεσμικού πλαισίου, για το νέο της ρόλο ως χώρα υποδοχής μεταναστών. Ένα από τα σοβαρά προβλήματα της νέας κατάστασης που διαμορφώθηκε ήταν ότι πολλοί από τους μετανάστες διέμεναν και εργάζονταν στην Ελλάδα παράνομα, είτε επειδή είχαν εισέλθει παράνομα, είτε επειδή

παρέμειναν στη χώρα πέρα από την ημερομηνία λήξεως της σχετικής βίζας ή άδειας παραμονής που είχαν αρχικώς εξασφαλίσει.

Όπως αναδεικνύεται από την ανάλογη διεθνή εμπειρία, η ύπαρξη παράνομου πληθυσμού μεταναστών ενδέχεται να έχει δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στην αγορά εργασίας όσο και στην κοινωνία γενικότερα εφόσον οι παράνομοι αλλοδαποί καθίστανται ιδιαίτερα ευάλωτοι στην εκμετάλλευση. Λόγω της παράνομης ιδιότητάς τους, αναγκάζονται και δέχονται όρους και συνθήκες εργασίας δυσμενέστερους από εκείνους που προβλέπονται από το νόμο. Η διαδεδομένη προσφορά εργασίας από μετανάστες υπό τέτοιους όρους μπορεί να συνεπάγεται τη συμπίεση των μισθών άλλων εργαζομένων ή την αντικατάστασή τους από μετανάστες. Τα προγράμματα νομιμοποίησης των αλλοδαπών που έχουν εφαρμοστεί στις διάφορες χώρες του κόσμου σκοπεύουν τόσο στην προστασία της αγοράς εργασίας από ανταγωνισμό με αθέμιτους όρους όσο και στην προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων των μεταναστών.

Η εφαρμογή αντίστοιχων προσπαθειών στην Ελλάδα εκφράστηκε με την υιοθέτηση της πολιτικής της νομιμοποίησης των αλλοδαπών που διέμεναν στη χώρα παράνομα. Με το σχετικό πρόγραμμα που ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 1998, προσήλθαν στο πρώτο στάδιο της διαδικασίας και υπέβαλαν αίτηση για την κάρτα προσωρινής άδειας πάραμονής, 371.641 αλλοδαποί. Κατά το δεύτερο στάδιο, συνέχισαν και υπέβαλαν αίτηση για την κάρτα παραμονής περιορισμένης διάρκειας 212.860 αλλοδαποί. (Καβουνίδη 2002).

Από τη στιγμή της ανακοίνωσης του προγράμματος νομιμοποίησης στο τέλος του 1997, η κυβέρνηση έχει επανειλημμένα επισημάνει την ανάγκη για πολιτικές και προγράμματα που θα προωθήσουν την οικονομική και κοινωνική ένταξη των νομιμοποιημένων μεταναστών.

Τον Ιούνιο του 2001 ξεκίνησε το δεύτερο ελληνικό πρόγραμμα νομιμοποίησης, δυόμισι περίπου χρόνια μετά την έναρξη του πρώτου προγράμματος. Είχε αναγνωριστεί πλέον ότι υπήρχε πάλι μεγάλος αριθμός μεταναστών που βρίσκονταν στην Ελλάδα παράνομα. Ο πληθυσμός αυτός αποτελείτο τόσο από μετανάστες που έφτασαν στην Ελλάδα μετά τις 27-11-1997 και άρα δεν είχαν τις προϋποθέσεις συμμετοχής στο πρώτο πρόγραμμα, όσο και από μετανάστες συμπλήρωναν μεν τις προϋποθέσεις συμμετοχής στην

πρώτη διαδικασία αλλά δεν είχαν συμμετάσχει καθόλου ή είχαν υποβάλει αίτηση μόνο για τη λευκή κάρτα και όχι για την πράσινη. Στο δεύτερο πρόγραμμα υπέβαλαν αίτηση περίπου 350.000 αλλοδαποί.

Έτσι με το δεύτερο πρόγραμμα νομιμοποίησης, διογκώνεται σημαντικά το μέγεθος του πληθυσμού των πρόσφατα νομιμοποιημένων αλλοδαπών για τους οποίους η πολιτεία καλείται να σχεδιάσει κατάλληλες πολιτικές. Αν και η πρόκληση που τίθεται παραμένει η ίδια, δηλαδή ο σχεδιασμός και εφαρμογή πολιτικών που θα προωθήσουν την αξιοποίηση της εργασίας των μεταναστών προς όφελος της εθνικής οικονομίας, την προστασία της αγοράς εργασίας από ανταγωνισμό ανεπιθύμητων όρων, την οικονομική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών και την ευρύτερη κοινωνική συνοχή, από την εφαρμογή αποτελεσματικών πολιτικών διακυβεύονται όλο και περισσότερο εφόσον με τη διόγκωση του πληθυσμού των νομίμων μεταναστών πολλαπλασιάζονται οι σχετικές ευκαιρίες προς αξιοποίηση αλλά και οι σχετικοί κίνδυνοι για την κοινωνική συνοχή.

Το ελληνικό πρόγραμμα νομιμοποίησης του 1998 διοργανώθηκε σε δύο στάδια. Στο πρώτο στάδιο υποβλήθηκε η αίτηση για την κάρτα προσωρινής άδειας παραμονής (λευκή κάρτα) και στο δεύτερο στάδιο η αίτηση για την κάρτα παραμονής περιορισμένης διάρκειας (πράσινη κάρτα). Βασική προϋπόθεση συμμετοχής ήταν ότι ο αλλοδαπός βρισκόταν στην Ελλάδα παράνομα κατά τη δημοσίευση των σχετικών προεδρικών διαταγμάτων στις 28 Νοεμβρίου 1997. Στο πρώτο στάδιο ο αλλοδαπός έπρεπε να προσκομίσει διάφορα πιστοποιητικά που αφορούσαν μεταξύ άλλων την κατάσταση υγείας και το ποινικό μητρώο του. Η ισχύς της λευκής κάρτας ήταν προσωρινή, μέχρι την κατάθεση της αίτησης για την πράσινη κάρτα. (Καβουνίδη 2002 και Skordas 2000). Όσοι είχαν τη λευκή κάρτα αλλά δεν υπέβαλαν αίτηση για την πράσινη κάρτα μέχρι τη σχετική προθεσμία κατέληξαν πάλι στην παρανομία.

Η συμμετοχή των 371.641 αλλοδαπών στο πρώτο στάδιο της διαδικασίας κατέστησε το Ελληνικό πρόγραμμα νομιμοποίησης το μεγαλύτερο από όσα είχαν διεξαχθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή στις διάφορες χώρες της νότιας Ευρώπης. (Cavounidis 2002). Έτσι ο ΟΑΕΔ, που είχε επωμιστεί την όλη διαδικασία, βρέθηκε να αναλάβει ένα εγχείρημα πρωτοφανές όχι μόνο στο

είδος του, ως προς τα Ελληνικά δεδομένα, αλλά και ως προς τα ευρωπαϊκά δεδομένα.

Προϋπόθεση υποβολής αίτησης για την πράσινη κάρτα ήταν η προσκόμιση αποδείξεων ότι είχε πραγματοποιηθεί ένα ορισμένο εισόδημα για την εργασία. Οι αποδείξεις αυτές απετέλεσαν και τεκμηρίωση ότι η απασχόληση ήταν νόμιμη και ότι είχαν καταβληθεί εισφορές σε κάποιο ασφαλιστικό ταμείο. Η επιπλέον αυτή προϋπόθεση για τη χορήγηση της πράσινης κάρτας περί της νομιμότητας της εργασίας αποδείχθηκε σοβαρό τροχοπέδη για πολλούς αλλοδαπούς που ήθελαν να συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Όπως φαίνεται οι μετανάστες αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες στην εύρεση νόμιμης εργασίας. Πολλοί από τους εργοδότες που διατίθενται να τους απασχολήσουν είναι απρόθυμοι να τους προσλάβουν με νόμιμους όρους. Λόγω των δυσκολιών αυτών αλλά και άλλων παραγόντων, οι μετανάστες που υπέβαλαν αίτηση για την πράσινη κάρτα αριθμούσαν 212.860 σε σχέση με τους 371.641 που υπέβαλαν αίτηση για τη λευκή κάρτα. (Καβουνίδη 2002).

Πολύτιμες πληροφορίες αποκομίστηκαν για τον πληθυσμό των μεταναστών από τις αιτήσεις που υποβλήθηκαν στο πρόγραμμα. Συγκεκριμένα, προέκυψαν στοιχεία για την υπηκοότητα, το φύλο, τη χωροθέτηση, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση και το επίπεδο εκπαίδευσης.

Ως προς την υπηκοότητα των αιτούντων της πράσινης κάρτας, διαπιστώθηκε ότι αν και προέρχονται από περισσότερες από 100 χώρες, το 91% των μεταναστών προέρχεται από δέκα συγκεκριμένες χώρες. Μια από τις δέκα χώρες αυτές όμως δεσπόζει ως χώρα προέλευσης. Πρόκειται για την Αλβανία, της οποίας οι υπήκοοι αποτέλεσαν το 61,8% όλων όσως υπέβαλαν αίτηση για την πράσινη κάρτα. Η δεύτερη πιο σημαντική χώρα πηγής είναι η Βουλγαρία, που με το 7,7% των αιτούντων για τη χορήγηση της πράσινης κάρτας βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση από την Αλβανία. Οι υπόλοιπες χώρες που συμπληρώνουν την δεκάδα είναι το Πακιστάν (4,3%), η Ρουμανία (3,9%), η Ουκρανία (2,8%), η Πολωνία (2,5%), η Αίγυπτος (2,4%), η Ινδία (2,1%), η Γεωργία (1,7%) και οι Φιλιππίνες (1,7%). Υπάρχουν τρεις ακόμη χώρες που συμμετέχουν με ποσοστό τουλάχιστον 1% στο σύνολο των αιτούντων και

συγκεκριμένα το Μπαγκλαντές (1,3%), η Μολδαβία (1,3%) και η Συρία (1,2%).

Αξίζει να σημειωθεί ότι διακρίνονται ανάμεσα στις χώρες πηγής κάποιες ομαδοποιήσεις χωρών. Η ομάδα των χωρών των Βαλκανίων αναδεικνύεται σαν βασικός τροφοδότης των μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα. Σχεδόν τα τρία τέταρτα (73,4%) όλων των μεταναστών της πράσινης κάρτας προέρχονται από τις χώρες αυτές. Άλλη ομάδα χωρών που διαμορφώνεται είναι οι χώρες της ινδοπακιστανικής χερσονήσου, δηλαδή το Πακιστάν, η Ινδία και το Μπαγκλαντές, που συμμετέχουν με το 7,7% στον πληθυσμό της πράσινης κάρτας. Τέλος ξεχωρίζει η ομάδα των χωρών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, που αποτελούν την πηγή του 7,4% περίπου του πληθυσμού. (Καβουνίδη 2002).

Μια σύγκριση των πηγών μετανάστευσης προς την Ελλάδα με τις πηγές μετανάστευσης προς άλλες χώρες της νότιας Ευρώπης αποκαλύπτει πολύ σημαντικές διαφορές. Κατ' αρχάς, οι ροές προς την Ελλάδα τροφοδοτούνται κυρίως από πρώην κομμουνιστικές χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Αν προστεθούν στις χώρες προέλευσης της Αλβανίας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας και οι άλλες πρώην κομμουνιστικές χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, διαπιστώνεται πως ένα εκπληκτικό 83% του πληθυσμού της πράσινης κάρτας προέρχεται από τέτοιες χώρες. Καμία από τις άλλες χώρες της νότιας Ευρώπης που μετατράπηκαν και αυτές από χώρες αποστολής μεταναστών σε χώρες υποδοχής, δεν γνώρισε ανάλογο αντίκτυπο από την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Δεύτερον, στην περίπτωση της Ελλάδας, η μεγάλη πλειοψηφία των μεταναστών προέρχεται από χώρες με τις οποίες έχει κοινά σύνορα ενώ καμία από τις άλλες χώρες δεν έχει αντίστοιχη εγγύτητα με τις χώρες-πηγές της. Τρίτον, στην ελληνική περίπτωση, σημειώνεται εξαιρετική κυριαρχία μιας συγκεκριμένης χώρας προέλευσης, της Αλβανίας δηλαδή, ενώ οι πηγές της μετανάστευσης προς τις άλλες χώρες εμφανίζουν πολύ μεγαλύτερη ποικιλία. (Καβουνίδη 2002).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΑΙΩΝΑ.

3.1 Εξέλιξη του συνολικού πληθυσμού και της δομής του κατά εθνικότητα.

Η μεταβολή του συνολικού πληθυσμού, εφόσον το φυσικό ισοζύγιο τείνει να μηδενιστεί, οφείλεται ουσιαστικά στην εισροή των αλλοδαπών, κυρίως από την περιοχή των Βαλκανίων. Το φυσικό ισοζύγιο της Ελλάδας της περιόδου 1991-2000 είναι της τάξης του 0,2%. (ΕΣΥΕ).

Κατά το διάστημα 1991-2001 ο αλλοδαπός πληθυσμός της χώρας πέρασε από 166.031 σε 796.713 κατοίκους, δηλαδή σχεδόν πενταπλασιάτηκε. Η αύξηση του αλλοδαπού πληθυσμού παρουσιάζει ενδιαφέρουσες διακυμάνσεις σε σχέση με τη χώρα προέλευσης. Οι αλλοδαποί που προέρχονται από χώρες εκτός των Βαλκανικών, διπλασιάστηκαν. Όμως οι αλλοδαποί που προέρχονται από τις Βαλκανικές χώρες πολλαπλασιάστηκαν επί 19: Αλβανοί, Βούλγαροι και Ρουμάνοι σημείωσαν την μεγαλύτερη αύξηση. (Πίνακας 1).

Πίνακας 1 Μεσο-απογραφική εξέλιξη των υπο-πληθυσμών της Ελλάδας
 Πηγές:ΕΣΥΕ, www.statistics.gr

Πληθυσμός	1991	2001	Δ(1991-2001) %	(2001/1991)
Σύνολο	10.259.900	10.964.020	6,9	1,1
Αλλοδαποί	166.031	796.713	379,9	4,8
Χώρες εκτός Βαλκανίων	139.805	287.174	105,4	2,1
Χώρες των Βαλκανίων	26.226	509.539	1.842,9	19,4
Αλβανοί	20.556	443.550	2.057,8	21,6
Βούλγαροι	2.413	37.230	1.442,9	15,4
Ρουμάνοι	1.923	23.066	1.099,5	12,0
Γιουγκοσλάβοι	1.334	5.693	326,8	4,3

Γιουγκοσλάβοι: άτομα από πρώην Γιουγκοσλαβία.

Ειδικότερα, όπως διασαφηνίζεται από τον Πίνακα 2, η αύξηση των αλλοδαπών Βαλκανικής προέλευσης συνέβαλε κατά 77% στην αύξηση του αλλοδαπού πληθυσμού της Ελλάδας την τελευταία δεκαετία του εικοστού αιώνα. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει τον κυρίαρχο ρόλο τους στη διαμόρφωση του φαινομένου εγκατάστασης αλλοδαπού πληθυσμού στην Ελλάδα.

Πίνακας 2 Επιμερισμός της δια-απογραφικής αύξησης των αλλοδαπών
 Πηγές:ΕΣΥΕ, www.statistics.gr

Αλλοδαποί	630.682	100,0
Χώρες εκτός Βαλκανίων	147.369	23,4
Βαλκανικές χώρες	483.313	76,6

Πίνακας 3 Μεταβολή στη σύνθεση του πληθυσμού της Ελλάδας (%)
Πηγές:ΕΣΥΕ, www.statistics.gr

Πληθυσμός	1991	2001
Συνολικός πληθυσμός	100	100
Από τον οποίο αλλοδαποί	1,6	7,3
Από τους αλλοδαπούς:		
Χώρες εκτός Βαλκανίων	84,2	36,0
Χώρες των Βαλκανίων	15,8	64,0
Από χώρες των Βαλκανίων:		
Αλβανοί	78,4	87,1
Βούλγαροι	9,2	7,3
Ρουμάνοι	7,3	4,5
Γιουγκοσλάβοι	5,1	1,1

Η διαχρονική αυτή εξέλιξη επέφερε σημαντικές αλλαγές στη δομή κατά χώρα προέλευσης των αλλοδαπών κατοίκων της Ελλάδας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της απογραφής του 1991, η πλειονότητα των αλλοδαπών (Πίνακας 3) προερχόταν από χώρες εκτός της περιοχής των Βαλκανίων. Οι Βαλκανιοί αντιστοιχούσαν στο 16% του πληθυσμού των αλλοδαπών και αποτελούνταν κυρίως από Αλβανούς (78% των Βαλκανίων αλλοδαπών). (Carella και Race 2001). Δέκα έτη αργότερα η σχέση αντιστρέφεται και το 2001, το 64% των αλλοδαπών προέρχονται από την περιοχή των Βαλκανίων. Σχετικά με την κατά εθνικότητα δομή τους, οι Αλβανοί παραμένουν πλειονότητα (87%), το σχετικό τους βάρος αυξάνει, ενώ αυτό των υπολοίπων βαλκανικών χωρών μειώνεται.

Αναλυτικότερα, σχετικά με τα χαρακτηριστικά των εγκαθιστάμενων και σύμφωνα με τα δεδομένα της τελευταίας απογραφής, 49% των αλλοδαπών ανήκουν στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, από τον οποίο το 69% είναι άνδρες. Αναφορικά με τη δηλωθείσα αιτία εγκατάστασης στην Ελλάδα, το 54% δήλωσε ότι αναζητά εργασία, από τους οποίους το 59% ήταν άνδρες και το 41% γυναίκες. Το 13% δήλωσε ως αιτία της εγκατάστασης την επανένωση της οικογένειάς τους και το 7% τον επαναπατρισμό. Αν απομονωθούν οι

αλλοδαποί εκ Βαλκανίων, η συμμετοχή εκείνων που είχαν ως αιτία εγκατάστασης την ανεύρεση εργασίας ήταν 58% (84% Αλβανοί), ενώ οι περιπτώσεις επανένωσης της οικογένειας ανέρχονται σε 15% (94% Αλβανοί). Όσον αφορά τη διάρκεια παραμονής των απογραφέντων εργαζομένων αλλοδαπών στην Ελλάδα, το 47% βρίσκεται στη χώρα 1-5 έτη, το 41% παραμένει περισσότερα από 5 έτη και το 12% κάτω από ένα έτος. (Κακλαμάνη, Ανδρουλάκη 2006)

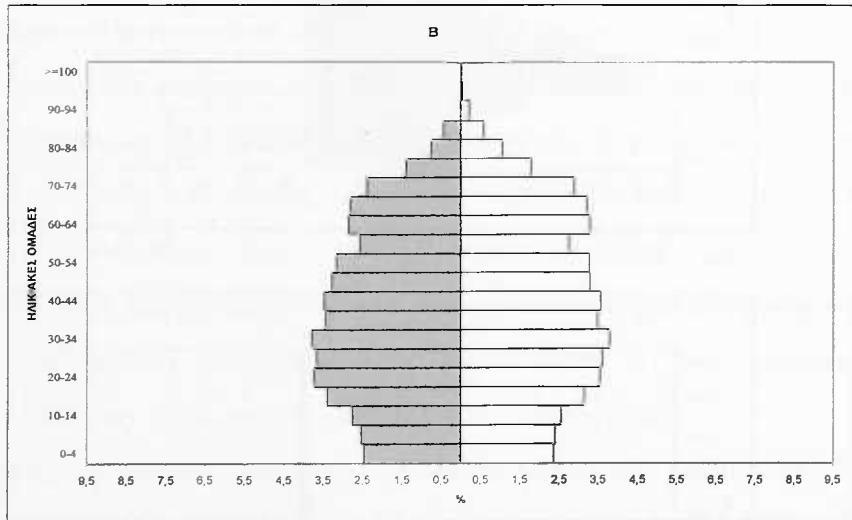
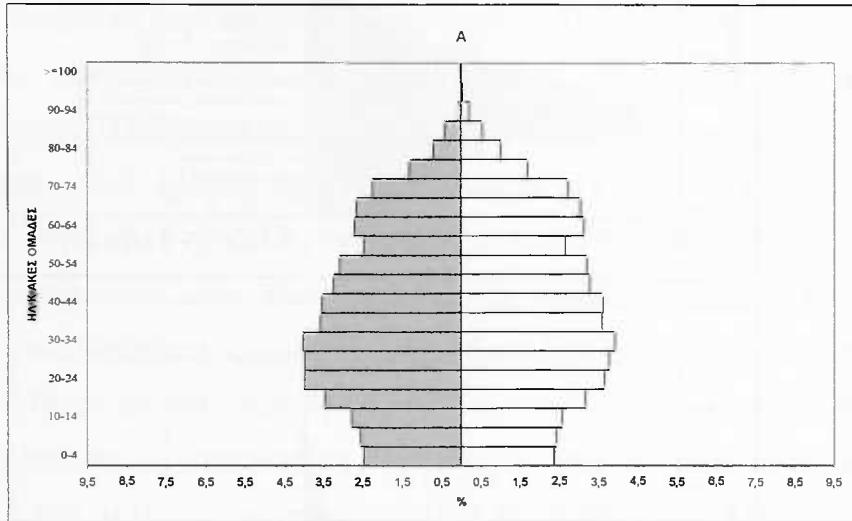
3.2 Πληθυσμιακές πυραμίδες: Η επίδραση των αλλοδαπών στην κατά ηλικία και φύλο σύνθεση του πληθυσμού της Ελλάδας.

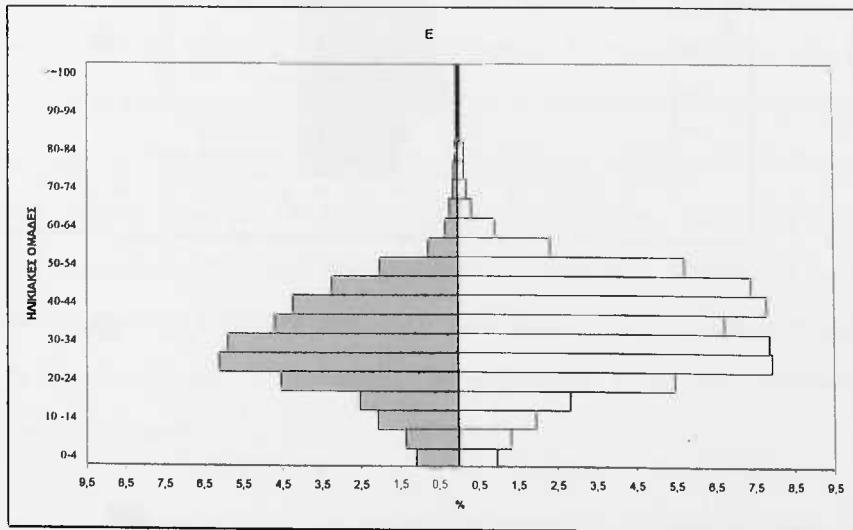
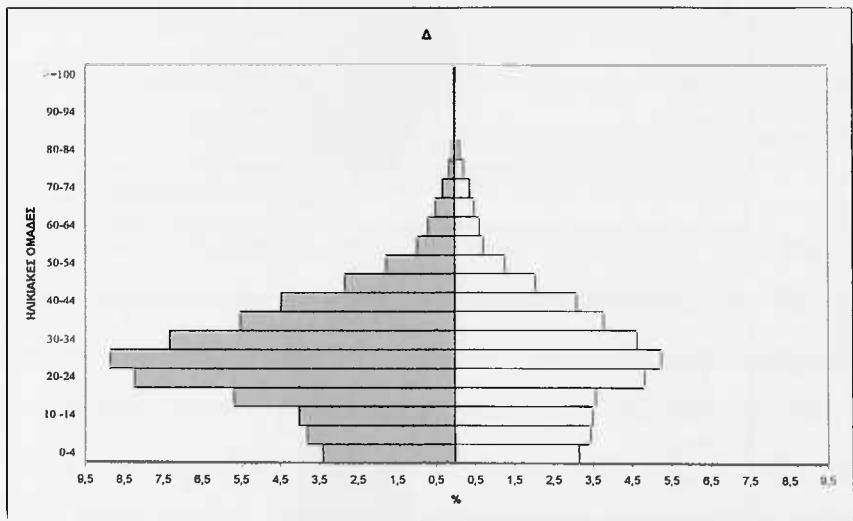
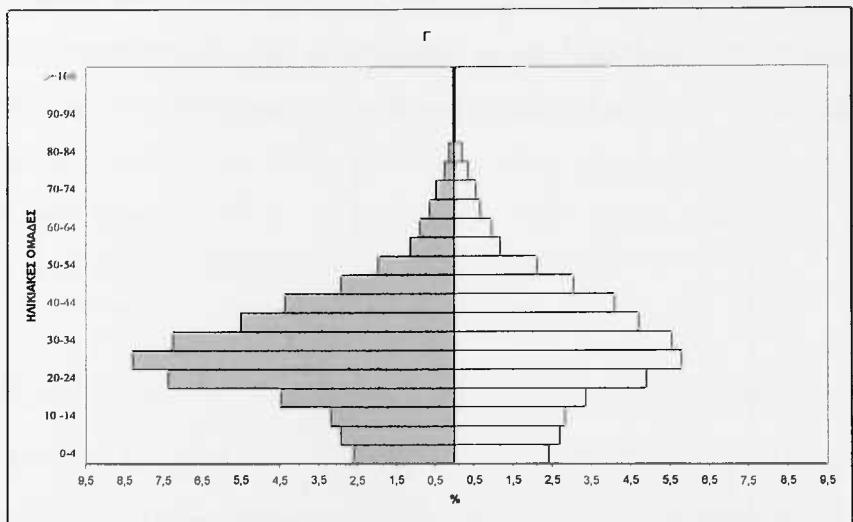
Η μελέτη των πληθυσμιακών πυραμίδων θεωρείται σημαντική εφόσον καθιστά εφικτή την απόκτηση συνολικής εικόνας για τη δομή και τη διαφορετικότητα των υπό εξέταση πληθυσμών (Γράφημα 1). Η συμμετοχή των αλλοδαπών στην κατά ηλικία σύνθεση του πληθυσμού αποτυπώνεται στην αύξηση ορισμένων ηλικιακών ομάδων.

Η πληθυσμιακή πυραμίδα της Ελλάδας (Γράφημα 1A) αποτελεί απεικόνιση ενός ώριμου έως ελαφρά γερασμένου πληθυσμού. Το σχήμα ήπιου «αμφορέα» αντικατοπτρίζει την πορεία μείωσης της συγχρονικής γονιμότητας, ιδιαίτερα μετά τη δεκαετία του 1980, με συρρίκνωση του πληθυσμού στις ηλικίες κάτω των είκοσι ετών και για τα δύο φύλα. Χαρακτηριστικό είναι ότι το 2001 οι απώλειες των παγκοσμίων πολέμων έχουν σχεδόν εξαλειφθεί ως εσοχές από την πυραμίδα της Ελλάδας. Οι πυραμίδες των σχετικών συχνοτήτων στο Γράφημα 1 απεικονίζουν την κατά ηλικία σύνθεση του πληθυσμού της Ελλάδας σε αντιπαράθεση με εκείνη των αλλοδαπών που απογράφηκαν το 2001 στην επικράτεια. Η διαφοροποίηση των δύο πληθυσμών είναι σαφής. Ο πληθυσμός της Ελλάδας (ώριμος ως και γερασμένος) παρουσιάζει σχετικά ομοιόμορφη ποσοστιαία κατανομή μεταξύ των διαφόρων ηλικιακών ομάδων του. Στο εσωτερικό αυτού του πληθυσμού «κρύβεται» ένας πληθυσμός με εντελώς διαφορετική δομή και σύνθεση, ο πληθυσμός των αλλοδαπών.

Γράφημα 1: Πληθυσμιακές πυραμίδες του συνολικού πληθυσμού (Α), του συνόλου των Ελλήνων (Β), των Αλλοδαπών (Γ), των Αλβανών (Δ) και των Βουλγάρων (Ε) στην απογραφή του 2001

Πηγή: Κοτζαμάνης 2006

Ο πληθυσμός των αλλοδαπών (Γράφημα 1Γ) έχει τη μορφή πολύ κλειστής «σβούρας» διογκωμένος στη μέση, ιδιαίτερα στους άνδρες. Η υψηλότερη συγκέντρωση του πληθυσμού εντοπίζεται στις παραγωγικές ηλικίες (μέγιστη συγκέντρωση 15-44 ετών). Μετά την ηλικία των 45 ετών τα ποσοστά είναι χαμηλά, χωρίς σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων και βαίνουν ταχέως μειούμενα με το πέρασμα στις μεγαλύτερες ηλικίες. Στο άνω τμήμα της πυραμίδας αποτυπώνεται η παρουσία αλλοδαπών που προέρχονται κυρίως από χώρες της ΕΕ, οι περισσότεροι εξ' αυτών σε ηλικία συνταξιοδότησης. (Duquenne και Kaklamánnη 2004). Όσον αφορά το νεανικό τμήμα της πυραμίδας, δηλαδή τον πληθυσμό κάτω των 20 ετών, το ειδικό του βάρος είναι συγκριτικά χαμηλό, υψηλότερο ωστόσο από το αντίστοιχο του συνολικού πληθυσμού στις ίδιες ηλικίες. Οι διαφορές μεταξύ των δύο πυραμίδων είναι εντονότερες στους άνδρες. (Κακλαμάνη-Ανδρουλάκη 2006).

Σε αντίθεση με την πυραμίδα των Ελλήνων (ώριμος με σαφείς τάσεις γήρανσης πληθυσμός, συρρίκνωση της βάσης και ισορροπημένη σχέση ανάμεσα στα δύο φύλα σε όλες τις ηλικίες), η πυραμίδα των αλλοδαπών είναι ιδιαίτερα νεανική, με στενή κορυφή (συρρικνωμένα ποσοστά των άνω 45 ετών) και δυσανάλογη σχέση ανάμεσα στα δύο φύλα στις ηλικίες του δυνητικά οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Η πυραμίδα των εξ' Αλβανίας αλλοδαπών (Γράφημα 1Δ) ελάχιστα διαφοροποιείται αυτής του συνόλου των αλλοδαπών (την δομή της οποίας επηρεάζει σημαντικά όπως αποτελούν την πλειοψηφούσα συνιστώσα τους), εν αντιθέσει με αυτή των Βουλγάρων (Γράφημα 1Ε), που χαρακτηρίζεται από έντονη ανισοκατανομή ανάμεσα στα δύο φύλα και πλήρη απουσία νέων (0-14 ετών) και ηλικιωμένων εξαρτώμενων ατόμων (άνω των 65 ετών). (Κοτζαμάνης 2006).

Συνεπώς, ο πληθυσμός της Ελλάδας είναι σε σημαντικό βαθμό «πολυεθνικός» με τον κύριο όγκο των ξένων να αποτελείται από οικονομικούς μετανάστες με προέλευση τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες και κυρίως την Αλβανία (65%). Τόσο οι προερχόμενοι από χώρες της Βαλκανικής (65,6%), όσο κι εκείνοι που προέρχονται από δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (9,7%) είναι ουσιαστικά οικονομικοί μετανάστες και «ευθύνονται» για την διόγκωση της πυραμίδας στις παραγωγικές ηλικίες. Όσον αφορά όμως τους αλλοδαπούς που προέρχονται από τις ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης

(ΕΕ, ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία: 13,3%), η μορφή της μετεγκατάστασής τους διαφέρει σημαντικά από αυτήν των οικονομικών μεταναστών. Γενικώς, πρόκειται για άτομα που βρίσκονται σε ηλικία συνταξιοδότησης και είτε είναι πολίτες της ΕΕ, είτε είναι ελληνικής καταγωγής. Αυτό είναι το τμήμα των αλλοδαπών που εμφανίζεται στην κορυφή της πυραμίδας.

Στον Πίνακα 4 συνοψίζονται οι δομικοί δείκτες που περιγράφουν τη σύνθεση του συνολικού πληθυσμού και του πληθυσμού των Ελλήνων, καθώς και η ποσοστιαία διαφορά τους. Η σύγκρισή τους έμμεσα οδηγεί στην καταγραφή της επίδρασης των αλλοδαπών στη δομή του πληθυσμού της χώρας.

Η παρουσία των αλλοδαπών επέδρασε πολλαπλώς στη δομή του ελληνικού πληθυσμού. Αρχικά, διαπιστώνεται η αύξηση κατά 1,5% στην αναλογία των φύλων υπέρ των ανδρών, κάτι αναμενόμενο αν αναλογιστεί κανείς τον οικονομικό χαρακτήρα του κύριου όγκου των μετακινήσεων. Παρατηρείται, επίσης, ότι ενώ οι ηλικίες στις οποίες συγκεντρώνεται η πλειονότητα των αλλοδαπών (15-44 ετών) αυξάνονται κατά 3,7%, σε σχέση με το ποσοστό που θα προέκυπτε το 2001 χωρίς την παρουσία των αλλοδαπών, οι ηλικίες 65 ετών και άνω, έμμεσα, επηρεάζονται περισσότερο με την αναλογική τους μείωση κατά 5,6%. Ταυτόχρονα, η αύξηση κατά 0,8% του ποσοστού των 0-14 ετών σε συνδυασμό με την προηγούμενη μείωση προκαλούν την πτώση του δείκτη γήρανσης κατά 6,3%. Ο δείκτης εξάρτησης μειώνεται επίσης (κατά 3,9%) μέσω των σχετκών αυξομειώσεων των συστατικών του στοιχείων: οι ηλικίες 0-14 ετών διογκώθηκαν κατά 0,8%, λόγω της παρουσίας των αλλοδαπών, αυτές των 65 ετών και άνω μειώθηκαν κατά 5,6%, ενώ οι ηλικίες 15-64 ετών αυξήθηκαν κατά 1,3%. Τέλος, τη μεγαλύτερη επίπτωση παρουσιάζει ο δείκτης αντικατάστασης, ο οποίος αυξήθηκε κατά 6,6% λόγω των αλλοδαπών.

Πίνακας 4 Επίδραση (%) της παρουσίας των αλλοδαπών βάσει επιλεγμένων δεικτών δημογραφικών δομών
Πηγή: Ε.Ανδρουλάκη 2006

Δείκτες δημογραφικών δομών	Συνολικός πληθυσμός (%) (1)	Έλληνες (%) (2)	Αλλοδαποί (%) (3)	Συνολικός πληθυσμός-Έλληνες (%) / Έλληνες [(1)-(2)] (%) / (2)
Αναλογία φύλων (άνδρες (%) / γυναίκες)	98,0	96,6	119,9	1,5%
Δείκτες γήρανσης: (65+)(%)/(0-14)	113,4	118,8	21,2	-6,3%
Δείκτες αντικατάστασης: (15-19)(%)/(60-64)	113,4	106,5	424,1	6,6%
Δείκτες εξάρτησης: ((0-14)+(65+))(%) / (15-64)	46,6	48,5	25,1	-3,9%
(0-14)(%)/Σύνολο	15,0	14,9	16,6	0,8%
((15-44)(%)/Σύνολο	44,4	42,8	65,7	3,7%
(45-64)(%)/Σύνολο	23,8	24,6	14,2	-2,9%
(15-64)(%)/Σύνολο	68,2	67,3	79,9	1,3%
(65+)(%)/Σύνολο	16,7	17,7	3,5	-5,6%

Επίσης, αν εξεταστεί η επίδραση της παρουσίας των αλλοδαπών επί του συνόλου των παραγωγικού τμήματος του πληθυσμού (15-64 ετών), αυτή δεν φαίνεται αξιόλογη. Εάν όμως ο πληθυσμός αυτός επιμεριστεί στα τμήματα 15-44 και 45-64 ετών, αναδεικνύεται σημαντική εσωτερική διαφοροποίηση: Η ομάδα 15-44 ετών αυξήθηκε κατά 3,7%, ενώ η ομάδα 45-64 ετών μειώθηκε κατά 2,9%. Έτσι το σύνολο των διαφοροποιήσεων οδηγεί σε μικρή σχετικά αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού παραγωγικής ηλικίας.

Συμπερασματικά, ως προς την επίδραση στην κατά ηλικία και φύλο σύνθεση του πληθυσμού της χώρας, αρχικά διαπιστώνεται ότι στον ίδιο γεωγραφικό χώρο (της Ελλάδας) φιλοξενούνται δύο τελείως διαφορετικού τύπου πληθυσμοί. Ο ένας είναι μάλλον ώριμος έως γηρασμένος, ενώ ο δεύτερος έχει τη μορφή «σβούρας», διογκωμένης στη μέση και συρρικνωμένης στα δύο άκρα. Η επίδραση των αλλοδαπών στο γενικό πληθυσμό εξαρτάται από το ειδικό βάρος τους σε κάθε ηλικιακή ομάδα και τις σχετικές συγκεντρώσεις. Μετράται δε έμμεσα μέσω της σύγκρισης του συνολικού πληθυσμού των Ελλήνων: Η διαφορά τους οφείλεται στην παρουσία των αλλοδαπών.

Τα αποτελέσματα της σύγκρισης κατέδειξαν χαμηλού βαθμού επίδραση στις παραγωγικές ηλικιακές ομάδες στις οποίες συγκεντρώνονται οι αλλοδαποί (δηλαδή 15-64 ετών). Η κατανομή του πληθυσμού επηρεάστηκε έμμεσα μέσω της μείωσης του ειδικού βάρους των ηλικιωμένων των 65 ετών και άνω, η οποία δεν οφείλεται τόσο στην αύξηση των 0-14 ετών, όσο στην έλλειψη αλλοδαπών ηλικιωμένων 65 ετών και άνω.

Κατά τη διάρκεια της πρόσφατης περιόδου, η είσοδος των αλλοδαπών στη χώρα δεν ανέτρεψε το προφίλ της πληθυσμιακής πυραμίδας. Η βάση της πυραμίδας δεν βελτιώθηκε ουσιαστικά. Η μόνη επίδραση που καταγράφεται αφορά τις παραγωγικές ηλικίες με έμφαση στο περισσότερο νεανικό τμήμα τους, των 15-44 ετών. Η επίδραση αυτή αποτυπώνεται και στα δύο φύλα και είναι σημαντικότερη στους άνδρες. Δεδομένων αυτών των διαπιστώσεων, η διερεύνηση της επίδρασης των αλλοδαπών στην κατά ηλικία δομή του πληθυσμού των νομών της Ελλάδας, θα περιοριστεί στις παραγωγικές ηλικίες 15-64 ετών. (Κακλαμάνη, Ανδρουλάκη 2006).

3.3 Η σύνθεση του πληθυσμού των αλλοδαπών σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό της Ελλάδας

3.3.1 Ποσοστά συμμετοχής των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό κάθε χωρικής ενότητας (νομού)

Σε αυτό το σημείο θα διερευνηθούν τα ποσοστά συμμετοχής των αλλοδαπών στον πληθυσμό κάθε νομού της χώρας. Αυτά απεικονίζονται στον Πίνακα 5.

Πίνακας 5 Ποσοστά συμμετοχής των αλλοδαπών στον πληθυσμό κάθε νομού της χώρας

ΝΟΜΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	219092	6980	3,19
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	123913	12428	10,03
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	207305	10947	5,28
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	19518	484	2,48
ΝΟΜΟΣ ΦΩΙΩΤΙΔΟΣ	169542	12954	7,64
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	37866	2580	6,81
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	102392	9118	8,90
ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	91326	3826	4,19
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	318928	17545	5,50
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	183521	10616	5,78
ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	144527	13550	9,38
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	92811	8112	8,74
ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	166566	13267	7,97
ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	38883	5140	13,22
ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	111081	9307	8,38
ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	37756	3545	9,39
ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	21888	1468	6,71
ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	73620	1984	2,69
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	43601	2543	5,83
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	161027	7693	4,78
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	58144	7693	13,23
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	120265	2491	2,07
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	282156	13956	4,95
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	205005	12259	5,98
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	132689	3244	2,44
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	32567	918	2,82
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	102184	2658	2,60
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	142471	4624	3,25
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	1084001	66941	6,18

ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	141499	7428	5,25
ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	53702	2201	4,10
ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	86424	3383	3,91
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	153939	3590	2,33
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΛΛΗΣ	143957	6390	4,44
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	126412	6257	4,95
ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	194483	3889	2,00
ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	54109	2153	3,98
ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	96849	8296	8,57
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ (ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΤΟ)	1961	324	16,52
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	149283	1708	1,14
ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	102959	1763	1,71
ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	111237	1582	1,42
ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	188506	17251	9,15
ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	109956	10854	9,87
ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	108288	5130	4,74
ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	43841	2210	5,04
ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	53106	2370	4,46
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	291225	14915	5,12
ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	75736	6783	8,96
ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	78957	6314	8,00
ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	148450	12401	8,35
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	2805262	274882	9,80
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	386067	42103	10,91
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	149794	12206	8,15
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	553450	40782	7,37

Πίνακας 5.1 Περιγραφικά στατιστικά των ποσοστών συμμετοχής των αλλοδαπών στον πληθυσμό της χώρας σε επίπεδο νομού

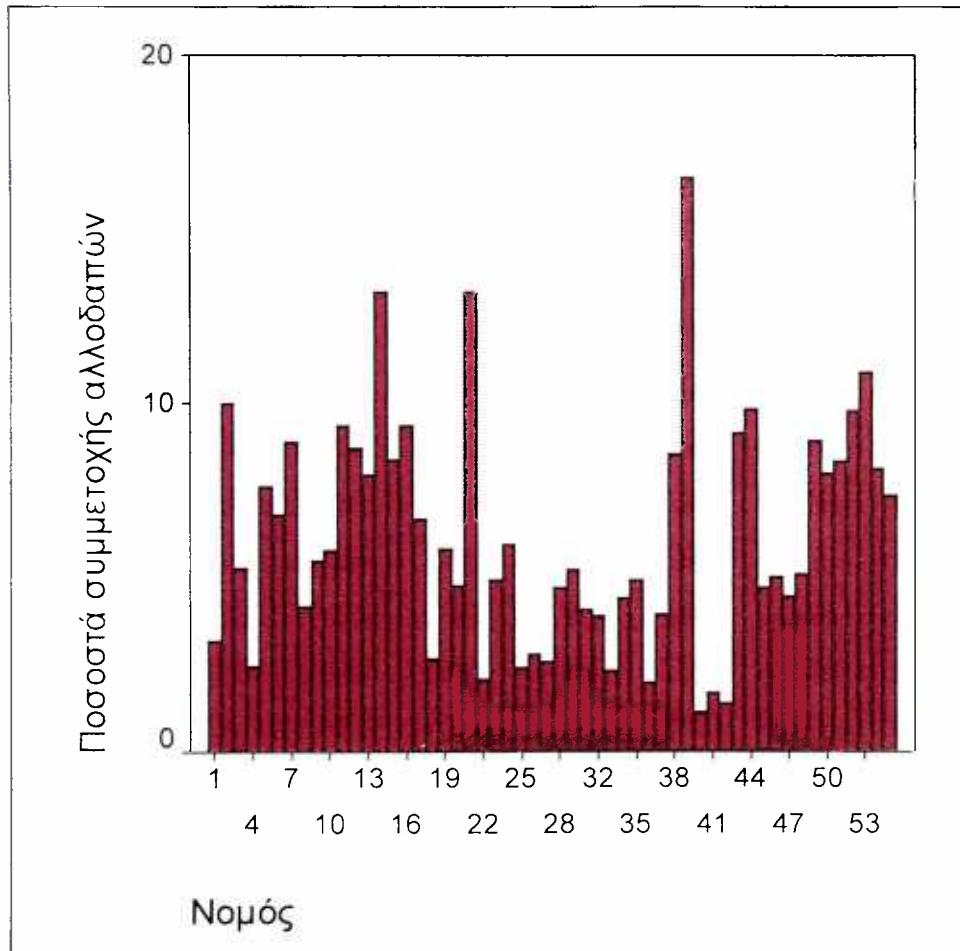
	N	Range	Minimum	Maximum	Sum	Mean	Std. Deviation
Ποσοστά συμμετοχής αλλοδαπών σε επίπεδο νομού	55	15,38	1,14	16,52	340,65	6,1936	3,29404
Valid N	55						

Τα περιεχόμενα του πίνακα 5.1 δείχνουν πως στους 55 νομούς της χώρας η διαφορά μεταξύ του μέγιστου και του ελάχιστου ποσοστού είναι 15,38 %. Το ελάχιστο ποσοστό που παρατηρήθηκε είναι 1,14% και αναφέρεται στο νομό Έβρου, ενώ το μέγιστο ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών είναι 16,52% στο Άγιο Όρος. Ακολουθεί ο νομός Πρεβέζης με ποσοστό συμμετοχής 13,23%, ο νομός Ζακύνθου με ποσοστό 13,22%, η Νομαρχία Ανατολικής Αττικής με 10,91% και ο νομός Βοιωτίας με 10,03%. Το μέσο

ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών στους νομούς της χώρας είναι 6,194 %. Τέλος, η τυπική απόκλιση είναι 3,294% από τον μέσο όρο.

Διαγραμματικά, τα ποσοστά συμμετοχής των αλλοδαπών σε κάθε νομό μπορούν να παρουσιαστούν στο παρακάτω ραβδόγραμμα:

Γράφημα 2 Ραβδόγραμμα ποσοστών συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό της χώρας σε επίπεδο νομού

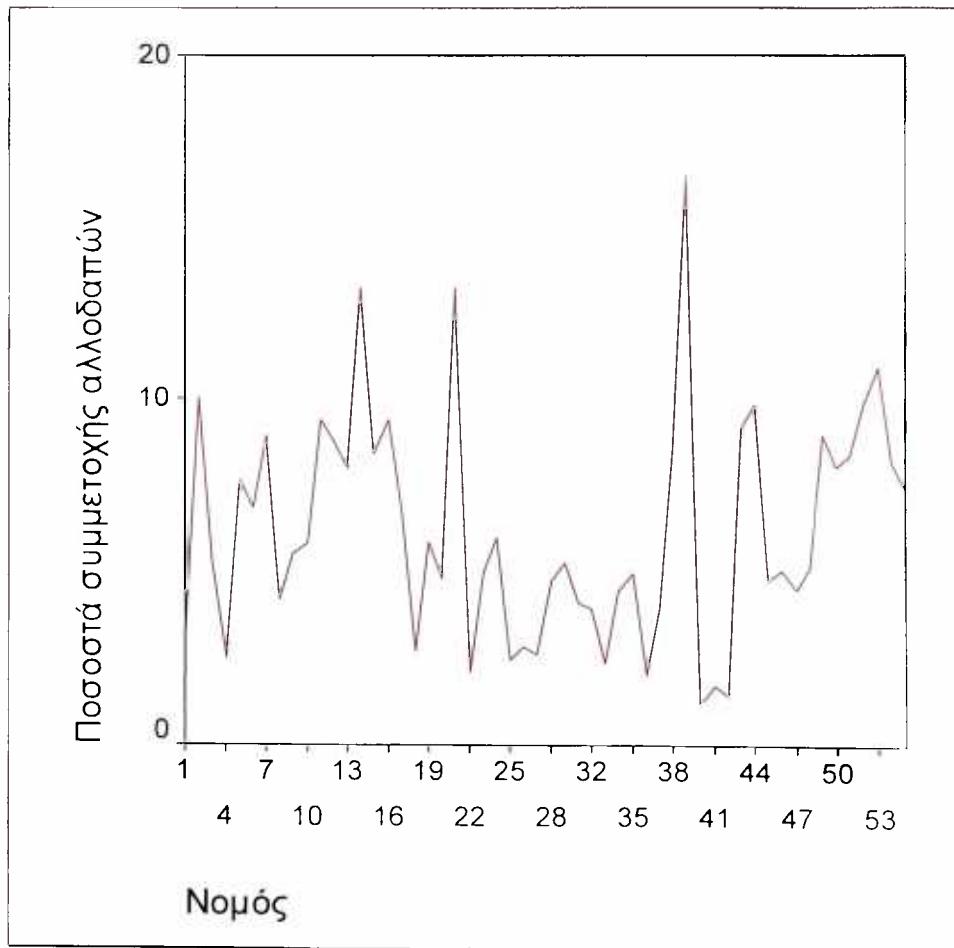

Στο παραπάνω γράφημα παρατηρούνται επίσης τα υψηλά ποσοστά συμμετοχής αλλοδαπών (πάνω από 10%) στους νομούς Βοιωτίας, Ζακύνθου, Πρεβέζης, στο Άγιο Όρος και στη Νομαρχία Ανατολικής Αττικής, ενώ οι περισσότερες παρατηρήσεις κινούνται γύρω από τον μέσο όρο, που είναι περίπου 6,20%.

Οι νομοί που παρουσιάζουν αρκετά υψηλά ποσοστά συμμετοχής αλλοδαπών είναι ο νομός Αργολίδος, Κορινθίας, Μεσσηνίας, Κεφαλληνίας,

Λακωνίας, Κερκύρας, Χαλκιδικής, Δωδεκανήσου, Κυκλαδών, Λασιθίου και η Νομαρχία Αθηνών, ενώ εκείνοι με τα χαμηλότερα ποσοστά είναι ο νομός Ευρυτανίας, Άρτης, Καρδίτσης, Τρικάλων, Κοζάνης, Σερρών, Έβρου, Ξάνθης και Ροδόπης. Η συγκέντρωση των αλλοδαπών στη νότια Ελλάδα είναι εμφανής.

Γράφημα 3 Γράφημα Line των ποσοστών συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό της χώρας σε επίπεδο νομού

Στο γράφημα 2.1 μπορεί κανείς να παρατηρήσει τις έντονες διαφοροποιήσεις που υπάρχουν σε κάθε νομό, όσον αφορά τα ποσοστά συμμετοχής των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό.

3.3.2 Δείκτες χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού της χώρας

Σε αυτό το χωρίο θα υπολογιστούν οι δείκτες χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών σε κάθε χωρική ενότητα, που μπορούν να δώσουν μια εικόνα της συγκέντρωσης των αλλοδαπών σε κάθε νομό του ελλαδικού χώρου.

Οπου δείκτης χωρικής συγκέντρωσης:

$$1. \frac{\text{πλήθος αλλοδαπών} \text{ } \forall \text{ } \chi.e.}{\frac{\text{πλήθος αλλοδαπών} \text{ } \chi\text{ώρας.}}{\text{πλήθυνσμός} \text{ } \chi\text{ώρας.}}} \text{ } \forall \text{ } \chi.e.$$

Πίνακας 6 Δείκτες χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού

ΝΟΜΟΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	45,72
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	143,94
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	75,78
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	35,59
ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	109,65
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	97,78
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	127,80
ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	60,12
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	78,95
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	83,02
ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	134,55
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	125,44
ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	114,31
ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	189,71
ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	120,24
ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	134,75
ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	96,25
ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	38,68
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	83,70
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	68,56
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	189,88
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	29,73
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	70,98
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	85,82
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	35,09
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	40,45
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	37,33
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	46,58
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	88,62

ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	75,34
ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	58,82
ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	56,18
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	33,47
ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	63,70
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	71,03
ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	28,70
ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	57,10
ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	122,93
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ (ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΤΟ)	237,12
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	16,42
ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	24,57
ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	20,41
ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	131,34
ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	141,67
ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	67,99
ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	72,34
ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	64,05
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΑΛΕΙΟΥ	73,50
ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	128,53
ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	114,76
ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	119,89
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	140,63
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	156,51
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	116,94
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	105,75

Πίνακας 6.1 Περιγραφικά στατιστικά των δεικτών χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού

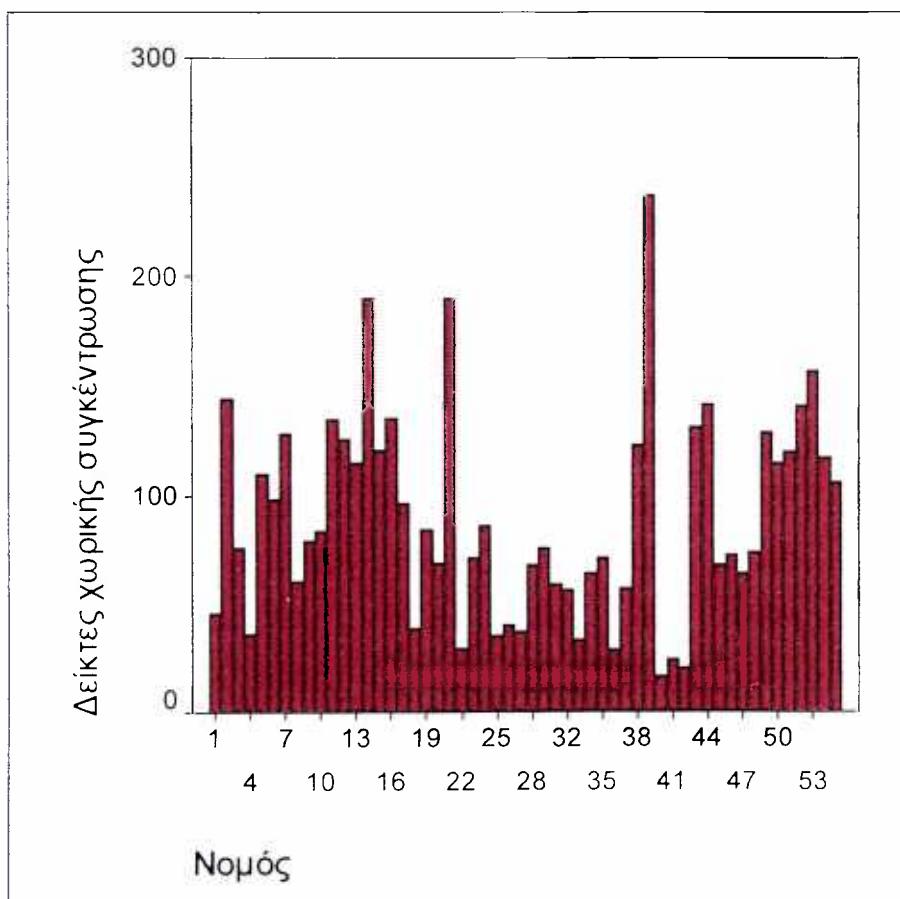
	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Δείκτες χωρικής συγκέντρωσης	55	220,70	16,42	237,12	88,8856	47,26665	2234,136
Valid N	55						

Ο μέσος δείκτης χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών είναι 88,89 με ελάχιστο 16,42 για το νομό Έβρου, μέγιστο 237,12 για το Άγιο Όρος και τυπική απόκλιση από τον μέσο 47,27. Ο δείκτης εμφανίζει υψηλές τιμές στους νομούς Πρεβέζης (189,88), Ζακύνθου (189,71), στη Νομαρχία Ανατολικής Αττικής (156,51), Βοιωτίας (143,94), Κυκλαδών (141,67); στη Νομαρχία Αθηνών (140,63), στο νομό Κεφαλληνίας (134,75), Κορινθίας (134,55), Δωδεκανήσου (131,34), Αργολίδος (127,80) και Χαλκιδικής (122,93).

Χαμηλοί δείκτες χωρικής συγκέντρωσης εμφανίζονται στη Βόρεια Ελλάδα στους νομούς Δράμας, Ξάνθης, Ροδόπης, Έβρου, καθώς και στην κεντρική Ελλάδα στους νομούς Καρδίτσας, Τρικάλων και Ευρυτανίας.

Παρατηρώντας το ραβδόγραμμα του Γραφήματος 3, θα παρατηρήσουμε την ίδια εικόνα που δίνει το ραβδόγραμμα του Γραφήματος 2 των αντίστοιχων ποσοστών συμμετοχής των αλλοδαπών ανά χωρική ενότητα.

Γράφημα 4 Ραβδόγραμμα δεικτών χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού

3.4 Ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού των αλλοδαπών

3.4.1 Ποσοστά συμμετοχής των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό κατά ομάδα ηλικίας σε κάθε νομό

Σε αυτό το σημείο θα γίνει μια αναλυτικότερη προσέγγιση των ποσοστών συμμετοχής των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό για κάθε μια από τις τέσσερις ομάδες ηλικίας.

Πίνακας 7 Ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό κατά ομάδα ηλικίας σε κάθε χωρική ενότητα

Νομός	Κατηγορίες ηλικιών	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	0 - 14	3,3500	,02828	3,33	3,37
	15 - 44	5,1900	1,90919	3,84	6,54
	45 - 64	1,5450	,24749	1,37	1,72
	65 +	,4950	,16263	,38	,61
	Total	2,6450	2,04753	,38	6,54
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	0 - 14	9,5900	,49497	9,24	9,94
	15 - 44	16,3150	8,76105	10,12	22,51
	45 - 64	3,9000	1,56978	2,79	5,01
	65 +	,7400	,09899	,67	,81
	Total	7,6363	7,17920	,67	22,51
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	0 - 14	5,9250	,07778	5,87	5,98
	15 - 44	8,4800	3,01227	6,35	10,61
	45 - 64	2,5500	,15556	2,44	2,66
	65 +	,6400	,07071	,59	,69
	Total	4,3988	3,42623	,59	10,61
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	0 - 14	2,1250	,10607	2,05	2,20
	15 - 44	4,1850	1,59099	3,06	5,31
	45 - 64	1,9750	1,30815	1,05	2,90
	65 +	,6200	,07071	,57	,67
	Total	2,2263	1,56930	,57	5,31
ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	0 - 14	8,0350	,50205	7,68	8,39
	15 - 44	13,3750	6,00334	9,13	17,62
	45 - 64	2,8500	1,00409	2,14	3,56
	65 +	,4750	,00707	,47	,48
	Total	6,1838	5,79396	,47	17,62
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	0 - 14	10,6600	,96167	9,98	11,34
	15 - 44	11,4950	2,76479	9,54	13,45
	45 - 64	3,3800	,12728	3,29	3,47
	65 +	,8000	,14142	,70	,90
	Total	6,5838	5,03572	,70	13,45
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	0 - 14	8,7900	,52326	8,42	9,16
	15 - 44	14,3850	3,98101	11,57	17,20
	45 - 64	4,5800	,42426	4,28	4,88
	65 +	1,3550	,27577	1,16	1,55
	Total	7,2775	5,43391	1,16	17,20
ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	0 - 14	4,7650	,00707	4,76	4,77

	15 - 44	6,7750	1,09602	6,00	7,55
	45 - 64	2,9850	,23335	2,82	3,15
	65 +	,8300	,16971	,71	,95
	Total	3,8388	2,38467	,71	7,55
NΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	0 - 14	5,7350	,23335	5,57	5,90
	15 - 44	7,9200	2,16375	6,39	9,45
	45 - 64	3,1450	,33234	2,91	3,38
	65 +	1,3050	,09192	1,24	1,37
	Total	4,5263	2,81275	1,24	9,45
NΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	0 - 14	5,6450	,17678	5,52	5,77
	15 - 44	9,6000	2,60215	7,76	11,44
	45 - 64	2,9050	,33234	2,67	3,14
	65 +	,6400	,12728	,55	,73
	Total	4,6975	3,70610	,55	11,44
NΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	0 - 14	11,8950	,62933	11,45	12,34
	15 - 44	14,5350	3,10420	12,34	16,73
	45 - 64	4,8100	,31113	4,59	5,03
	65 +	1,2600	,02828	1,24	1,28
	Total	8,1250	5,81828	1,24	16,73
NΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	0 - 14	8,4000	,91924	7,75	9,05
	15 - 44	15,5350	2,84964	13,52	17,55
	45 - 64	4,7550	,41719	4,46	5,05
	65 +	1,2100	,22627	1,05	1,37
	Total	7,4750	5,78331	1,05	17,55
NΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	0 - 14	8,5450	,13435	8,45	8,64
	15 - 44	13,3550	2,05768	11,90	14,81
	45 - 64	4,7950	,26163	4,61	4,98
	65 +	1,0200	,18385	,89	1,15
	Total	6,9287	4,94404	,89	14,81
NΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	0 - 14	15,7300	1,17380	14,90	16,56
	15 - 44	19,0850	1,42128	18,08	20,09
	45 - 64	7,8250	,13435	7,73	7,92
	65 +	2,5350	,30406	2,32	2,75
	Total	11,2938	6,98746	2,32	20,09
NΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	0 - 14	10,9650	,17678	10,84	11,09
	15 - 44	12,0900	,25456	11,91	12,27
	45 - 64	5,6100	,02828	5,59	5,63
	65 +	2,0250	,41719	1,73	2,32
	Total	7,6725	4,36343	1,73	12,27
NΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	0 - 14	11,8500	,35355	11,60	12,10
	15 - 44	14,0900	,46669	13,76	14,42
	45 - 64	6,5150	,48790	6,17	6,86
	65 +	2,3500	,98995	1,65	3,05
	Total	8,7013	4,92375	1,65	14,42
NΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	0 - 14	8,5000	,33941	8,26	8,74
	15 - 44	11,0600	,39598	10,78	11,34
	45 - 64	4,8300	,04243	4,80	4,86
	65 +	1,0900	,08485	1,03	1,15
	Total	6,3700	4,03285	1,03	11,34
NΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	0 - 14	3,3000	,22627	3,14	3,46
	15 - 44	4,9250	1,77484	3,67	6,18
	45 - 64	1,2900	,36770	1,03	1,55
	65 +	,1700	,04243	,14	,20
	Total	2,4212	2,07419	,14	6,18
NΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	0 - 14	7,1800	,42426	6,88	7,48
	15 - 44	8,7000	,42426	8,40	9,00
	45 - 64	4,1550	1,03945	3,42	4,89
	65 +	1,3350	,10607	1,26	1,41

	Total	5,3425	3,06339	1,26	9,00
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	0 - 14	6,2650	,02121	6,25	6,28
	15 - 44	6,5400	,31113	6,32	6,76
	45 - 64	3,2400	,79196	2,68	3,80
	65 +	1,7900	,26870	1,60	1,98
	Total	4,4588	2,17781	1,60	6,76
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	0 - 14	8,5350	,26163	8,35	8,72
	15 - 44	9,5050	1,12430	8,71	10,30
	45 - 64	2,8300	,59397	2,41	3,25
	65 +	,9700	,08485	,91	1,03
	Total	5,4600	3,91849	,91	10,30
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	0 - 14	2,5850	,28991	2,38	2,79
	15 - 44	3,8850	1,16673	3,06	4,71
	45 - 64	,7650	,07778	,71	,82
	65 +	,1650	,02121	,15	,18
	Total	1,8500	1,64089	,15	4,71
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	0 - 14	6,0750	,51619	5,71	6,44
	15 - 44	7,7900	2,92742	5,72	9,86
	45 - 64	2,0350	,48790	1,69	2,38
	65 +	,6800	,01414	,67	,69
	Total	4,1450	3,29530	,67	9,86
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	0 - 14	7,0200	,70711	6,52	7,52
	15 - 44	9,2400	2,05061	7,79	10,69
	45 - 64	3,1200	,41012	2,83	3,41
	65 +	,9150	,20506	,77	1,06
	Total	5,0737	3,57433	,77	10,69
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	0 - 14	2,9600	,24042	2,79	3,13
	15 - 44	4,5400	1,32936	3,60	5,48
	45 - 64	,8750	,14849	,77	,98
	65 +	,2950	,09192	,23	,36
	Total	2,1675	1,87931	,23	5,48
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	0 - 14	4,5150	,67175	4,04	4,99
	15 - 44	5,2850	1,68999	4,09	6,48
	45 - 64	,9100	,28284	,71	1,11
	65 +	,2200	,01414	,21	,23
	Total	2,7325	2,45068	,21	6,48
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	0 - 14	3,2450	,23335	3,08	3,41
	15 - 44	4,0550	,26163	3,87	4,24
	45 - 64	1,5050	,10607	1,43	1,58
	65 +	,5100	,02828	,49	,53
	Total	2,3288	1,49984	,49	4,24
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	0 - 14	3,4400	,07071	3,39	3,49
	15 - 44	5,4850	1,09602	4,71	6,26
	45 - 64	1,3050	,17678	1,18	1,43
	65 +	,4700	,01414	,46	,48
	Total	2,6750	2,12731	,46	6,26
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	0 - 14	6,6550	,19092	6,52	6,79
	15 - 44	8,4650	,96874	7,78	9,15
	45 - 64	3,9850	,02121	3,97	4,00
	65 +	1,5550	,06364	1,51	1,60
	Total	5,1650	2,82965	1,51	9,15
ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	0 - 14	5,8600	,31113	5,64	6,08
	15 - 44	8,1900	,98995	7,49	8,89
	45 - 64	3,2750	,07778	3,22	3,33
	65 +	1,0850	,14849	,98	1,19
	Total	4,6025	2,88538	,98	8,89
ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	0 - 14	4,3200	,07071	4,27	4,37
	15 - 44	5,9000	1,20208	5,05	6,75

	45 - 64	2,6950	,26163	2,51	2,88
	65 +	1,0750	,38891	,80	1,35
	Total	3,4975	1,98537	,80	6,75
NΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	0 - 14	4,5600	,26870	4,37	4,75
	15 - 44	6,0350	,53033	5,66	6,41
	45 - 64	2,2700	,26870	2,08	2,46
	65 +	1,0650	,21920	,91	1,22
	Total	3,4825	2,08584	,91	6,41
NΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	0 - 14	2,8400	,22627	2,68	3,00
	15 - 44	3,6300	,77782	3,08	4,18
	45 - 64	1,0300	,12728	,94	1,12
	65 +	,2600	,01414	,25	,27
	Total	1,9400	1,47870	,25	4,18
NΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	0 - 14	4,0800	,14142	3,98	4,18
	15 - 44	7,7050	2,93449	5,63	9,78
	45 - 64	1,9400	,45255	1,62	2,26
	65 +	,4700	,00000	,47	,47
	Total	3,5488	3,11867	,47	9,78
NΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	0 - 14	5,5300	,00000	5,53	5,53
	15 - 44	7,6350	,37477	7,37	7,90
	45 - 64	2,5750	,12021	2,49	2,66
	65 +	,8650	,06364	,82	,91
	Total	4,1513	2,79801	,82	7,90
NΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	0 - 14	2,1800	,29698	1,97	2,39
	15 - 44	3,3950	,57276	2,99	3,80
	45 - 64	1,1550	,06364	1,11	1,20
	65 +	,3450	,02121	,33	,36
	Total	1,7688	1,24533	,33	3,80
NΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	0 - 14	4,0400	,29698	3,83	4,25
	15 - 44	5,8400	,97581	5,15	6,53
	45 - 64	2,9250	,91217	2,28	3,57
	65 +	,7350	,24749	,56	,91
	Total	3,3850	2,04639	,56	6,53
NΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	0 - 14	9,5000	,32527	9,27	9,73
	15 - 44	13,7450	3,18905	11,49	16,00
	45 - 64	4,0300	,55154	3,64	4,42
	65 +	1,2050	,04950	1,17	1,24
	Total	7,1200	5,32867	1,17	16,00
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ (ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΤΟ)	0 - 14	,0000	,00000	,00	,00
	15 - 44	11,3950	16,11496	,00	22,79
	45 - 64	5,8550	8,28022	,00	11,71
	65 +	,3300	,46669	,00	,66
	Total	4,3950	8,47193	,00	22,79
NΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	0 - 14	,8600	,05657	,82	,90
	15 - 44	1,9150	,72832	1,40	2,43
	45 - 64	,8300	,07071	,78	,88
	65 +	,2050	,00707	,20	,21
	Total	,9525	,71276	,20	2,43
NΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	0 - 14	1,2700	,08485	1,21	1,33
	15 - 44	2,3200	,00000	2,32	2,32
	45 - 64	1,2850	,02121	1,27	1,30
	65 +	,9250	,14849	,82	1,03
	Total	1,4500	,56239	,82	2,32
NΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	0 - 14	1,1400	,08485	1,08	1,20
	15 - 44	2,2150	,31820	1,99	2,44
	45 - 64	,8500	,01414	,84	,86
	65 +	,4050	,06364	,36	,45

	Total	1,1525	,72421	,36	2,44
ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	0 - 14	8,5800	,04243	8,55	8,61
	15 - 44	11,9300	2,09304	10,45	13,41
	45 - 64	6,9500	1,24451	6,07	7,83
	65 +	3,5400	1,00409	2,83	4,25
	Total	7,7500	3,38041	2,83	13,41
ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	0 - 14	10,9250	,40305	10,64	11,21
	15 - 44	15,6300	2,05061	14,18	17,08
	45 - 64	4,9800	,60811	4,55	5,41
	65 +	1,0150	,03536	,99	1,04
	Total	8,1375	6,02321	,99	17,08
ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	0 - 14	4,7400	,45255	4,42	5,06
	15 - 44	7,7850	,92631	7,13	8,44
	45 - 64	2,6850	,00707	2,68	2,69
	65 +	,8150	,14849	,71	,92
	Total	4,0063	2,79232	,71	8,44
ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	0 - 14	6,3000	,14142	6,20	6,40
	15 - 44	7,4750	,57276	7,07	7,88
	45 - 64	3,3250	,71418	2,82	3,83
	65 +	1,4200	,41012	1,13	1,71
	Total	4,6300	2,58585	1,13	7,88
ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	0 - 14	5,9300	,90510	5,29	6,57
	15 - 44	5,7800	,63640	5,33	6,23
	45 - 64	3,3700	,16971	3,25	3,49
	65 +	1,9500	,79196	1,39	2,51
	Total	4,2575	1,86452	1,39	6,57
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	0 - 14	4,8050	,16263	4,69	4,92
	15 - 44	7,9150	,84146	7,32	8,51
	45 - 64	2,6450	,23335	2,48	2,81
	65 +	,5900	,05657	,55	,63
	Total	3,9888	2,91964	,55	8,51
ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	0 - 14	9,4200	,38184	9,15	9,69
	15 - 44	15,2500	,41012	14,96	15,54
	45 - 64	4,8100	,56569	4,41	5,21
	65 +	,7550	,03536	,73	,78
	Total	7,5588	5,77640	,73	15,54
ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	0 - 14	6,5000	,02828	6,48	6,52
	15 - 44	12,5500	2,99813	10,43	14,67
	45 - 64	4,5800	,50912	4,22	4,94
	65 +	,7650	,02121	,75	,78
	Total	6,0987	4,69528	,75	14,67
ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	0 - 14	7,1000	,05657	7,06	7,14
	15 - 44	12,8600	1,61220	11,72	14,00
	45 - 64	5,2800	,01414	5,27	5,29
	65 +	1,1050	,17678	,98	1,23
	Total	6,5863	4,55729	,98	14,00
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	0 - 14	11,2400	,00000	11,24	11,24
	15 - 44	13,3500	1,51321	12,28	14,42
	45 - 64	6,4800	,28284	6,28	6,68
	65 +	2,8550	,06364	2,81	2,90
	Total	8,4813	4,41303	2,81	14,42
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	0 - 14	11,6750	,55861	11,28	12,07
	15 - 44	15,6150	4,65983	12,32	18,91
	45 - 64	5,7900	,36770	5,53	6,05
	65 +	2,4250	,04950	2,39	2,46
	Total	8,8763	5,74380	2,39	18,91
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ	0 - 14	8,7400	,35355	8,49	8,99

ATTIKHΣ					
	15 - 44	11,2500	3,49311	8,78	13,72
	45 - 64	4,0700	1,07480	3,31	4,83
	65 +	1,4750	,23335	1,31	1,64
	Total	6,3838	4,32434	1,31	13,72
NOMARΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	0 - 14	9,1000	,09899	9,03	9,17
	15 - 44	10,6300	1,90919	9,28	11,98
	45 - 64	4,1350	,34648	3,89	4,38
	65 +	1,3200	,07071	1,27	1,37
	Total	6,2963	4,06962	1,27	11,98
Total	0 - 14	6,4275	3,33790	,00	16,56
	15 - 44	9,1605	4,79527	,00	22,79
	45 - 64	3,3597	1,94574	,00	11,71
	65 +	1,0448	,73290	,00	4,25
	Total	4,9981	4,35785	,00	22,79

Πίνακας 8 Περιγραφικά στατιστικά για το ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό κατά ομάδα ηλικίας σε κάθε χωρική ενότητα

	Κατηγορίες ηλικιών			Statistic	Std. Error
Ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό κατά ομάδα ηλικίας σε κάθε χωρική ενότητα	0 - 14	Mean		6,4275	,31826
		95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	5,7968	
			Upper Bound	7,0583	
		5% Trimmed Mean		6,3622	
		Median		6,2250	
		Variance		11,142	
		Std. Deviation		3,33790	
		Minimum		,00	
		Maximum		16,56	
		Range		16,56	
		Interquartile Range		4,8600	
		Skewness		,329	,230
		Kurtosis		-,181	,457
	15 - 44	Mean		9,1605	,45721
		95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	8,2543	
			Upper Bound	10,0666	
		5% Trimmed Mean		8,9618	
		Median		8,4750	
		Variance		22,995	
		Std. Deviation		4,79527	
		Minimum		,00	
		Maximum		22,79	
		Range		22,79	
		Interquartile Range		6,6200	

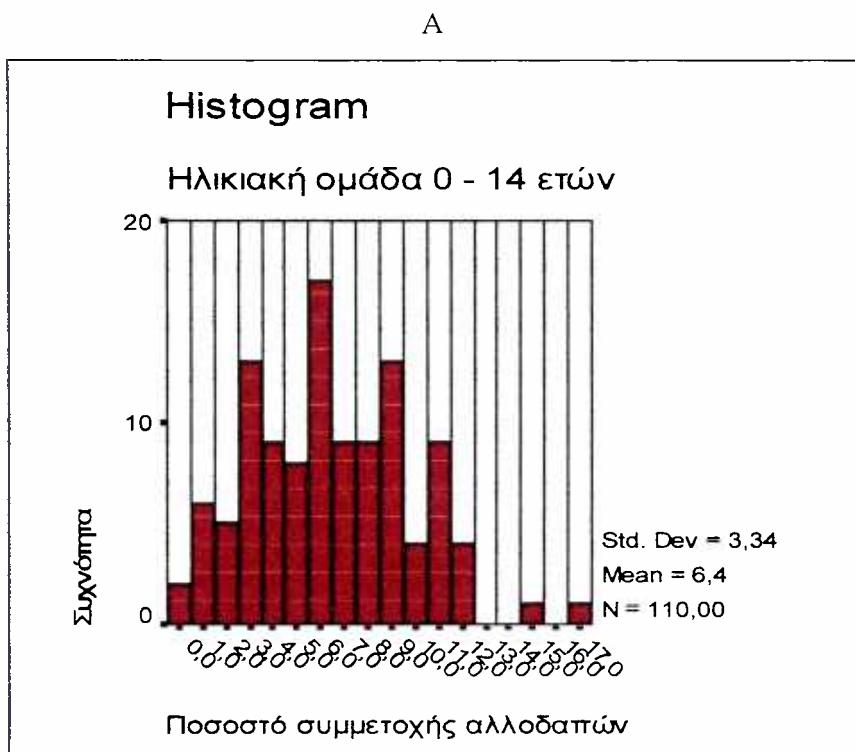
		Skewness	,593	,230
		Kurtosis	-,033	,457
	45 - 64	Mean	3,3597	,18552
		95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	2,9920
			Upper Bound	3,7274
		5% Trimmed Mean		3,2404
		Median	3,1850	
		Variance	3,786	
		Std. Deviation	1,94574	
		Minimum	,00	
		Maximum	11,71	
		Range	11,71	
		Interquartile Range		2,9450
		Skewness	,975	,230
		Kurtosis	2,080	,457
	65 +	Mean	1,0448	,06988
		95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	,9063
			Upper Bound	1,1833
		5% Trimmed Mean		,9792
		Median	,9100	
		Variance	,537	
		Std. Deviation	,73290	
		Minimum	,00	
		Maximum	4,25	
		Range	4,25	
		Interquartile Range		,7375
		Skewness	1,580	,230
		Kurtosis	3,305	,457

Στον Πίνακα 8 των περιγραφικών στατιστικών για τα ποσοστά συμμετοχής των αλλοδαπών ανά ομάδα ηλικίας είναι σαφής η υψηλή συμμετοχή της ηλικιακής ομάδας 15-44 ετών με μέσο 9,16. Ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα 0-14 με μέσο 6,43, έπειτα η ηλικιακή ομάδα 45-64 με μέσο 3,36 και τέλος η ομάδα 65 ετών και άνω με μέσο 1,05. Μπορούμε να διασταυρώσουμε εδώ τα κίνητρα της μετανάστευσης των αλλοδαπών που είναι η αναζήτηση εργασίας, αφού διαφαίνεται η υψηλή συμμετοχή των παραγωγικών ηλικιών.

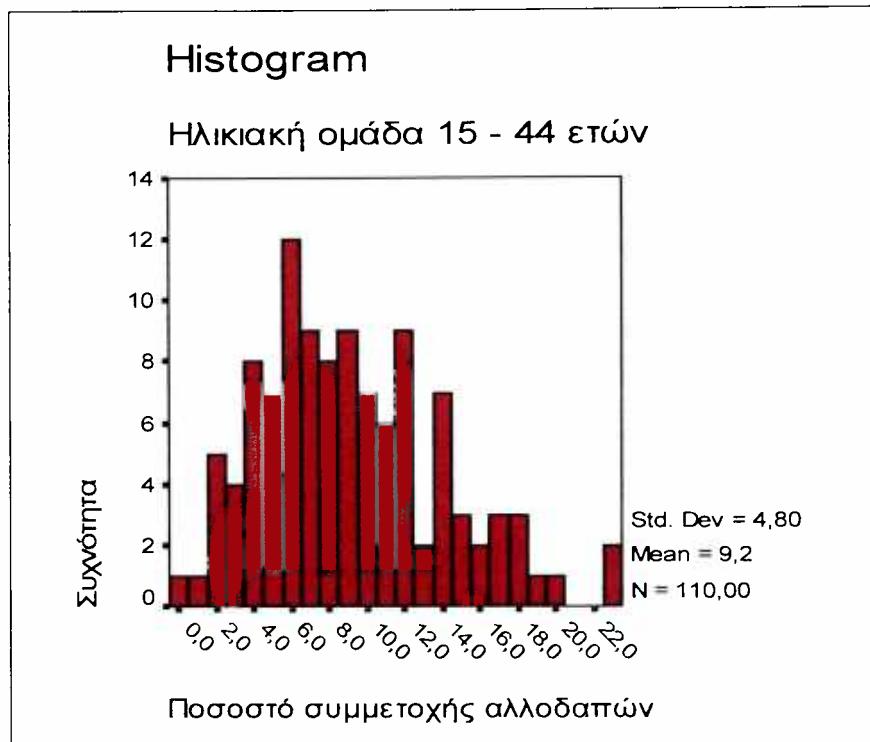
Στα ιστογράμματα που ακολουθούν στο Γράφημα 5 μπορεί κανείς να παρατηρήσει την κατανομή των νομών της Ελλάδας στον κάθετο άξονα (πλήθος νομών) σε σχέση με το ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό του καθενός ανά ηλικιακή ομάδα. Είναι κι εδώ φανερή η

διαφοροποίηση της συμμετοχής των ηλικιακών ομάδων στον συνολικό πληθυσμό με επικρατέστερη την ομάδα 15-44 ετών.

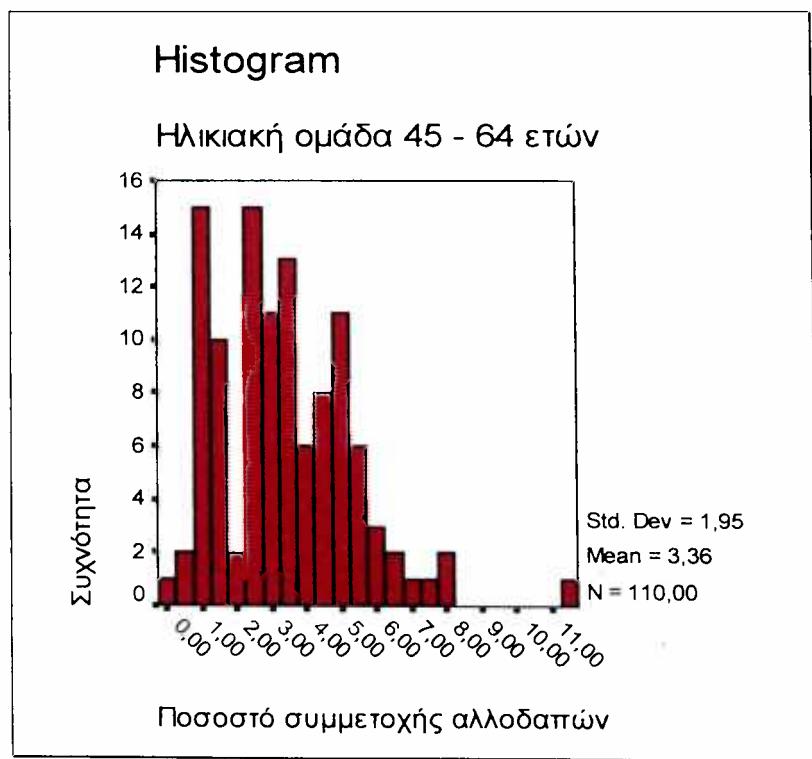
Γράφημα 5 Ιστόγραμμα ποσοστού συμμετοχής στον πληθυσμό για κάθε χωρική ενότητα για την ηλικιακή ομάδα 0-14 ετών (Α), την ομάδα 15-44 ετών (Β), την ομάδα 45-64 ετών (Γ) και την ομάδα 65 ετών και άνω (Δ).

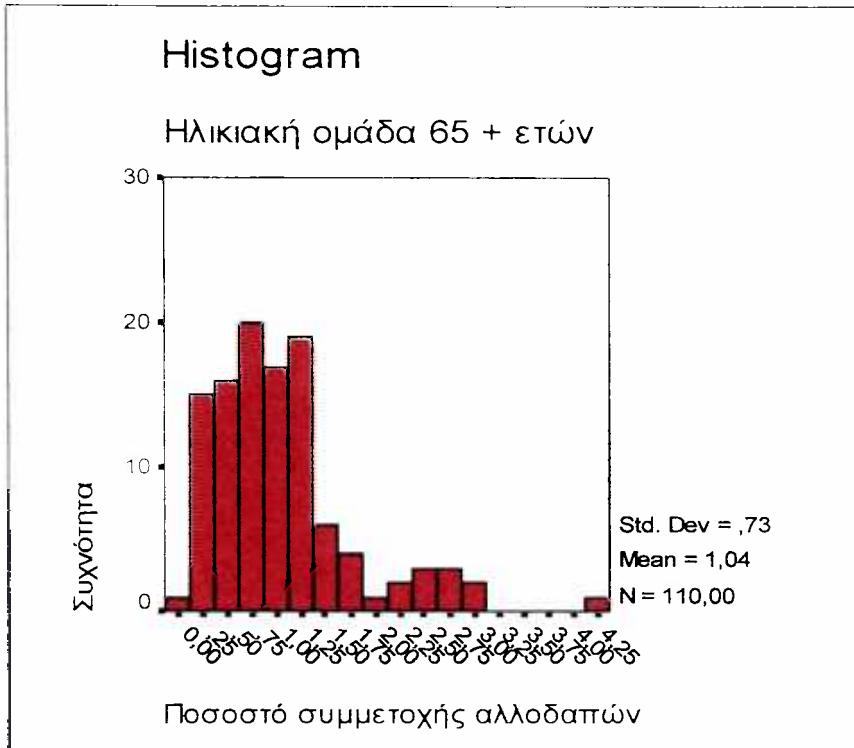

B

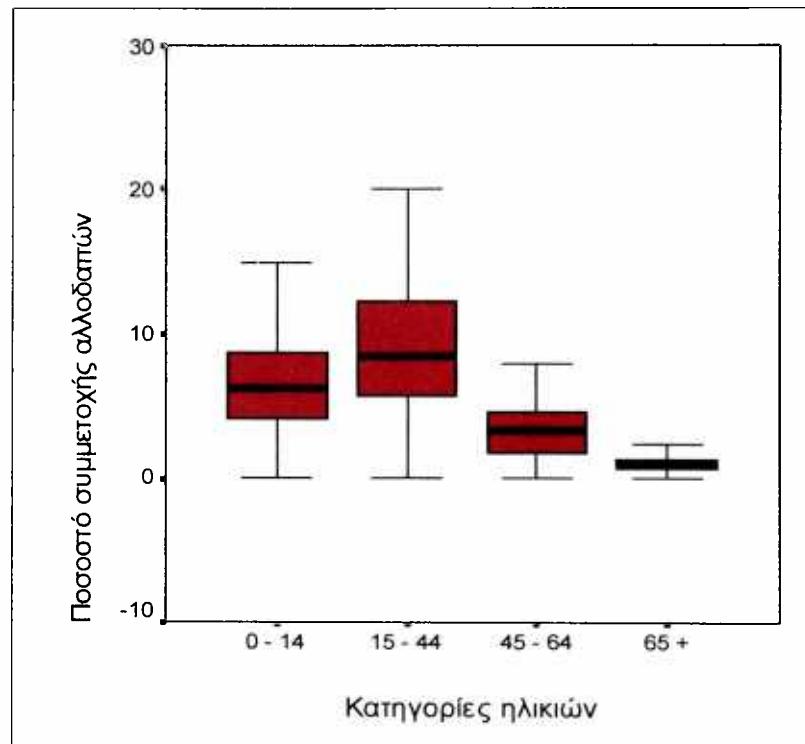
Γ

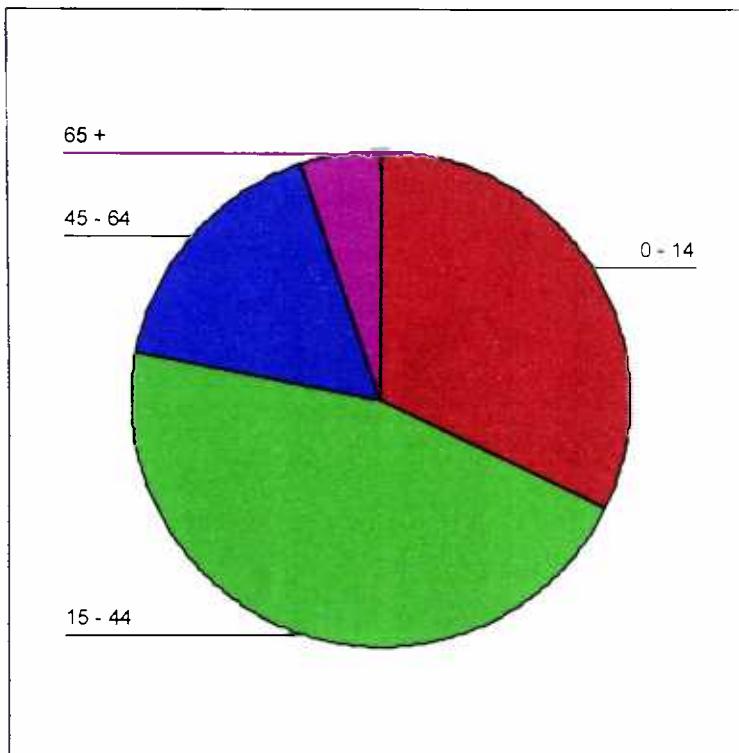

Το διάγραμμα Box plot στο Γράφημα 5.1 παραθέτει μια εικόνα για το ποσοστό συμμετοχής των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό της χώρας για κάθε ηλικιακή κατηγορία. Τη μεγαλύτερη συμμετοχή σημειώνει η ηλικιακή ομάδα 15-44 ετών, ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα 0-14 ετών, με μικρότερη συμμετοχή της ομάδας 45-64 ετών και ελάχιστη αυτής των 65 ετών και άνω. Παρόμοια συμπεράσματα απορρέουν και από το Γράφημα 5.2.

Γράφημα 5.1 Διάγραμμα Box Plot για το ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό για κάθε χωρική ενότητα για τις 4 ομάδες ηλικιών

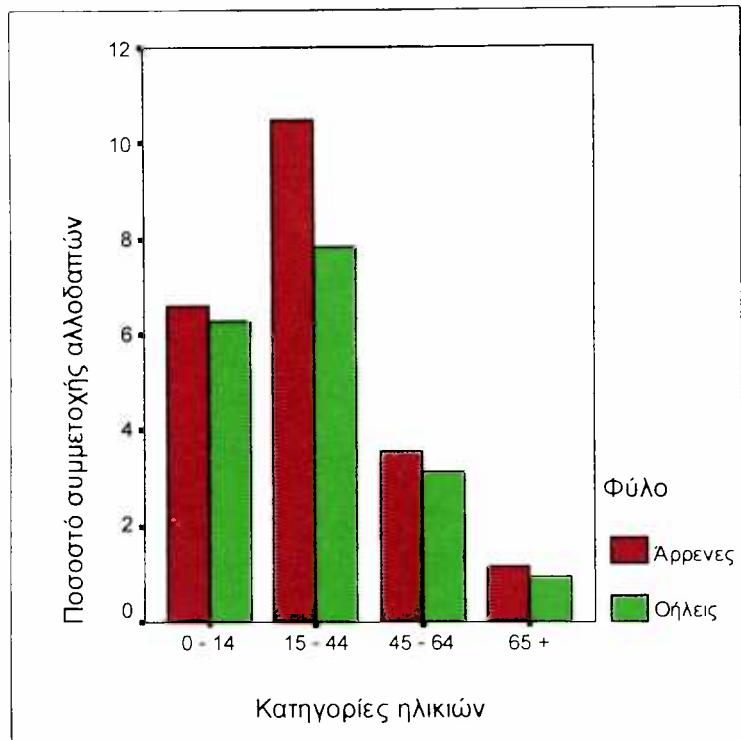
Γράφημα 5.2 Γράφημα Pie για τα ποσοστά συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό κατά ηλικιακή ομάδα

3.4.2 Ποσοστά συμμετοχής αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό κατά ηλικιακή ομάδα και φύλο

Είναι ενδιαφέρουσα μια περαιτέρω ανάλυση των ποσοστών συμμετοχής των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό ανά ομάδα ηλικίας και ανά φύλο. Στο Γράφημα 6 είναι φανερό το προβάδισμα της ηλικιακής ομάδας 15-44 ετών, όπου επικρατεί το ανδρικό φύλο σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από αυτόν που επικρατεί στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες. Η ισχυρή παρουσία του ανδρικού φύλου στις ηλικίες 15-44 εξηγείται από την αγορά εργασίας στην οποία εκείνοι απευθύνονται (χειρονακτικές εργασίες).

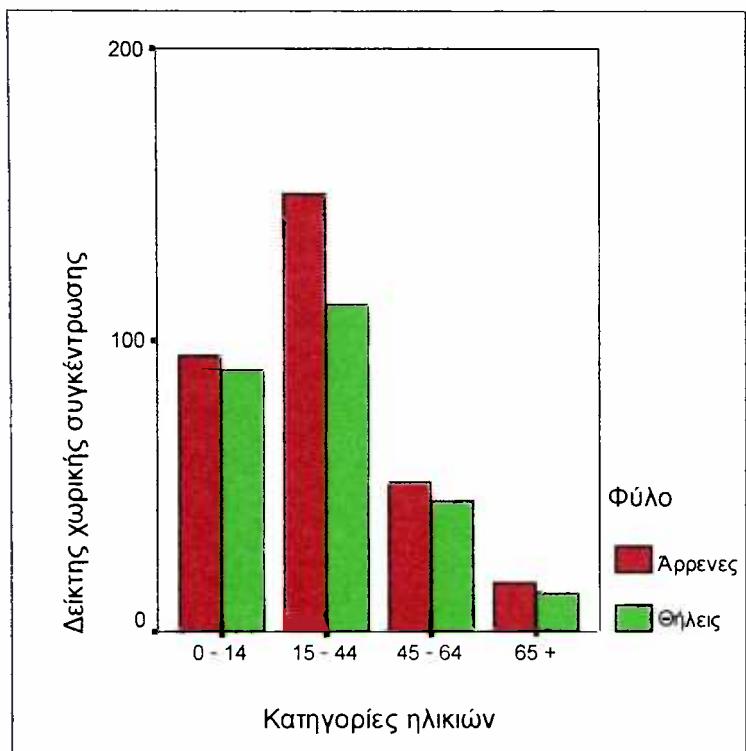
**Γράφημα 6 Ποσοστό συμμετοχής αλλοδαπών στον πληθυσμό κατά φύλο
και κατηγορία ηλικίας**

3.4.3 Δείκτες χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών κατά ηλικιακή ομάδα και φύλο σε κάθε νομό

Παρατηρώντας το Γράφημα 7 το οποίο απεικονίζει τους δείκτες χωρικής συγκέντρωσης των αλλοδαπών κατά φύλο και κατηγορία ηλικίας έχουμε παρόμοια εικόνα με το γράφημα 6 και μπορούμε να καταλήξουμε στα ίδια συμπεράσματα.

Γράφημα 7 Δείκτες χωρικής συγκέντρωσης αλλοδαπών στον πληθυσμό κατά φύλο και κατηγορία ηλικίας

3.5 Δείκτες γήρανσης για το σύνολο του πληθυσμού, τον πληθυσμό των αλλοδαπών και τον πληθυσμό των Ελλήνων σε επίπεδο νομού

Πίνακας 9 Δείκτες γήρανσης ανά νομό για το σύνολο του πληθυσμού, τον πληθυσμό των αλλοδαπών και τον πληθυσμό των Ελλήνων

ΝΟΜΟΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΔΕΙΚΤΗΣ
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,92
	Αλλοδαποί	6,48
	Έλληνες	,89
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,86
	Αλλοδαποί	11,14
	Έλληνες	,78
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,85
	Αλλοδαποί	7,89
	Έλληνες	,80
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,56
	Αλλοδαποί	1,91
	Έλληνες	,55
ΝΟΜΟΣ ΦΕΙΩΤΙΔΟΣ	Σύνολο πληθυσμού	,72
	Αλλοδαποί	12,23
	Έλληνες	,67
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	Σύνολο πληθυσμού	,54
	Αλλοδαποί	7,29
	Έλληνες	,49
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	Σύνολο πληθυσμού	,85
	Αλλοδαποί	5,56
	Έλληνες	,78
ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,58
	Αλλοδαποί	3,34
	Έλληνες	,56
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	1,02
	Αλλοδαποί	4,54
	Έλληνες	,98
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,83
	Αλλοδαποί	7,40
	Έλληνες	,79
ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,84
	Αλλοδαποί	7,97
	Έλληνες	,75
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,58
	Αλλοδαποί	4,06
	Έλληνες	,54

ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,66
	Αλλοδαποί	5,58
	Έλληνες	,61
ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	Σύνολο πληθυσμού	,98
	Αλλοδαποί	6,09
	Έλληνες	,84
ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,75
	Αλλοδαποί	4,15
	Έλληνες	,68
ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,66
	Αλλοδαποί	3,38
	Έλληνες	,60
ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	Σύνολο πληθυσμού	,57
	Αλλοδαποί	4,48
	Έλληνες	,53
ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	,62
	Αλλοδαποί	12,07
	Έλληνες	,60
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,75
	Αλλοδαποί	4,07
	Έλληνες	,70
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Σύνολο πληθυσμού	,69
	Αλλοδαποί	2,45
	Έλληνες	,66
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	,80
	Αλλοδαποί	7,05
	Έλληνες	,73
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	,68
	Αλλοδαποί	10,95
	Έλληνες	,66
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	,99
	Αλλοδαποί	8,87
	Έλληνες	,93
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,91
	Αλλοδαποί	7,10
	Έλληνες	,85
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	Σύνολο πληθυσμού	,75
	Αλλοδαποί	7,67
	Έλληνες	,73
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	Σύνολο πληθυσμού	,53
	Αλλοδαποί	11,06
	Έλληνες	,51
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,77
	Αλλοδαποί	4,94
	Έλληνες	,75
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	1,00
	Αλλοδαποί	7,34

	Έλληνες	,97
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	1,12
	Άλλοδαποί	4,78
	Έλληνες	1,06
ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,79
	Άλλοδαποί	4,31
	Έλληνες	,75
ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	,89
	Άλλοδαποί	3,64
	Έλληνες	,86
ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	Σύνολο πληθυσμού	,69
	Άλλοδαποί	3,00
	Έλληνες	,67
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	,97
	Άλλοδαποί	10,64
	Έλληνες	,95
ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	,93
	Άλλοδαποί	8,06
	Έλληνες	,90
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	Σύνολο πληθυσμού	1,02
	Άλλοδαποί	6,55
	Έλληνες	,97
ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	Σύνολο πληθυσμού	,66
	Άλλοδαποί	4,21
	Έλληνες	,65
ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	,89
	Άλλοδαποί	5,03
	Έλληνες	,86
ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	,94
	Άλλοδαποί	7,43
	Έλληνες	,86
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ (ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΤΟ)	Σύνολο πληθυσμού	,00
	Άλλοδαποί	,00
	Έλληνες	,00
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	Σύνολο πληθυσμού	,72
	Άλλοδαποί	3,03
	Έλληνες	,71
ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	1,53
	Άλλοδαποί	2,08
	Έλληνες	1,53
ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	,96
	Άλλοδαποί	2,67
	Έλληνες	,95
ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	Σύνολο πληθυσμού	1,56
	Άλλοδαποί	3,86
	Έλληνες	1,48
ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	Σύνολο πληθυσμού	,91

	Αλλοδαποί	9,74
	Έλληνες	,82
ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	Σύνολο πληθυσμού	,67
	Αλλοδαποί	3,95
	Έλληνες	,64
ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	Σύνολο πληθυσμού	,65
	Αλλοδαποί	2,93
	Έλληνες	,62
ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	Σύνολο πληθυσμού	,75
	Αλλοδαποί	2,35
	Έλληνες	,72
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	Σύνολο πληθυσμού	1,15
	Αλλοδαποί	9,44
	Έλληνες	1,10
ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	Σύνολο πληθυσμού	,77
	Αλλοδαποί	9,69
	Έλληνες	,70
ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	1,06
	Αλλοδαποί	9,05
	Έλληνες	1,00
ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	Σύνολο πληθυσμού	1,02
	Αλλοδαποί	6,64
	Έλληνες	,96
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	Σύνολο πληθυσμού	,92
	Αλλοδαποί	3,61
	Έλληνες	,84
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	1,22
	Αλλοδαποί	5,90
	Έλληνες	1,11
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	Σύνολο πληθυσμού	1,60
	Αλλοδαποί	9,42
	Έλληνες	1,48
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	Σύνολο πληθυσμού	,90
	Αλλοδαποί	6,26
	Έλληνες	,83

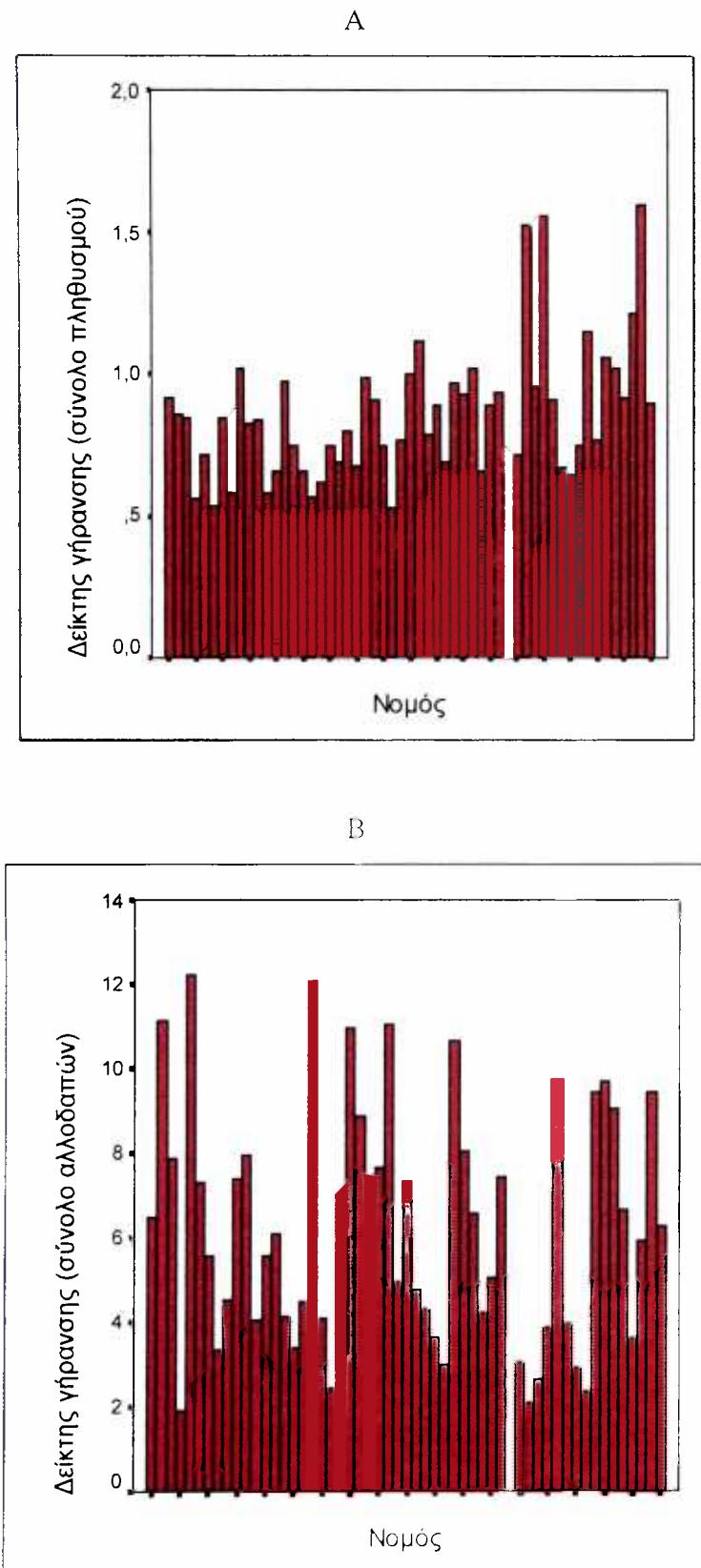
Πίνακας 9.1 Περιγραφικά στατιστικά για τους δείκτες γήρανσης του συνόλου του πληθυσμού, τους αλλοδαπούς και τους Έλληνες ανά νομό

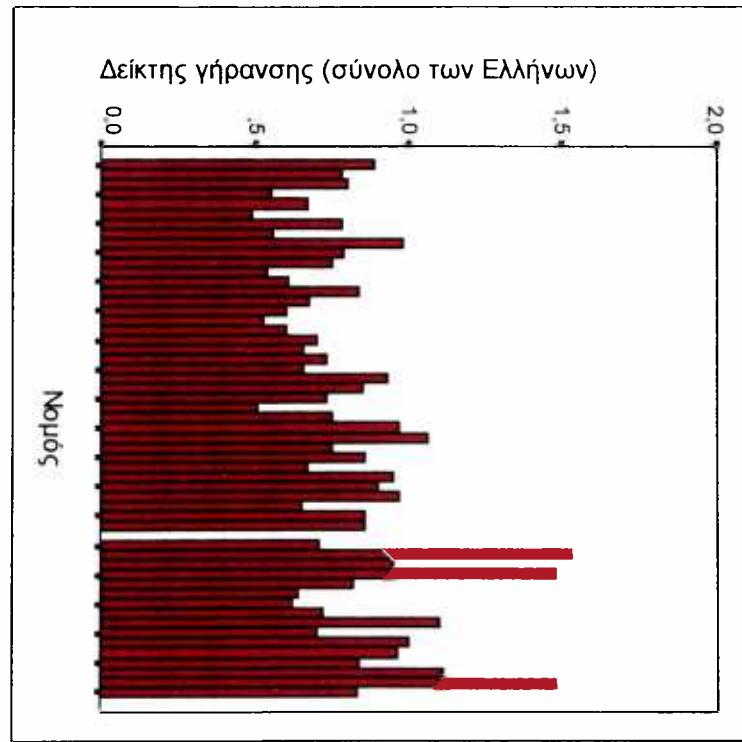
	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
Νομός	55	54	1	55	28,00	16,021	256,667
Δείκτης γήρανσης για το σύνολο του πληθυσμού	55	1,60	,00	1,60	,8464	,26239	,069
Δείκτης γήρανσης για το σύνολο των αλλοδαπών	55	12,23	,00	12,23	6,0969	2,91501	8,497
Δείκτης γήρανσης για το σύνολο των Ελλήνων	55	1,53	,00	1,53	,7991	,25028	,063
Valid N (listwise)	55						

Σε επίπεδο νομού παρατηρούμε μέσο δείκτη γήρανσης για το σύνολο του πληθυσμού 0,85 με τυπική απόκλιση 0,26 και μέγιστη τιμή 1,60 στη Νομαρχία Δυτικής Αττικής, για το σύνολο των αλλοδαπών μέσο δείκτη γήρανσης 6,10 με τυπική απόκλιση 2,92 και μέγιστη τιμή 12,23 στο νομό Φθιώτιδας και για το σύνολο των Ελλήνων μέσο δείκτη γήρανσης 0,80 με τυπική απόκλιση 0,25 και μέγιστη τιμή 1,53 στο νομό Ξάνθης. Οι ελάχιστες τιμές αφορούν το Άγιος Όρος που συμπεριλαμβάνεται στις παρατηρήσεις.

Στο Γράφημα 8 είναι φανερή η ομοιότητα της κατανομής των δεικτών γήρανσης για το σύνολο του πληθυσμού και για το σύνολο των Ελλήνων (A) και (B), αφού το μεγαλύτερο μέρος του συνολικού πληθυσμού είναι Έλληνες. Η παρατήρηση που μένει κενή αφορά το Άγιο Όρος όπου ο δείκτης γήρανσης είναι μηδενικός. Στο σύνολο των αλλοδαπών οι δείκτες γήρανσης παρουσιάζουν έντονες διαφοροποιήσεις ανά νομό (B).

Γράφημα 8 Δείκτες γήρανσης για το σύνολο του πληθυσμού (Α), το σύνολο των αλλοδαπών (Β) και το σύνολο των Ελλήνων (Γ)

3.5.1 Δείκτες γήρανσης ανά φύλο για το σύνολο του πληθυσμού, τους αλλοδαπούς και τους Έλληνες

Πίνακας 10 Δείκτες γήρανσης κατά φύλο για το σύνολο του πληθυσμού, τους αλλοδαπούς και τους Έλληνες

ΝΟΜΟΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΦΥΛΟ	
		Αρρενες	Θήλεις
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,09	,79
	Αλλοδαποί	6,07	6,99
	Έλληνες	1,06	,76
ΝΟΜΟΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,95	,78
	Αλλοδαποί	11,53	10,71
	Έλληνες	,86	,71
ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,93	,78
	Αλλοδαποί	8,04	7,73
	Έλληνες	,88	,73
ΝΟΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,62	,50
	Αλλοδαποί	1,88	1,94
	Έλληνες	,61	,50
ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,81	,64
	Αλλοδαποί	14,42	10,35
	Έλληνες	,75	,60
ΝΟΜΟΣ ΦΩΚΙΔΟΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,57	,52
	Αλλοδαποί	7,22	7,37
	Έλληνες	,51	,47
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,92	,79
	Αλλοδαποί	5,43	5,72
	Έλληνες	,85	,73
ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,62	,54
	Αλλοδαποί	3,12	3,61
	Έλληνες	,60	,51
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,16	,91
	Αλλοδαποί	5,04	4,08
	Έλληνες	1,11	,87
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,94	,73

	Αλλοδαποί	7,14	7,69
	Έλληνες	,90	,69
ΝΟΜΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,92	,77
	Αλλοδαποί	9,18	6,93
	Έλληνες	,82	,69
ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,63	,53
	Αλλοδαποί	4,17	3,93
	Έλληνες	,58	,50
ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,73	,60
	Αλλοδαποί	5,37	5,81
	Έλληνες	,68	,55
ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	Σύνολο του πληθυσμού	1,05	,90
	Αλλοδαποί	6,35	5,81
	Έλληνες	,90	,79
ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,90	,64
	Αλλοδαποί	4,29	4,00
	Έλληνες	,82	,58
ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,69	,64
	Αλλοδαποί	2,61	4,73
	Έλληνες	,63	,57
ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,64	,51
	Αλλοδαποί	4,86	4,13
	Έλληνες	,59	,47
ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,71	,54
	Αλλοδαποί	12,13	12,00
	Έλληνες	,69	,52
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,88	,64
	Αλλοδαποί	4,67	3,52
	Έλληνες	,82	,61
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Σύνολο του πληθυσμού	,80	,61
	Αλλοδαποί	2,52	2,38
	Έλληνες	,76	,58
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,95	,68
	Αλλοδαποί	8,02	6,19
	Έλληνες	,87	,63
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,78	,60

	Αλλοδαποί	12,29	9,68
	Έλληνες	,76	,59
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,09	,90
	Αλλοδαποί	10,17	7,73
	Έλληνες	1,02	,86
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,05	,80
	Αλλοδαποί	7,46	6,71
	Έλληνες	,98	,75
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	Σύνολο του πληθυσμού	,84	,66
	Αλλοδαποί	7,31	8,15
	Έλληνες	,82	,65
ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	Σύνολο του πληθυσμού	,59	,48
	Αλλοδαποί	14,25	8,50
	Έλληνες	,56	,46
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,88	,69
	Αλλοδαποί	5,72	4,26
	Έλληνες	,86	,67
ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,11	,91
	Αλλοδαποί	7,79	6,93
	Έλληνες	1,07	,88
ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,33	,96
	Αλλοδαποί	5,96	3,92
	Έλληνες	1,26	,91
ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,92	,68
	Αλλοδαποί	4,71	3,92
	Έλληνες	,88	,65
ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,00	,79
	Αλλοδαποί	3,17	4,33
	Έλληνες	,97	,76
ΝΟΜΟΣ ΚΙΛΚΙΣ	Σύνολο του πληθυσμού	,76	,63
	Αλλοδαποί	2,98	3,02
	Έλληνες	,74	,61
ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,10	,87
	Αλλοδαποί	13,43	8,55
	Έλληνες	1,07	,85
ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,03	,85

	Αλλοδαποί	9,09	7,17
	Έλληνες	,99	,82
ΝΟΜΟΣ ΠΙΕΡΙΑΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,14	,92
	Αλλοδαποί	6,93	6,18
	Έλληνες	1,09	,88
ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	Σύνολο του πληθυσμού	,75	,59
	Αλλοδαποί	5,38	3,28
	Έλληνες	,73	,58
ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,02	,79
	Αλλοδαποί	4,29	6,00
	Έλληνες	,99	,76
ΝΟΜΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,02	,87
	Αλλοδαποί	8,49	6,52
	Έλληνες	,94	,80
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ (ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΤΟ)	Σύνολο του πληθυσμού	,00	,00
	Αλλοδαποί	,00	,00
	Έλληνες	,00	,00
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	Σύνολο του πληθυσμού	,83	,63
	Αλλοδαποί	3,84	2,44
	Έλληνες	,83	,62
ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,76	1,34
	Αλλοδαποί	2,85	1,58
	Έλληνες	1,75	1,34
ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,11	,84
	Αλλοδαποί	3,36	2,23
	Έλληνες	1,10	,84
ΝΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	Σύνολο του πληθυσμού	1,80	1,37
	Αλλοδαποί	3,64	4,13
	Έλληνες	1,72	1,29
ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	Σύνολο του πληθυσμού	,93	,88
	Αλλοδαποί	9,51	9,97
	Έλληνες	,84	,79
ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	Σύνολο του πληθυσμού	,76	,59
	Αλλοδαποί	4,20	3,67
	Έλληνες	,73	,57
ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	Σύνολο του πληθυσμού	,72	,59

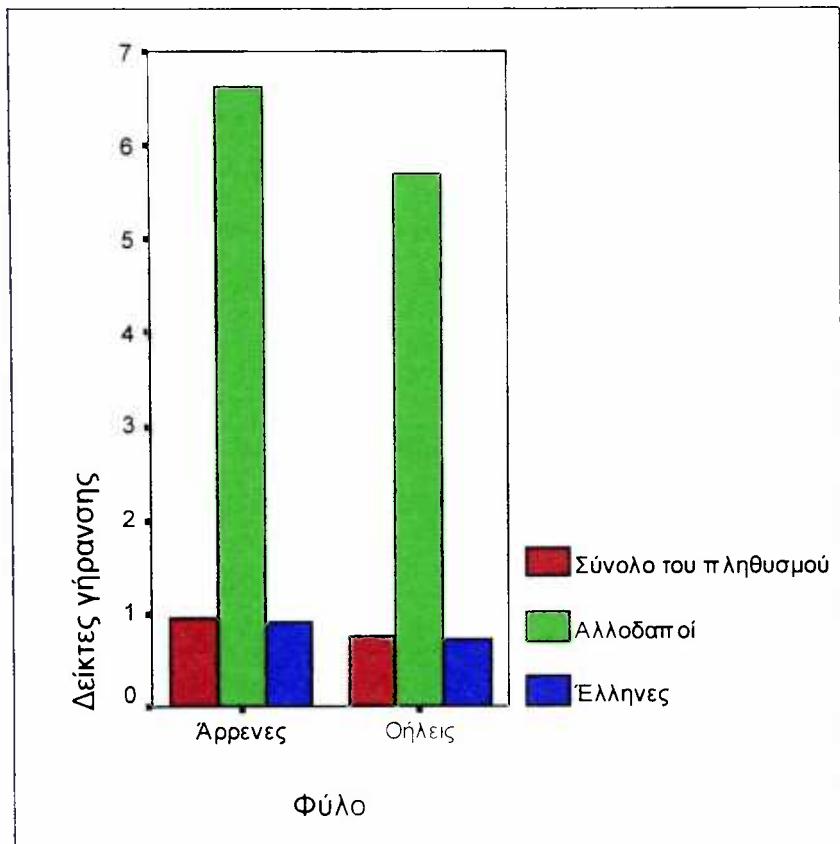
	Αλλοδαποί	2,71	3,22
	Έλληνες	,69	,56
NOMOS XIOY	Σύνολο του πληθυσμού	,86	,66
	Αλλοδαποί	2,23	2,52
	Έλληνες	,82	,64
NOMOS HERAKLEIOY	Σύνολο του πληθυσμού	1,31	1,01
	Αλλοδαποί	10,30	8,62
	Έλληνες	1,25	,97
NOMOS LASITHIOY	Σύνολο του πληθυσμού	,90	,67
	Αλλοδαποί	11,24	8,33
	Έλληνες	,82	,61
NOMOS RE Θ YMNI S	Σύνολο του πληθυσμού	1,18	,96
	Αλλοδαποί	9,85	8,34
	Έλληνες	1,11	,91
NOMOS XANIΩN	Σύνολο του πληθυσμού	1,18	,90
	Αλλοδαποί	6,82	6,45
	Έλληνες	1,11	,84
NOMARXIA A Θ HINΩN	Σύνολο του πληθυσμού	1,12	,77
	Αλλοδαποί	4,33	3,08
	Έλληνες	1,02	,70
NOMARXIA ANATOLIKHΣ ATTIKHΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,33	1,12
	Αλλοδαποί	6,73	5,16
	Έλληνες	1,20	1,02
NOMARXIA ΔYTIKHΣ ATTIKHΣ	Σύνολο του πληθυσμού	1,80	1,43
	Αλλοδαποί	12,37	7,44
	Έλληνες	1,66	1,33
NOMARXIA PEIRAIΩS	Σύνολο του πληθυσμού	1,07	,77
	Αλλοδαποί	7,19	5,50
	Έλληνες	,99	,71

Πίνακας 11 Περιγραφικά στατιστικά δεικτών γήρανσης κατά φύλο για το σύνολο του πληθυσμού, τους αλλοδαπούς και τους Έλληνες ανά νομό.

Φύλο		Δείκτης γήρανσης κατά φύλο για το σύνολο του πληθυσμού	Δείκτης γήρανσης κατά φύλο για το σύνολο των αλλοδαπών	Δείκτης γήρανσης κατά φύλο για το σύνολο των Ελλήνων
Άρρενες	Mean	,9560	6,6300	,9029
	N	55	55	55
	Std. Deviation	.30288	3,42891	.28967
Οήλεις	Mean	,7556	5,6936	,7142
	N	55	55	55
	Std. Deviation	,23211	2,59775	.22079
Total	Mean	,8558	6,1618	8085
	N	110	110	110
	Std. Deviation	,28682	3,06417	,27332

Στον Πίνακα 11 παρατηρούμε τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των μέσων δεικτών γήρανσης αρρένων (0,956) και θηλέων (0,756) για το σύνολο του πληθυσμού σε επίπεδο νομού, καθώς και μεταξύ των μέσων δεικτών γήρανσης αρρένων (0,903) και θηλέων (0,714) για τον πληθυσμό των Ελλήνων. Εντονότερη διαφοροποίηση εντοπίζεται μεταξύ των μέσων δεικτών γήρανσης για τους άνδρες αλλοδαπούς (6,63) και τις γυναίκες του ίδιου πληθυσμού (5,695), η οποία μπορεί να παρατηρηθεί και στο Γράφημα 9.

Γράφημα 9 Ραβδόγραμμα δεικτών γήρανσης κατά φύλο για το σύνολο του πληθυσμού, τους αλλοδαπούς και τους Έλληνες σε επίπεδο νομού

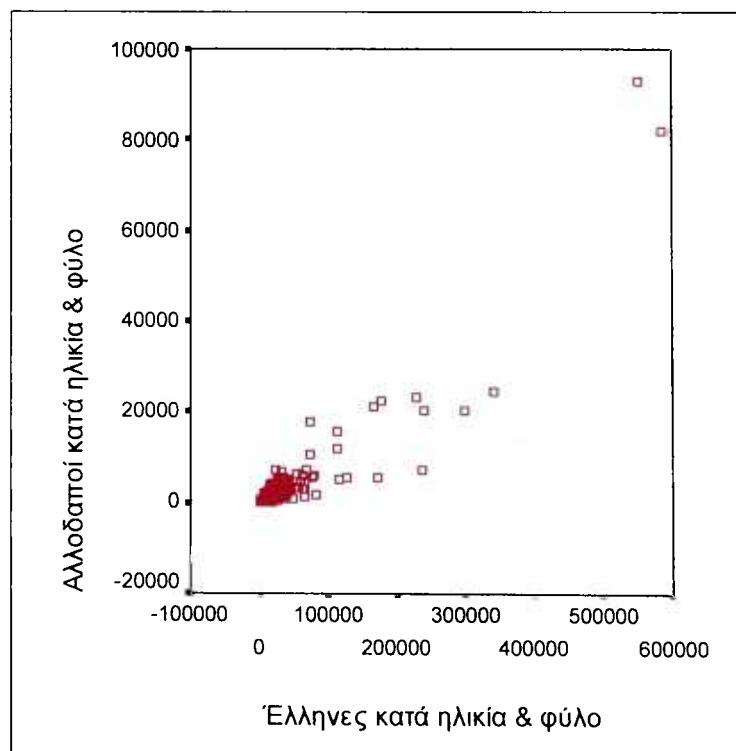

3.6 Συσχέτιση του πληθυσμού των Ελλήνων και των αλλοδαπών

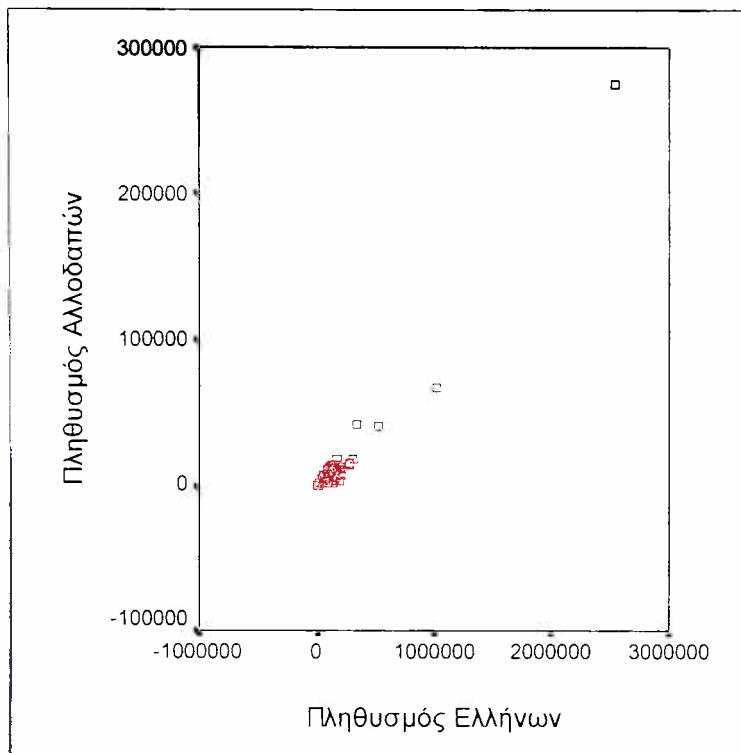
Είναι σκόπιμη η εξερεύνηση της σχέσης μεταξύ του πληθυσμού των Ελλήνων και εκείνου των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού. Το αποτέλεσμα της ανάλυσης συσχέτισης αυτών των δύο μεταβλητών θα μας διαφωτίσει για την κατεύθυνση και την ένταση της σχέσης μεταξύ αυτών.

Το σχετικό γράφημα Scatterplot υποδεικνύει την ύπαρξη ισχυρής θετικής συσχέτισης μεταξύ του πληθυσμού των Ελλήνων και αυτού των αλλοδαπών.

Γράφημα 10 Scatterplot για τον πληθυσμό των Ελλήνων και τον πληθυσμό των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού κατά ηλικία και φύλο.

Γράφημα 11 Scatterplot για τον πληθυσμό των Ελλήνων και τον πληθυσμό των αλλοδαπών σε επίπεδο νομού.

Πίνακας 12 Περιγραφικά στατιστικά για τον πληθυσμό των Ελλήνων και τον πληθυσμό των αλλοδαπών

	Mean	Std. Deviation	N
Πληθυσμός Αλλοδαπών	13927,9273	37570,09833	55
Πληθυσμός Ελλήνων	184873,8364	355211,95101	55

Τα περιγραφικά στατιστικά για τις δύο μεταβλητές δείχνουν ότι ο μέσος πληθυσμός αλλοδαπών σε επίπεδο νομού είναι 13928 άτομα με τυπική απόκλιση 37570, ενώ για την μεταβλητή του πληθυσμού των Ελλήνων ο μέσος πληθυσμός Ελλήνων σε επίπεδο νομού είναι 184874 άτομα, με τυπική απόκλιση 355212.

Πίνακας 13 Συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών του πληθυσμού των Ελλήνων και του πληθυσμού των αλλοδαπών

		Πληθυσμός Αλλοδαπών	Πληθυσμός Ελλήνων
Pearson Correlation	Πληθυσμός Αλλοδαπών	1,000	,981
	Πληθυσμός Ελλήνων	.981	1,000
Sig. (1-tailed)	Πληθυσμός Αλλοδαπών		,000
	Πληθυσμός Ελλήνων	,000	,
N	Πληθυσμός Αλλοδαπών	55	55
	Πληθυσμός Ελλήνων	55	55

Ο πίνακας συσχετίσεων των δύο πληθυσμών αναδεικνύει την ύπαρξη ισχυρής θετικής συσχέτισης μεταξύ του πληθυσμού των Ελλήνων και του πληθυσμού των αλλοδαπών, αφού ο συντελεστής συσχέτισης του Pearson είναι θετικός και πολύ υψηλός ($p=0,981$). Αυτό σημαίνει πως όσο αυξάνεται ο πληθυσμός των Ελλήνων, θα αυξάνεται και ο πληθυσμός των αλλοδαπών.

Λόγω της ύπαρξης υψηλής θετικής συσχέτισης μεταξύ των δύο πληθυσμών μπορεί να κατασκευαστεί ένα μοντέλο απλής γραμμικής παλινδρόμησης, μέσα από το οποίο ο πληθυσμός των αλλοδαπών θα ερμηνεύεται από αυτόν των Ελλήνων σε επίπεδο νομού.

Πίνακας 14 Μοντέλο απλής γραμμικής παλινδρόμησης για τον πληθυσμό των Ελλήνων και τον πληθυσμό των αλλοδαπών

	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics
Model					R Square Change
1	,981	,963	,962	7310,532 41	,963

a Predictors: (Constant), Πληθυσμός Ελλήνων

b Dependent Variable: Πληθυσμός Αλλοδαπών

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα 14, ο συντελεστής συσχέτισης R square που δείχνει το ποσοστό της διακύμανσης του πληθυσμού των αλλοδαπών που εξηγείται από τον πληθυσμό των Ελλήνων είναι πολύ υψηλός. Συμπεραίνεται λοιπόν, ότι το 96,2 % της διακύμανσης του πληθυσμού των αλλοδαπών που εξηγείται από τον πληθυσμό των Ελλήνων. Το τυπικό σφάλμα της εκτίμησης αυτής είναι 7311.

Πίνακας 15 Συντελεστές μοντέλου γραμμικής παλινδρόμησης για τον πληθυσμό των Ελλήνων και τον πληθυσμό των αλλοδαπών

		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		Sig.	95% Confidence Interval for B	
Model		B		Std. Error	Beta		Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	-5452,788	1128,233		-4,833	,000	-7715,736	-3189,840
	Πληθυσμός Ελλήνων	,104	,003	,981	37,056	,000	,098	,109

Το μοντέλο γραμμικής παλινδρόμησης, όπως ερμηνεύεται από τον παραπάνω πίνακα θα έχει την ακόλουθη μορφή:

$$Y = -5452,78 + 0,104 X$$

Όπου Y = πληθυσμός αλλοδαπών και X = πληθυσμόν Ελλήνων

Αυτό ερμηνεύεται ως εξής: αν αυξηθεί ο πληθυσμός των Ελλήνων κατά ένα άτομο, ο πληθυσμός των αλλοδαπών θα αυξηθεί κατά 0,104 άτομα.

Πίνακας 16 Περιγραφικά στατιστικά των καταλοίπων του μοντέλου γραμμικής παλινδρόμησης

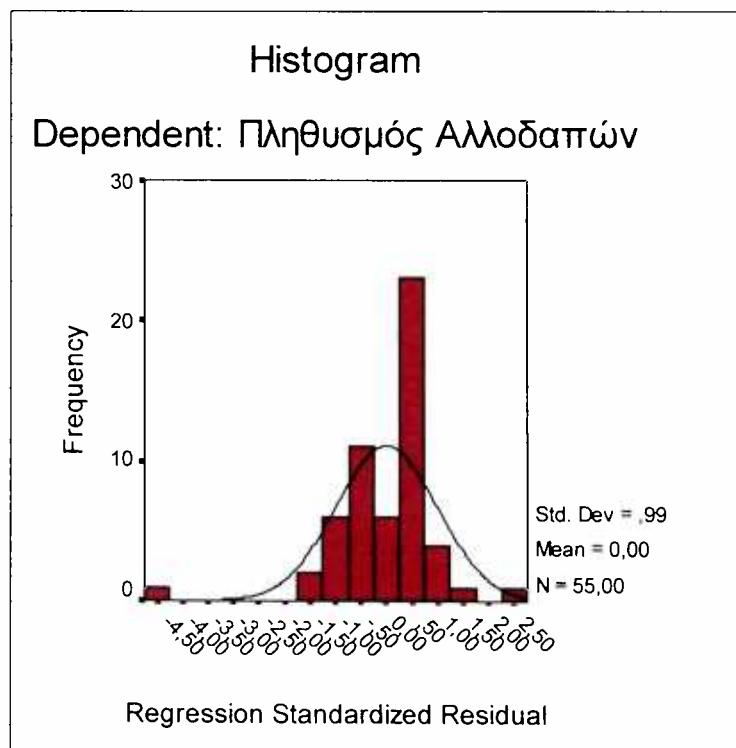
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	-3480,7881	256704,8594	14663,5273	36987,61187	55
Std. Predicted Value	-,491	6,544	,000	1,000	55
Standard Error of Predicted Value	989,051152	6606,25738	1168,9710	775,14121	55
Adjusted Predicted Value	-3572,6223	178614,4844	13317,2343	28190,44453	55
Residual	-32977,7617	18177,1367	,0000	7266,7071	55
Std. Residual	-4,496	2,478	,000	,991	55
Stud. Residual	-4,783	5,703	,054	1,236	55
Deleted Residual	-37329,1602	96267,5234	1346,2930	14941,70142	55
Stud. Deleted Residual	-6,285	9,088	,087	1,661	55
Mahal. Distance	,000	42,822	,982	5,791	55
Cook's Distance	,000	69,864	1,303	9,418	55
Centered Leverage Value	,000	,793	,018	,107	55

Dependent Variable: Πληθυσμός Αλλοδαπών

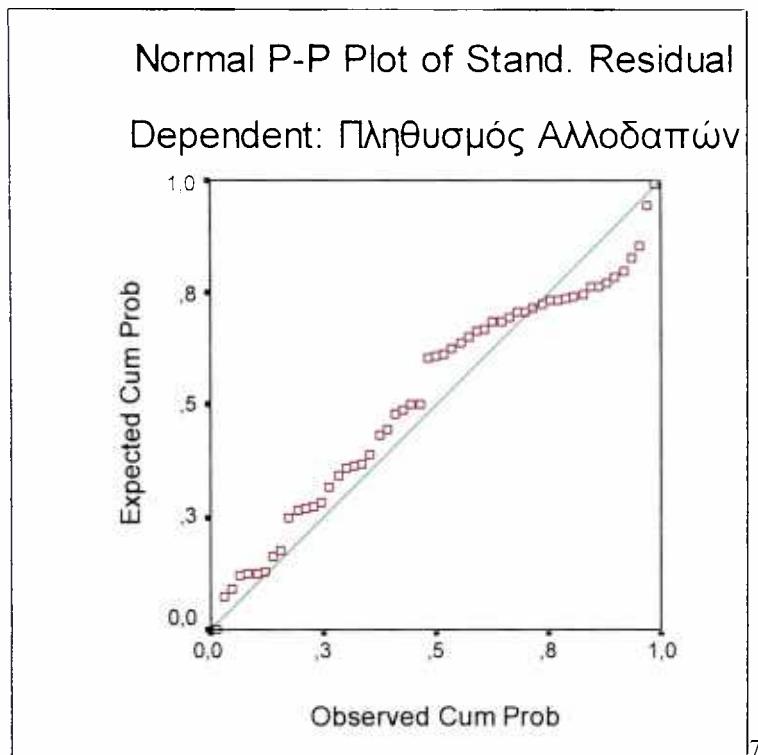
Στον παραπάνω πίνακα 16 των καταλοίπων παρατηρούμε τα Std Residuals, δηλαδή τα σταθμισμένα κατάλοιπα. Επειδή το μικρότερο είναι -4,496, τουλάχιστον μια πρόβλεψη είναι περισσότερο από 4,496 τυπικές αποκλίσεις κάτω από το μέσο κατάλοιπο.

Με σκοπό τον έλεγχο της ορθότητας του γραμμικού μοντέλου θα ελέγξουμε παρακάτω την κανονικότητα των καταλοίπων γραφικά.

Γράφημα 12 Ιστόγραμμα των σταθμισμένων καταλοίπων του γραμμικού μοντέλου

Γράφημα 13 Διάγραμμα κανονικής πιθανότητας των σταθμισμένων καταλοίπων του γραμμικού μοντέλου

7

Όπως φαίνεται στα παραπάνω γραφήματα, μπορεί να θεωρηθεί πως η κατανομή των καταλοίπων είναι κανονική, κι έτσι αποδεικνύεται η ορθότητα του μοντέλου γραμμικής παλινδρόμησης.

Εξάγεται λοιπόν το συμπέρασμα πως η συγκέντρωση του πληθυσμού των αλλοδαπών σε κάθε νομό δεν εξαρτάται από το γεωγραφικό μέγεθος του κάθε νομού αλλά μπορεί να ερμηνευτεί από τον πληθυσμό των Ελλήνων που διαμένουν σε κάθε νομό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΡΕΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

4.1 Η κατανομή των αλλοδαπών στον ελλαδικό χώρο

Η κατανομή του μονίμου πληθυσμού των αλλοδαπών στο ελλαδικό χώρο κατά την απογραφή του 2001 δεν διαφέρει πολύ από αυτή των Ελλήνων (Χάρτες 1 /2, Γράφημα 1). Η γεωγραφική διασπορά του πληθυσμού των αλλοδαπών είναι φανερά μικρότερη από αυτή του πληθυσμού των Ελλήνων. Τα έντονα ρεύματα εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης κατά τις πρώτες μεταπολεμικές περιόδους και οι μαζικές μετακινήσεις του πληθυσμού των ορεινών περιοχών της ηπειρωτικής Ελλάδας στη διάρκεια της κατοχής και του εμφυλίου την περίοδο 1920- 1950 οδήγησαν στην μεγέθυνση των δύο μεγαλύτερων αστικών κέντρων καθώς και σε έντονες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις στους νομούς που χωροθετούνται στον κεντρικό οδικό άξονα της χώρας (και δευτερευόντως στον άξονα Πάτρα -Ιωάννινα) ως και σε ορισμένες νησιώτικες περιοχές (βόρειος άξονας της Κρήτης).

Η συγκέντρωση αυτή του πληθυσμού, σε συνάρτηση με την συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε ένα ελάχιστο τμήμα της επιφάνειας της χώρα μας και την αποτυχία των προσπαθειών περιφερειακής ανάπτυξης, προσδιόρισε και το εύρος των «επιλογών» των νεοεισερχόμενων αλλοδαπών, επιλογών άμεσα συναρτώμενων από την αγορά εργασίας. Από την σύγκριση των δύο χαρτών (Χάρτες 1 και 2), αναδεικνύονται ταυτόχρονα και κάποιες ιδιαιτερότητες:

- α) Η απουσία σχεδόν αλλοδαπών από την ακριτική Θράκη
- β) Η μικρή ελκτική δύναμη της Ανατολικής Μακεδονίας, του δυτικού τμήματος της ηπειρωτικής κεντρικής Ελλάδας (με εξαίρεση τα Ιόνια νησιά) ως και του κεντρικού τμήματος της Πελοποννήσου, και
- γ) Η ισχυρή έλξη κάποιων ιδιαίτερα ανεπτυγμένων τουριστικά νήσων του Αιγαίου (εκτός αυτών του βορείου τμήματός του).

Είναι προφανές, ότι αφενός μεν οι εξαιρέσεις αυτές δεν αναιρούν το προ-υπάρχον μοντέλο κατανομής του πληθυσμού στην χώρα μας, αφετέρου δε η μαζική είσοδος αλλοδαπών στην δεκαετία 1991-2001 ενίσχυσε τις ήδη υπάρχουσες ανισότητες (συγκέντρωση των αλλοδαπών στους νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης, ως και στους όμορους αυτών Καποδιστριακούς Δήμους). (Κοτζαμάνης 2006).

Από την ανάγνωση του Χάρτη 3 διαπιστώνουμε ότι αν και στη πλειοψηφία των ελληνικών νομών (32/51) το ποσοστό των αλλοδαπών το 2001 είναι σχετικά συρρικνωμένο (<6%), στο 1/4 από αυτούς υπερβαίνει το 8% (ακραίες τιμές 1,1% στον Έβρο και 13,2% στην Ζάκυνθο). Στην ομάδα αυτή εντάσσονται οι περισσότεροι από τους νησιώτικους νομούς της χώρας μας (Ιόνια, Κυκλαδες, Δωδεκάνησα και το μεγαλύτερο τμήμα της Κρήτης), η Αττική, η Λακωνία και ο νομός Θεσσαλονίκης. Η κατανομή όμως των μεταναστών στο εσωτερικό των νομών παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις.

Οι διαφοροποιήσεις αυτές είναι δυνατόν να αναδειχθούν όταν χαρτογραφήσουμε το ειδικό βάρος των αλλοδαπών στο αμέσως χαμηλότερο επίπεδο διοικητικό επίπεδο, αυτό των Καποδιστριακών Δήμων (Χάρτης 4). Από την προσεκτική ανάγνωσή του διαπιστώνεται η ύπαρξη πλήθους θυλάκων όπου οι απογραφέντες αλλοδαποί το 2001 υπερβαίνουν το 10% του συνολικού πληθυσμού. Οι θύλακες αυτοί εντοπίζονται στην περιοχή της Αττικής, στο μεγαλύτερο τμήμα της ανατολικής Στερεάς και της θεσσαλικής πεδιάδας, στο δυτικό τμήμα των νομών Θεσσαλονίκης και Χαλκιδικής, σε όλη σχεδόν την παράκτια ζώνη της Πελοποννήσου, στο τμήμα της περιφέρειας Ηπείρου που συνορεύει με την Αλβανία ως και στο σύνολο σχεδόν των Ιονίων νήσων, των Κυκλαδών και της Δωδεκανήσου (όπως και στο μεγαλύτερο τμήμα της Κρήτης). Οι δήμοι αυτοί έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό -στην τεραστία πλειοψηφία τους, βρίσκονται στο πεδινό τμήμα της χώρας- αλλά και σημαντικές διαφοροποιήσεις: στην ομάδα των δήμων με ποσοστό αλλοδαπών μεγαλύτερο από 10% εντάσσονται ενότητες με εξαιρετικά υψηλή εξειδίκευση στον τουρισμό (νησιά, Χαλκιδική), στον δευτερογενή τομέα, στην γεωργία (Λακωνία, Μεσσηνία, Αργολίδα, ανατολική Θεσσαλία, νοτιοανατολική Κρήτη) ή ακόμη στην κτηνοτροφία (Βόρεια Ήπειρος, μικρό ορεινό τμήμα της

ανατολικής Θεσσαλίας και της ανατολικής Στερεάς Ελλάδας). (Κοτζαμάνης, 2006).

Ο Χάρτης 5 όπου αποτυπώνονται οι δείκτες χωροθέτησης των αλλοδαπών δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Οι διαφορές ανάμεσα σε αυτόν και τους επόμενους τρεις χάρτες που αποτυπώνουν τις τιμές του ίδιου δείκτη για τους αλλοδαπούς –υπηκόους των χωρών μελών της ΕΕ, τους έχοντες την Αλβανική και την Βουλγαρική υπηκοότητα είναι όμως σημαντικές. Οι τρεις αυτές ομάδες, εκτός του διαφορετικού ειδικού τους βάρους, έχουν ταυτόχρονα και διαφοροποιημένες μεταναστευτικές ιστορίες, μεταναστευτικούς ρόλους και δημογραφική δομή και οι διαφορές αυτές αποτυπώνονται στους υπολογιζόμενους δείκτες (ο δείκτης αυτός προκύπτει ως λόγος του ποσοστού της εξεταζόμενης ομάδας στην χωρική ενότητα Α/ ποσοστό της ιδίας ομάδας στο σύνολο της χώρας).

Οι τρεις αυτές ομάδες έχουν προφανώς διαφοροποιημένο ειδικό βάρος: Οι αλλοδαποί από τις χώρες μέλη της ΕΕ των 15 δεν υπερβαίνουν τις 48.000 στην απογραφή του 2001 (31.000 μια εικοσαετία πριν) και αποτελούν μόλις το 6% του συνόλου των αλλοδαπών, ενώ οι Βούλγαροι τις 35.000 (4,5% του συνόλου). Αντιθέτως, οι Αλβανοί που αγγίζουν τις 440.000, αποτελούν την πλειοψηφούσα ομάδα στο εσωτερικό των αλλοδαπών (σχεδόν το 58% του συνόλου). (Κοτζαμάνης, 2006).

Ειδικότερα, οι αλλοδαποί που προέρχονται από τις χώρες της ΕΕ (Χάρτης 6), χαρακτηρίζονται από έντονη χωρική ανισοκατανομή όπως βρίσκονται συγκεντρωμένοι σε ένα περιορισμένο αριθμό ΚΔ όπου το ποσοστό τους είναι σχεδόν υπερδιπλάσιο του μέσου εθνικού. Οι δήμοι αυτοί μπορούν να διαχωριστούν σε δύο βασικά μεγάλες ομάδες: α) σε αυτούς του νομού Αττικής και β) σε εκείνους που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά το περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά (Χαλκιδική, Μαγνησία, Αργολίδα, νότιο τμήμα της Πελοποννήσου και τα περισσότερα από νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου (με μόνη εξαίρεση αυτά του Βορείου Αιγαίου).

Αντιθέτως, οι Βούλγαροι αλλοδαποί (Χάρτης 7), δεν χαρακτηρίζονται από έντονες συγκεντρώσεις σε κάποια συγκεκριμένα τμήματα. Εντύπωση προκαλεί η συγκέντρωσή τους σε ένα εξαιρετικά περιορισμένο αριθμό δήμων στην νότια Πελοπόννησο και δευτερευόντως στην Κρήτη. Η χωροθέτησή τους

αυτή αφήνει να διαφανεί η θέση τους στην αγορά εργασίας (έντονη συμμετοχή σε μη αστικές δραστηριότητες και στον πρωτογενή τομέα).

Η χωροθέτηση των Αλβανών αλλοδαπών που αποτελούν και την πλειοψηφία (Χάρτης 8), διαφοροποιείται σημαντικά των δύο προηγουμένων. Διαπιστώνεται η συγκέντρωσή τους στους γειτονικούς στην Αλβανία Καποδιστριακούς Δήμους (Ηπειρος, Κέρκυρα, άλλα Ιόνια νησιά), στα πλέον ανεπτυγμένα τουριστικά νησιά των Κυκλαδων και των Δωδεκανήσων, στο νοτιοδυτικό τμήμα της Πελοποννήσου και τέλος στον βασικό αναπτυξιακό άξονα της χώρας που ξεκινά από την Πάτρα και καταλήγει στην χερσόνησο της Κασσάνδρας. Ταυτόχρονα οι Αλβανοί απουσιάζουν πλήρως από την Θράκη και από την κεντρική και Ανατολική Μακεδονία, όπως και από τον κεντρικό ορεινό όγκο που διατρέχει την ηπειρωτική Ελλάδα. Η χωροθέτησή τους αυτή αντικατοπτρίζει τόσο την θέση τους στην αγορά εργασίας, όσο και τις δημογραφικές και οικογενειακές τους δομές. (Κοτζαμάνης 2006).

4.2 Η συμβολή των αλλοδαπών στις σύγχρονες πληθυσμιακές μεταβολές

Η συμβολή των αλλοδαπών στη μεγέθυνση του πληθυσμού της χώρας μας ήταν καθοριστική στην περίοδο 1991-2001: το φυσικό ισοζύγιο της δεκαετίας ήταν θετικό κατά 13.000 άτομα, ενώ η συνολική αύξηση του μόνιμου πληθυσμού μας ανήλθε σε 704.000 άτομα. (Κοτζαμάνης, 2006). Οι εθνικοί όμως μέσοι όροι υποκρύπτουν σημαντικές διαφοροποιήσεις. Οι διαφοροποιήσεις αυτές θα αναδειχθούν εδώ, εξετάζοντας σε ένα πρώτο επίπεδο, την συμβολή των αλλοδαπών στις μεταβολές του πληθυσμού των ΚΔ της χώρας ανάμεσα στο 1991 και το 2001. Στη διάρκεια της δεκαετίας αυτής, αφενός μεν ο αριθμός των χωρών προέλευσης των απογραφέντων αλλοδαπών διευρύνθηκε σημαντικά και αφετέρου δε ο συνολικός πληθυσμός τους πολλαπλασιάστηκε επί 4,6 φορές ανάμεσα στο 1991 και το 2001.

Στον Χάρτη 9 αποτυπώνεται σε επίπεδο ΚΔ η ποσοστιαία μεταβολή του συνολικού μόνιμου πληθυσμού των αλλοδαπών 1991-2001. Οι μεταβολές που αποτυπώνονται σε αυτόν είναι συνάρτηση όχι μόνον της της εγκατάστασης των νέο-εισερχόμενων αλλοδαπών στις εξεταζόμενες χωρικές

ενότητες, αλλά και του πλήθους των ήδη εγκατεστημένων σε αυτές αλλοδαπών στην απογραφή του 1991. Οι ποσοστιαίες μεταβολές που καταγράφονται ανάμεσα στο 1991 και το 2001 οφείλονται βασικά στην αύξηση του πλήθους των νεοεισερχομένων αλλοδαπών από τις βαλκανικές, και δευτερευόντως από τις λοιπές πρώην σοσιαλιστικές χώρες. Ο χάρτης δείχνει μια σχετικά συμπαγής ζώνη που ξεκινά από τον δακτύλιο των περιφερειακών της Θεσσαλονίκης δήμων (ως και το δυτικό τμήμα της Χαλκιδικής), επεκτείνεται στα νότια συμπεριλαμβάνοντας το σύνολο σχεδόν των Δήμων της Θεσσαλίας και της ανατολικής Στερεάς Ελλάδας (ως και τους περιφερειακούς του ΠΣ Πρωτευούσης δήμους) και καταλήγει στην Πελοπόννησο παρακάμπτοντας τους παράκτιους δήμους του βορείου τμήματος. Στην πλειοψηφία των ΚΔ της ζώνης αυτής (ως και της Λευκάδας και της Κεφαλληνιάς, του νομού Ηρακλείου και των περισσότερων κυκλαδίτικων νησιών), ο πληθυσμός των απογραφέντων αλλοδαπών υπερ-οκταπλασιάστηκε ανάμεσα στις δύο τελευταίες απογραφές. Αντιθέτως τα ποσοστά αύξησης ήταν ιδιαιτέρα συρρικνωμένα στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη ως και στον δακτύλιο των περιφερειακών νομών του δυτικού τμήματος της χώρας, από την Καστοριά ως την Αιτωλο-Ακαρνανία. (Κοτζαμάνης 2006).

Αν συγκρίνουμε τα δεδομένα που αναφέρονται αφενός μεν στις ποσοστιαίες μεταβολές ανάμεσα στο 1991 και το 2001 των εχόντων την ελληνική υπηκοότητα απογραφέντων αφετέρου δε του συνολικού πληθυσμού των απογραφέντων (Ελλήνων και αλλοδαπών) θα εξάγουμε κάποια ενδιαφέροντα συμπεράσματα (**Πίνακας 3**):

α) εάν αποκλείσουμε τους αλλοδαπούς και εξετάσουμε μόνον τους Έλληνες θα διαπιστώσουμε ότι η πλειοψηφία των ΚΔ της χώρας μας έχει αρνητικές πληθυσμιακές μεταβολές στην περίοδο 1991-2001. Στην ομάδα αυτή εντάσσονται 578 ΚΔ (το 56% των δήμων της Ελλάδας) που συγκεντρώνουν το 41% του συνολικού πληθυσμού των απογραφέντων Ελλήνων υπηκόων το 2001). Η εικόνα αλλάζει όμως αν εξετάσουμε τις μεταβολές του συνολικού πληθυσμού (Ελλήνων και αλλοδαπών) των ίδιων ενοτήτων ανάμεσα στο 1991 και το 2001: αφενός μεν το πλήθος των ΚΔ που χάνει πληθυσμό συρρικνώνεται (461 ενότητες, ήτοι το 44% του συνόλου των

ΚΔ που συγκεντρώνουν το 32% των συνολικού πληθυσμού στο 2001), αφετέρου δε η ένταση των αρνητικών μεταβολών περιορίζεται σημαντικά.

Πίνακας 17: Ποσοστιαία μεταβολή του συνολικού μόνιμου πληθυσμού των Ελλήνων και των συνολικού μόνιμου πληθυσμού (Ελληνες και αλλοδαποί) ανά ΚΔ (απόγραφες 1991-2001). Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006

Ομάδα	Πλήθος ΚΔ (1)	Πλήθος ΚΔ (2)	Σύνολο πληθυσμού ΚΔ το 2001(1)	Σύνολο πληθυσμού ΚΔ το 2001(2)	% του πληθυσμού της ομάδας στο συνολικό πληθυσμό της χώρας (1)	% του πληθυσμού της ομάδας στο συνολικό πληθυσμό της χώρας (2)
<=-70%	4	4	266	241	0,00	0,00
-69,99 - 50,00%	3	3	381	411	0,00	0,00
-49,99 - 30,00%	22	11	30667	14164	0,30	0,13
-29,99 - 20,00%	60	47	113894	89526	1,12	0,82
-19,99 - 10,00%	177	118	1716640	351333	16,87	3,21
-9,99 - 0,00%	312	278	2297127	3085623	22,58	28,22
0,01- 10,00%	244	248	4041829	3408845	39,73	31,18
10,01- 20,00%	92	142	989867	2239577	9,73	20,48
20,01- 30,00%	43	65	517413	771360	5,09	7,05
30,01- 50,00%	38	49	255038	486960	2,51	4,45
50,01- 70,00%	25	33	169450	238931	1,67	2,19
>70,00%	14	36	39712	247126	0,39	2,26
Σύνολο	1034	1034	1017228400	10934097	100,00	100,00

(1) Ποσοστιαία μεταβολή του συνολικού μόνιμου πληθυσμού των Ελλήνων ανά ΚΔ (απόγραφες 1991-2001)

(2) Ποσοστιαία μεταβολή του συνολικού μόνιμου πληθυσμού (Ελληνες και αλλοδαποί) ανά ΚΔ (απόγραφες 1991-2001)

Για να προσδιορίσουμε την συμβολή των αλλοδαπών στις πληθυσμιακές εξελίξεις των ΚΔ της χώρας μας υπολογίσαμε τον λόγο της μεταβολής του πληθυσμού των αλλοδαπών {Δ αλλοδαποί 2001-1991} προς

την μεταβολή συνολικού πληθυσμού {Δ συνολικού πληθυσμού 2001-1991} ανά ΚΔ. Στον Χάρτη 10 οι Καποδιστριακοί Δήμοι διακρίνονται σε 4 μεγάλες ομάδες:

ΟΜΑΔΑ Α) Δήμοι που, παρ' όλη την αύξηση του πληθυσμού των αλλοδαπών (Χάρτης 9) έχασαν πληθυσμό ανάμεσα στο 1991 και το 2001. Οι δήμοι αυτοί αποτελούν το 40,6% του συνόλου (420 ΚΔ επί 1035). Στην μεγάλη πλειοψηφία τους είναι ορεινοί ή ημιορεινοί, συγκεντρώνονται στην ηπειρωτική Ελλάδα και στα νησιά του βορείου Αιγαίου, είναι μικρού η μεσαίου πληθυσμιακού μεγέθους (λιγότερο από 10.000 κατοίκους), ο συνολικός δε μόνιμος πληθυσμός τους αποτελεί το 31,5% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας στην απογραφή του 2001. Στην ομάδα αυτή εντάσσονται όμως και αρκετοί από τους δήμους του ΠΣ Πρωτευούσης όπως και ο Δήμος Θεσσαλονίκης.

ΟΜΑΔΑ Β) Δήμοι όπου τόσο ο συνολικός πληθυσμός όσο και ο πληθυσμός των αλλοδαπών μειώθηκε ανάμεσα στο 1991 και το 2001. Ο αριθμός των δήμων αυτών είναι μικρός (38 ΚΔ, <3,7% του συνόλου των ΚΔ της Ελλάδας) και σε αυτούς συγκεντρώνεται μόλις το 0,7% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας στην απογραφή του 2001. Οι ενότητες αυτές εντοπίζονται βασικά στην Ήπειρο και το ορεινό κεντρικό τμήμα της Στερεάς Ελλάδας.

ΟΜΑΔΑ Γ) Δήμοι των οποίων ο συνολικός πληθυσμός αυξάνεται αλλά ο πληθυσμός των αλλοδαπών μειώνεται ανάμεσα στο 1991 και το 2001 (ελάχιστοι δήμοι, μόλις 17, που συγκεντρώνουν ένα ασήμαντο ποσοστό- 0,4% - του συνολικού πληθυσμού).

ΟΜΑΔΑ Δ) Δήμοι των οποίων τόσο ο συνολικός όσο και πληθυσμός των αλλοδαπών αυξήθηκε ανάμεσα στις δύο τελευταίες απογραφές. Οι δήμοι αυτοί, οι πλέον δυναμικοί δημογραφικά, (549 ενότητες, το 53% του συνόλου) όπου συγκεντρώνεται το 68% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας παρουσιάζουν σημαντική γεωγραφική διασπορά και είναι συνήθως μεγάλοι δήμοι (ή δήμοι μεσαίου μεγέθους). Στο 1/5 σχεδόν των δήμων της ομάδας αυτής το σύνολο της θετικής αύξησης οφείλεται αποκλειστικά και μόνον στην αύξηση του πληθυσμού των αλλοδαπών, ενώ εκ των υπολοίπων 431, στην

αύξηση του πλήθους των αλλοδαπών αποδίδεται ποσοστό μικρότερο από 100% της συνολικής αύξησης του πληθυσμού τους. (Κοτζαμάνης 2006).

Τα συμπεράσματα της πρότερης ανάλυσης είναι προφανή: η μαζική είσοδος των αλλοδαπών στην χώρα μας ενίσχυσε σημαντικά το ανθρώπινο δυναμισμό της και σε αυτήν οφείλεται σε μεγάλο βαθμό τόσο ο δημογραφικός δυναμισμός των περισσοτέρων από τους Δήμους της χώρας μας που είχαν θετικές μεταβολές την περίοδο 1991-2001, όσο και η σημαντική επιβράδυνση των ρυθμών μείωσης του πληθυσμού στο 1/2 των ΚΔ στους οποίους κατεγράφησαν αρνητικές μεταβολές την ίδια δεκαετία. Κατ' επέκταση, εάν ο πληθυσμός των αλλοδαπών παρέμενε σταθερός στα επίπεδα του 1991 οι πληθυσμιακές μεταβολές στην εξεταζόμενη περίοδο (**Χάρτης 11**) θα ήταν διαφοροποιημένες από αυτές που πραγματικά κατεγράφησαν (**Χάρτης 12**). Στην περίπτωση αυτή σε 85 ΚΔ ο πληθυσμός θα μειωνόταν περισσότερο από 20% και σε 260 άλλους ΚΔ περισσότερο από 10% ανάμεσα στο 1991 και το 2001, ενώ μόλις στο 1/8 του συνόλου τους (σε 129 ενότητες) η αύξηση του πληθυσμού θα υπέρβαινε το 30% (το όριο αυτό υπερέβησαν στην πραγματικότητα 1 στους 6 ΚΔ της χώρας μας την ίδια περίοδο). Κατ' επέκταση οι αλλοδαποί συνέβαλαν καθοριστικά στην επιβράδυνση της ερημοποίησης των μεγαλύτερων τμήματος της ελληνικής υπαίθρου και στην δημογραφική ενίσχυση των πλέον δυναμικών γεωγραφικών ενοτήτων της χώρας μας. (Κοτζαμάνης 2006).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κατά την περίοδο 1991-2001 ο πληθυσμός της Ελλάδας αυξήθηκε κατά 7% (αύξηση που οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στις μεταναστευτικές μετακινήσεις), ενώ ο πληθυσμός των αλλοδαπών σχεδόν πενταπλασιάστηκε. Οι αλλοδαποί που προέρχονται από χώρες εκτός της Βαλκανικής Χερσονήσου διπλασιάστηκαν, ενώ οι προερχόμενοι από τις βακλανικές χώρες πολλαπλασιάστηκαν με 19, φτάνοντας στο 64% των αλλοδαπών. Οι Αλβανοί παραμένουν πλειονότητα (87%) και το σχετικό βάρος τους αυξήθηκε. Στη συνολική αύξηση των αλλοδαπών οι προερχόμενοι από χώρες των Βαλκανίων συνέβαλαν κατά 77%.

Διαπιστώνεται ότι στην Ελλάδα υπάρχουν δύο τελείως διαφορετικού τύπου πληθυσμοί: ο ένας (Ελληνες) είναι ώριμος έως γηρασμένος, ενώ ο δεύτερος (αλλοδαποί) έχει τη μορφή σβούρας διογκωμένης στη μέση και συρρικνωμένης στα δύο άκρα. Η είσοδος των αλλοδαπών (δεύτερος τύπος πυραμίδας) δεν ανέτρεψε το προφίλ της πληθυσμιακής πυραμίδας της χώρας καθώς η βάση της πυραμίδας δεν βελτιώθηκε ουσιαστικά. Η μόνη αυξητική επίδραση αφορά το τμήμα του πληθυσμού παραγωγικής ηλικίας, ειδικά του νεανικού του τμήματος.

Η ισχυρότερη συγκέντρωση των αλλοδαπών παρατηρείται στη νησιωτική Ελλάδα και στους παραλιακούς νομούς της χώρας:

- Οι Βαλκανιοί μετανάστες εντοπίζονται στον κεντρικό και νότιο κορμό της χώρας.
- Οι προερχόμενοι από τις υπόλοιπες πρώην ανατολικές χώρες παρουσιάζουν υψηλό ειδικό βάρος στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη και το νομό Χανίων.
- Οι Ασιάτες καταγράφονται στη Θράκη, το νομό Σερρών, στους νομούς Εύβοιας, Βοιωτίας και στην Αττική.
- Τέλος, οι αλλοδαποί που προέρχονται από τις ανεπτυγμένες δυτικές χώρες παρουσιάζουν διάσπαρτη χωροθέτηση σε όλη την Ελλάδα.

Η παρουσία των αλλοδαπών στην Ελλάδα επηρέασε τη γεωγραφική κατανομή του συνολικού πληθυσμού, αλλά η επίδραση αυτή δεν θεωρείται σημαντική. Η αναλογία των δύο φύλων έχει επίσης

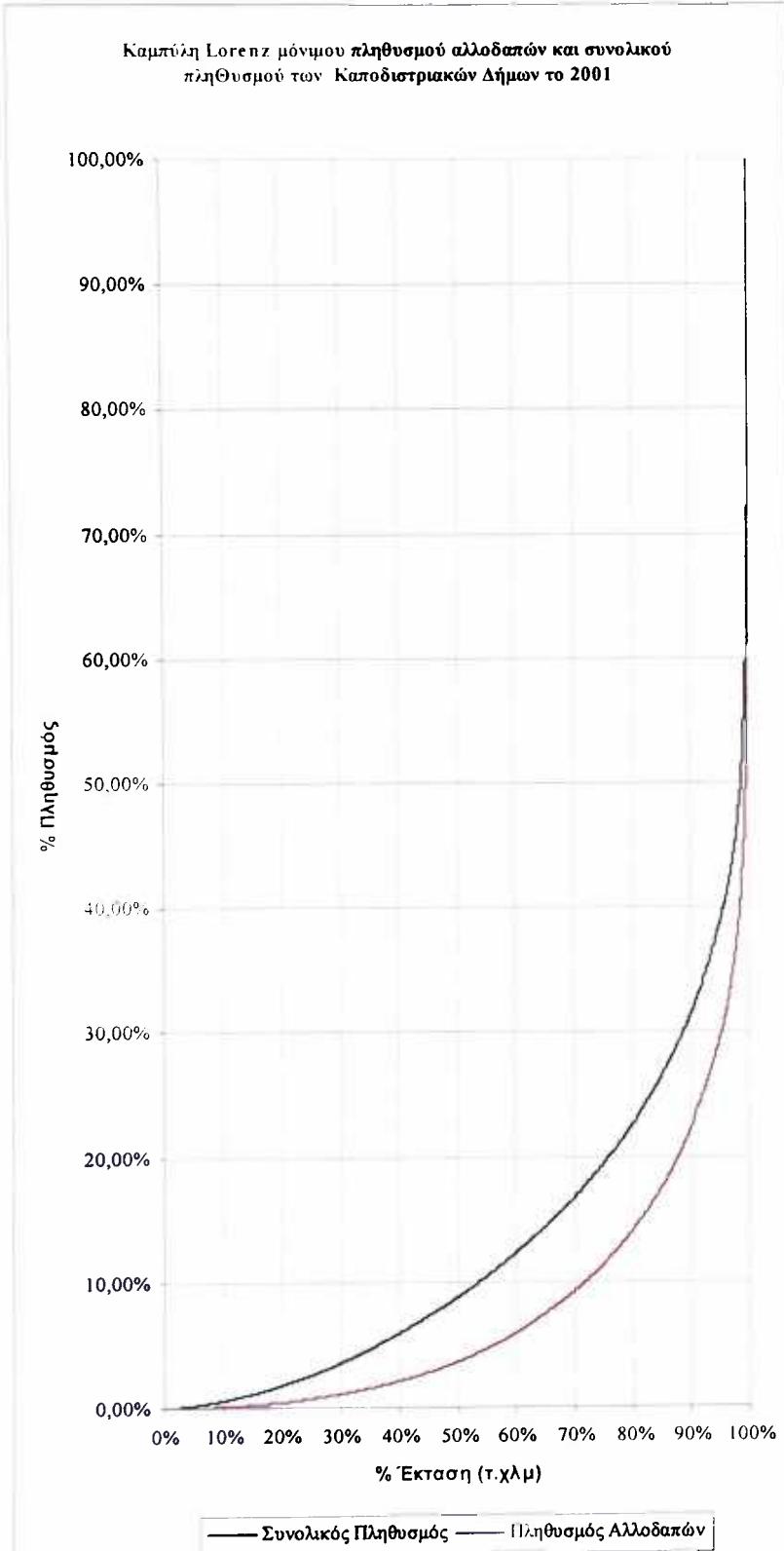
επηρεαστεί υπέρ των ανδρών. Η επίδραση επί της αναλογίας των φύλων σε κάποιες περιπτώσεις είναι συνυφασμένη περισσότερο με την κατά ηλικία δομή των αλλοδαπών που εντοπίζονται σε συγκεκριμένο φύλο και λιγότερο με το ειδικό τους βάρος επί του συνολικού πληθυσμού. Η παρουσία των αλλοδαπών επέδρασε στην κατά ηλικία δομή του πληθυσμού της χώρας: Η επίδραση στον δείκτη γήρανσης είναι πολλαπλάσια από αυτήν στον πληθυσμό παραγωγικής ηλικίας. Το ποσοστό ατόμων ηλικίας 15-64 ετών αυξήθηκε, ενώ σημαντικότερη αύξηση καταγράφεται στο τμήμα ηλικίας 15-44 ετών, διογκώνοντας τη δομή του δυνητικά ενεργού πληθυσμού.

Η ταξινόμηση των νομών σε 4 ομάδες συνέβαλε στον εντοπισμό των νομών στους οποίους η παρουσία αλλοδαπών έχει ένα κρίσιμο μέγεθος τέτοιο ώστε να επηρεάζεται η δομή του πληθυσμού στις ανωτέρω ηλικίες: στο 13% των νομών, οι τιμές του δείκτη είναι υψηλότερες του εθνικού μέσου όρου και πρόκειται για νομούς με αρκετά σημαντικούς θύλακες συγκέντρωσης αλλοδαπών παραγωγικής ηλικίας, ικανούς να επηρεάσουν μερικώς τη δομή του πληθυσμού. Στο 23% των νομών η παρουσία των αλλοδαπών παραγωγικών ηλικιών είναι ισχυρή και έχει επηρεάσει αρκετά τη δομή του πληθυσμού τους: Ζάκυνθος, Κεφαλληνία, Φωκίδα, Φθιώτιδα, Βοιωτία, Αργολίδα, Κορινθία, Μεσσηνία, Λακωνία, Χαλκιδική, Κυκλαδες και Λασίθι.

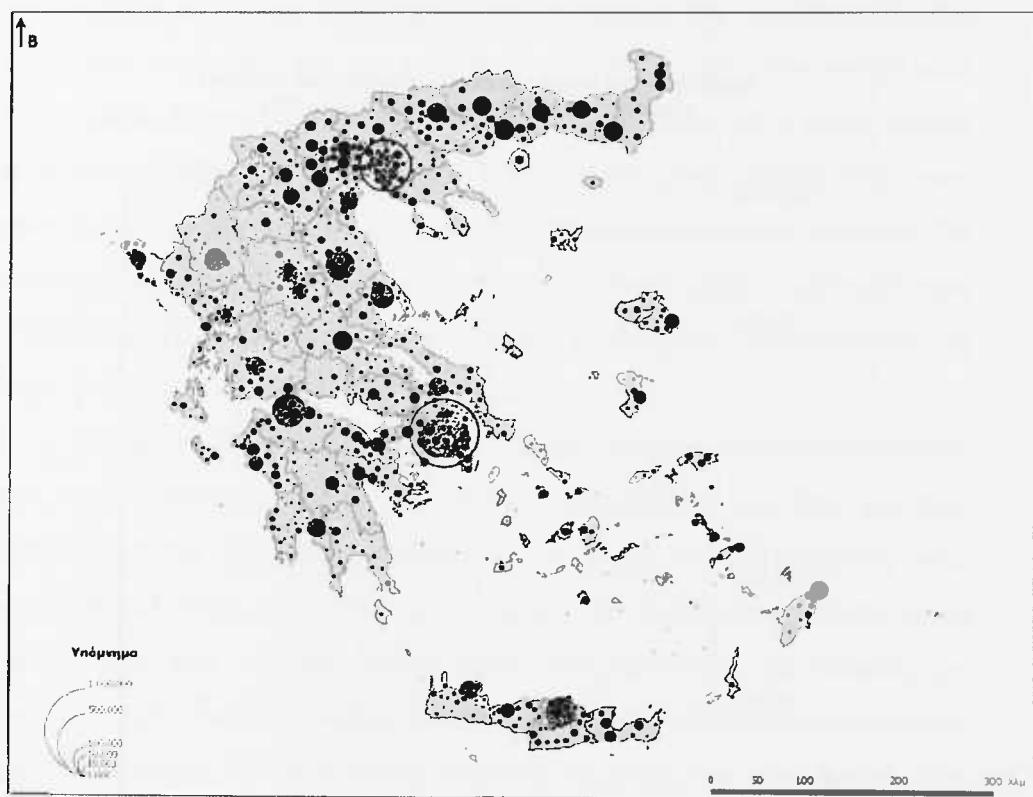
Συνοψίζοντας, μπορούμε να εντοπίσουμε την επίδραση των αλλοδαπών κατά φύλο και ηλικία στα ανατολικά και νότια παράλια της χώρας. Ειδικότερα, οι νομοί στους οποίους χωροθετούνται και επιδρούν οι αλλοδαποί στις παραγωγικές τους ηλικίες είναι οι νομοί των Ιόνιων νήσων Κεφαλληνίας και Ζακύνθου, οι νομοί Βοιωτίας και Φθιώτιδας, ο νομός Κορινθίας, Κυκλαδών και Θεσσαλονίκης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

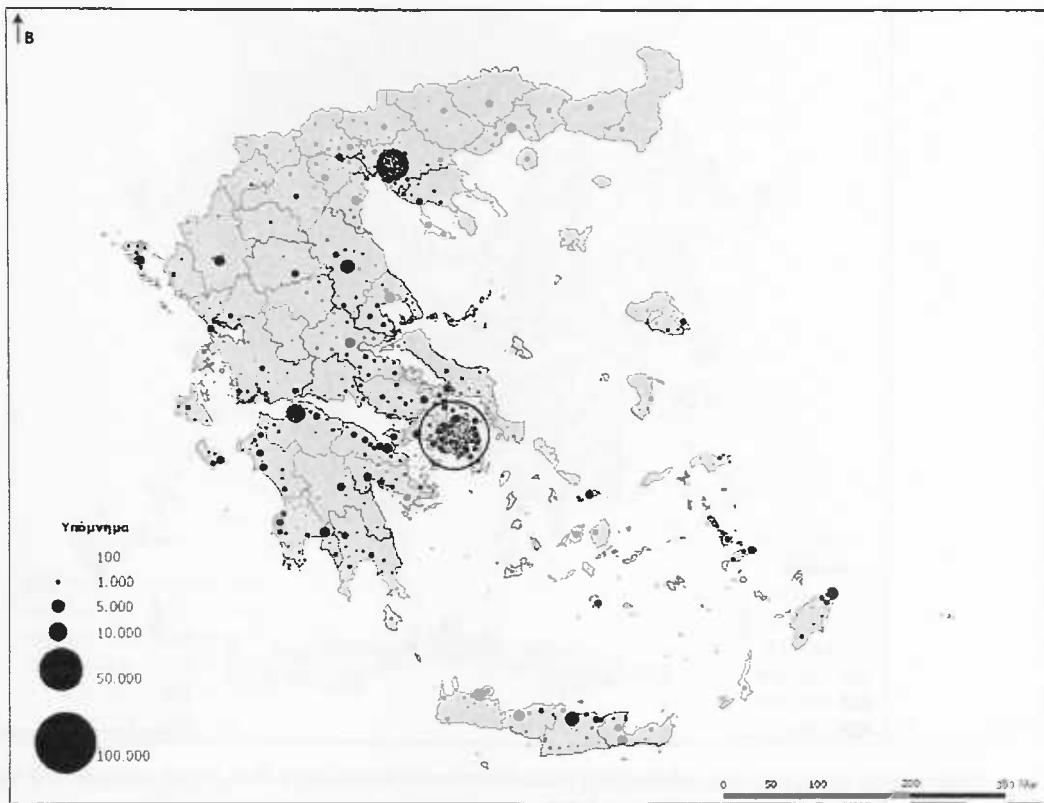
Γράφημα 14 Η διασπορά του συνολικού πληθυσμού και του πληθυσμού των αλλοδαπών στην απογραφή του 2001 σε επίπεδο ΚΔ (Καμπύλη Lorenz). Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006

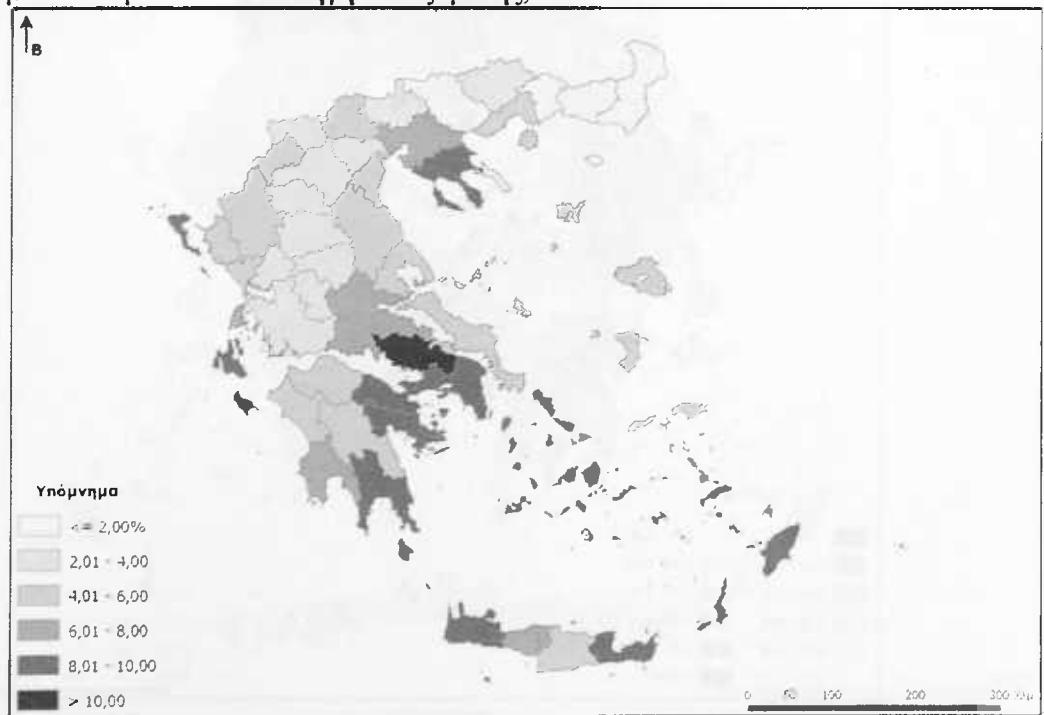
Χάρτης 1: Κατανομή του μόνιμου πληθυσμού των εχόντων ελληνική υπηκοότητα ανα ΚΔ στην απογραφή του 2001. Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

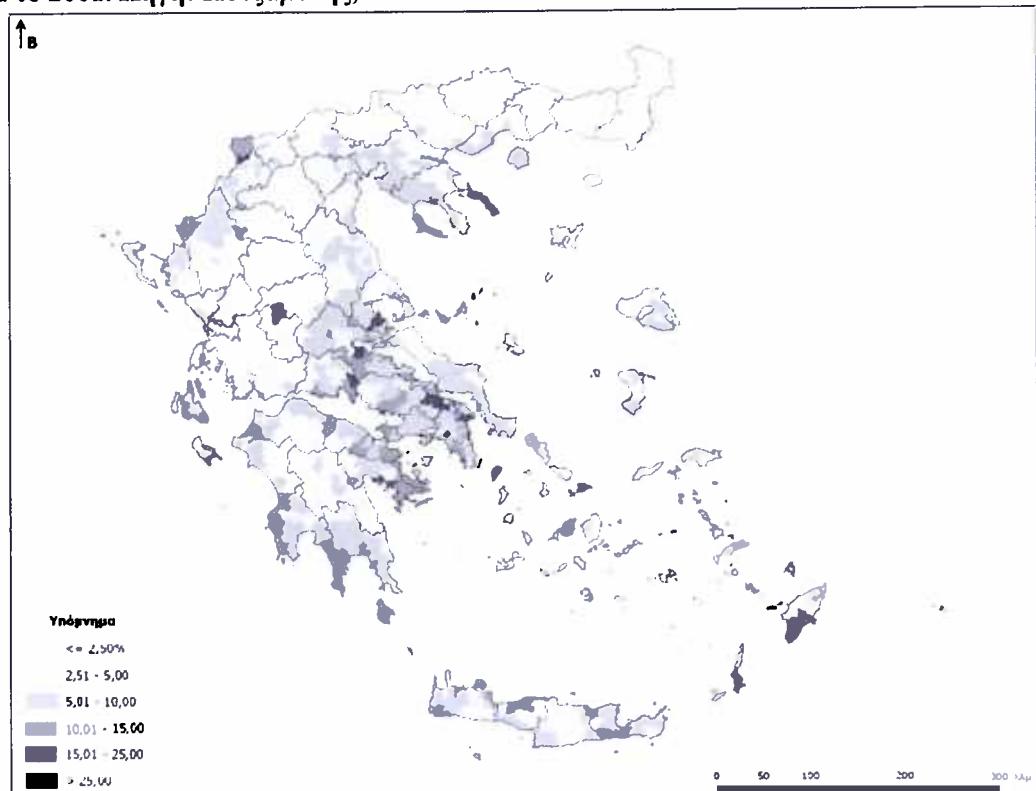
Χάρτης 2: Κατανομή του μόνιμου πληθυσμού των αλλοδαπών ανά ΚΔ στην απογραφή του 2001. Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

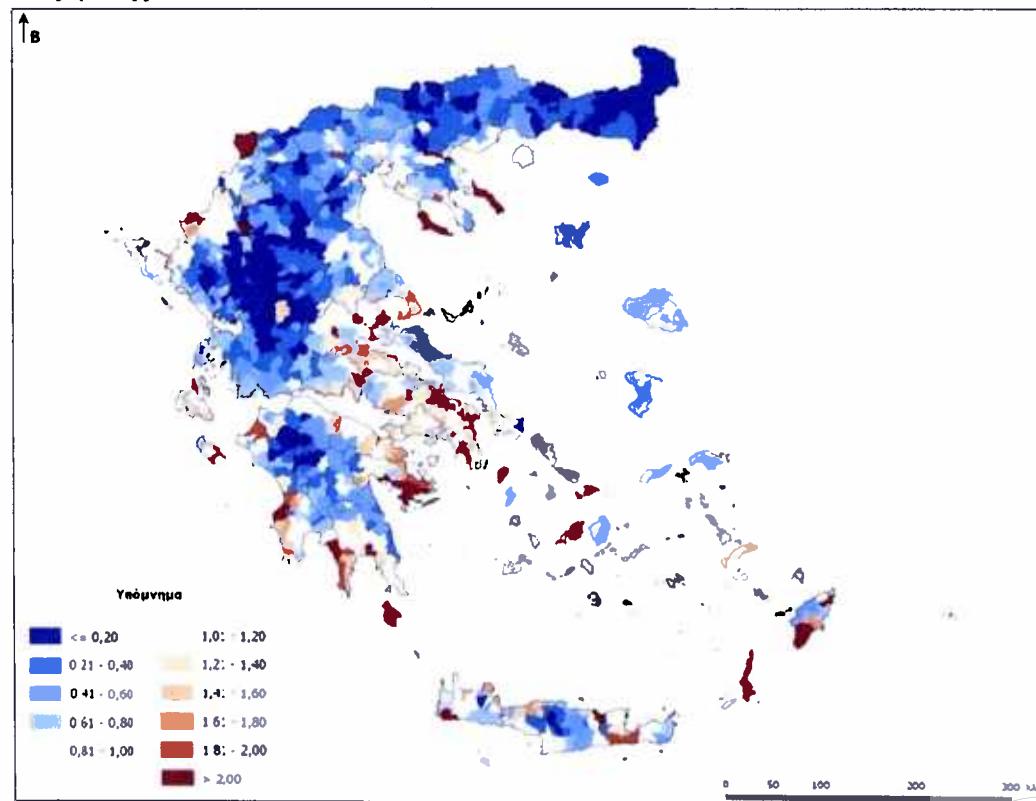
Χάρτης 3: Ποσοστό (%) μόνιμου πληθυσμού των αλλοδαπών στον συνολικό μόνιμο πληθυσμό των νομών το 2001. Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

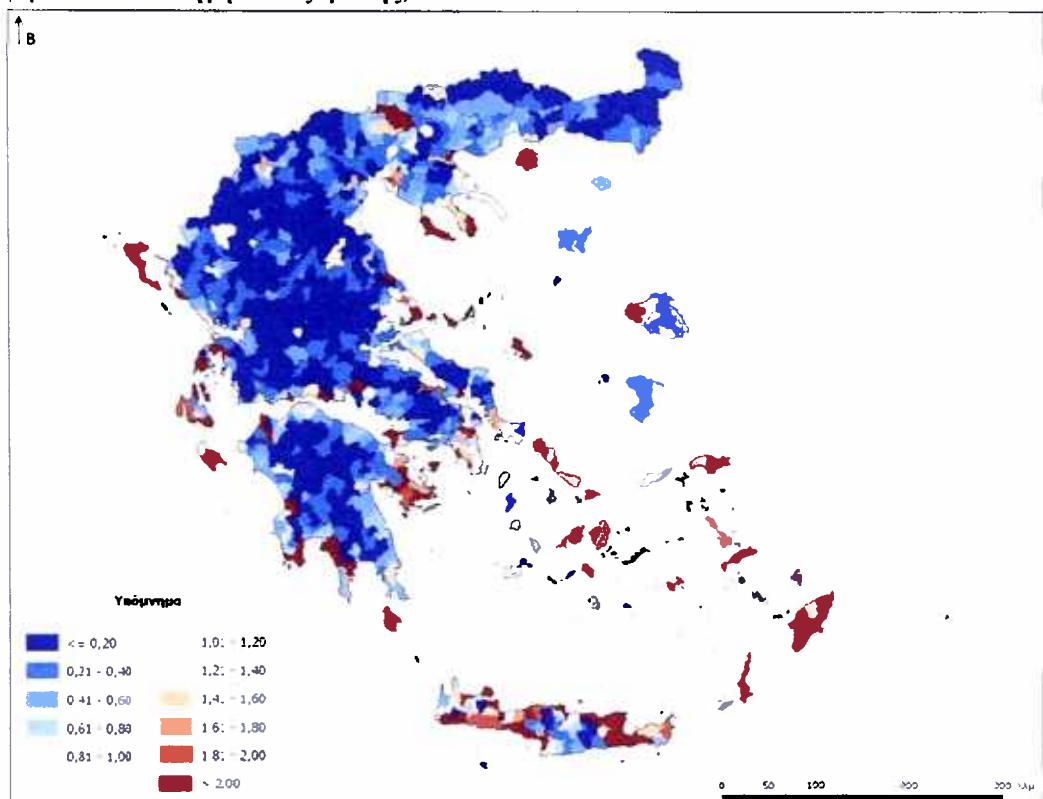
Χάρτης 4: % των μόνιμου πληθυσμού των αλλοδαπών στον συνολικό μόνιμο πληθυσμό των ΚΔ το 2001. Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

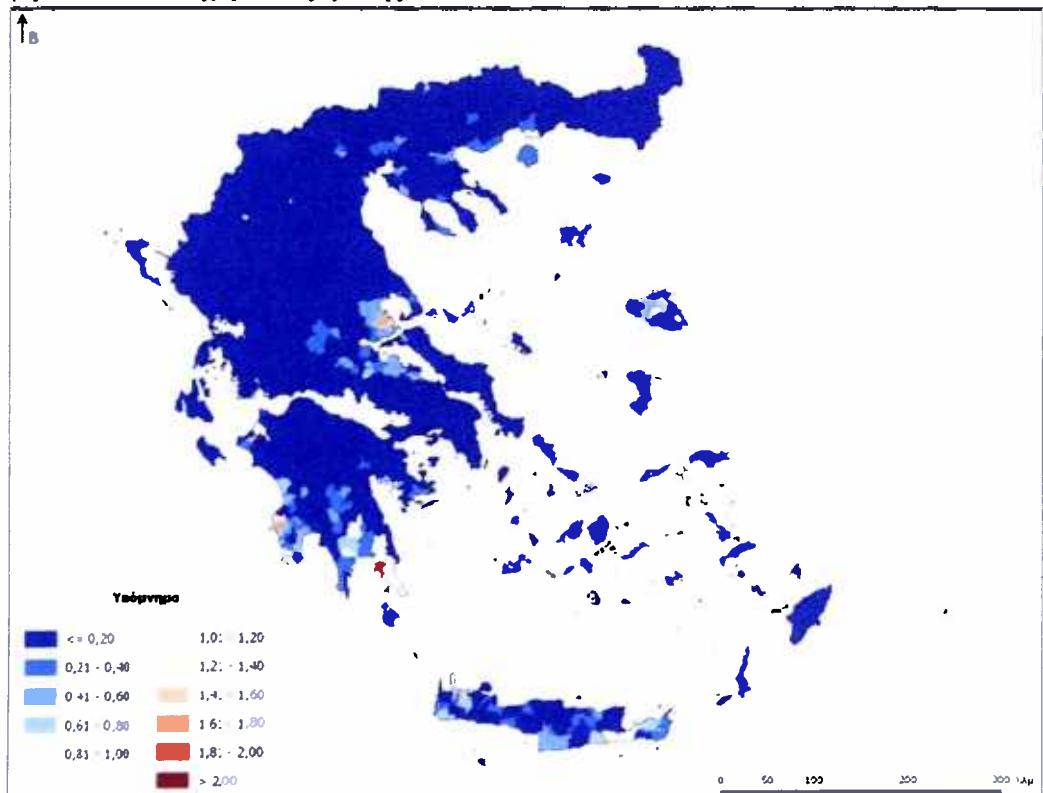
Χάρτης 5: Δείκτης χωροθέτησης αλλοδαπών(σύνολο) ανά ΚΔ στην απογραφή του 2001. Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

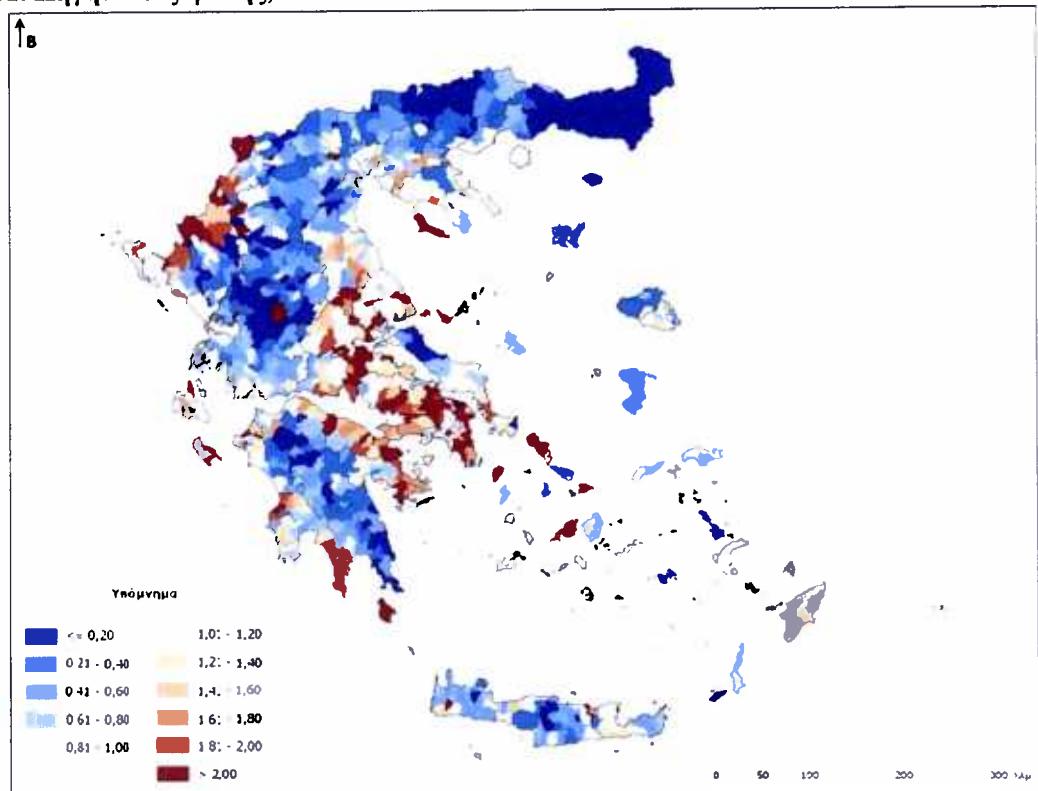
Χάρτης 6: Δείκτης χωροθέτησης των αλλοδαπών από την ΕΕ (15) ανά ΚΔ στην απογραφή του 2001. Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

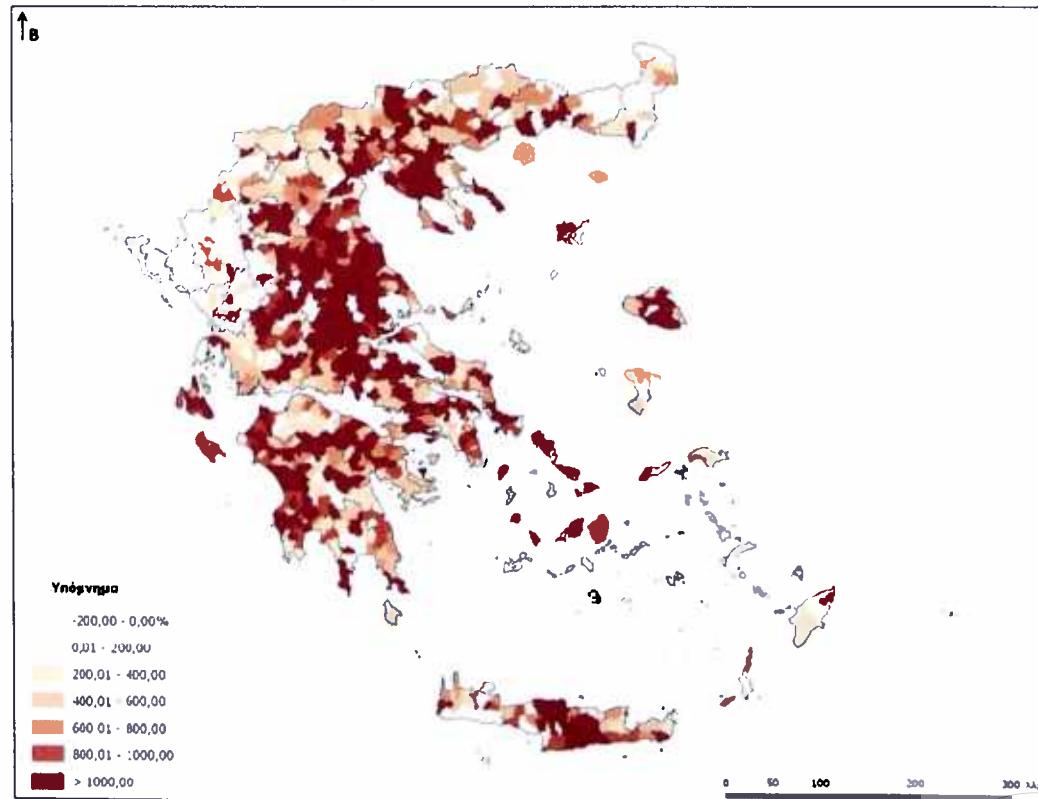
Χάρτης 7: Δείκτης χωροθέτησης των εκ Βουλγαρίας αλλοδαπών ανά ΚΔ στην απογραφή του 2001. Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

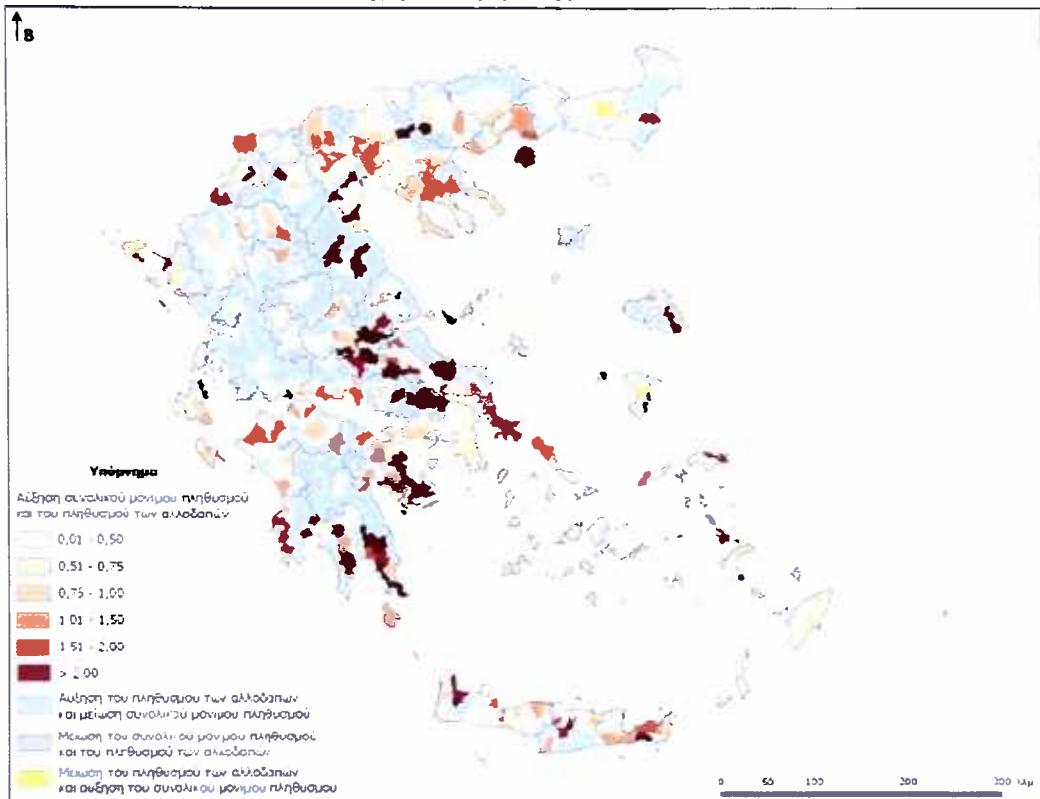
Χάρτης 8: Δείκτης χωροθέτησης των εξ Αλβανίας αλλοδαπών ανά ΚΔ στην απογραφή του 2001. Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

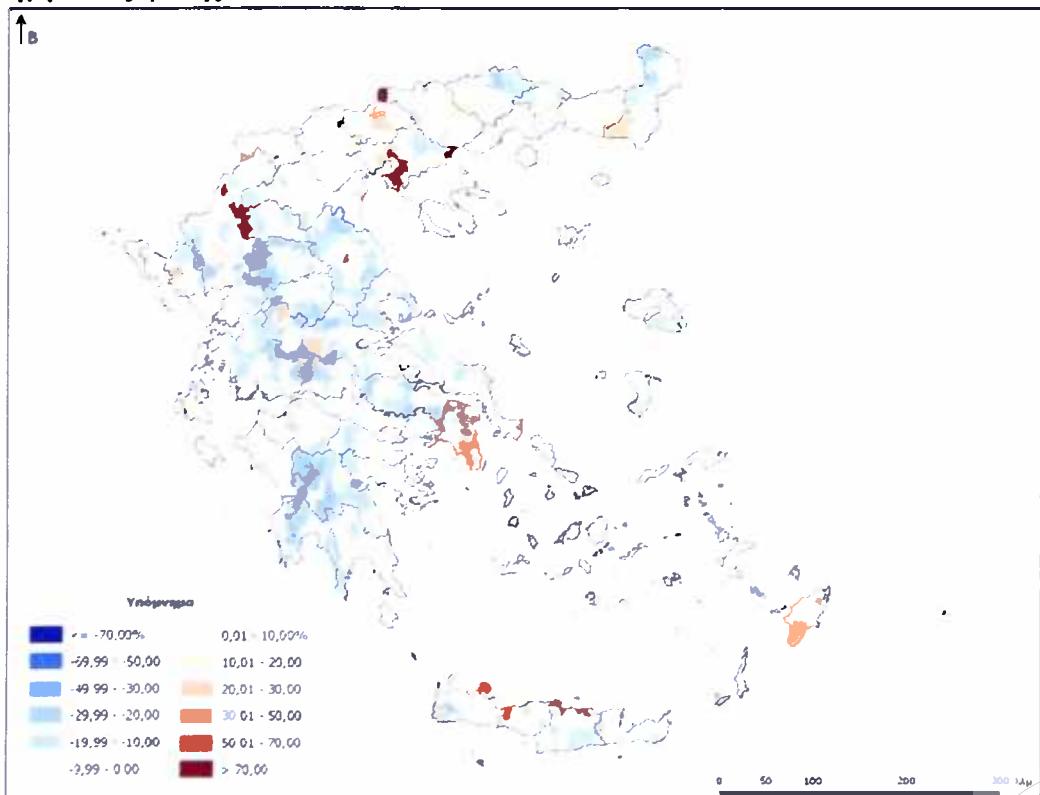
Χάρτης 9: Ποσοστιαία μεταβολή του συνολικού μόνιμου πληθυσμού των αλλοδαπών ανά ΚΔ (απόγραφες 1991-2001). Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

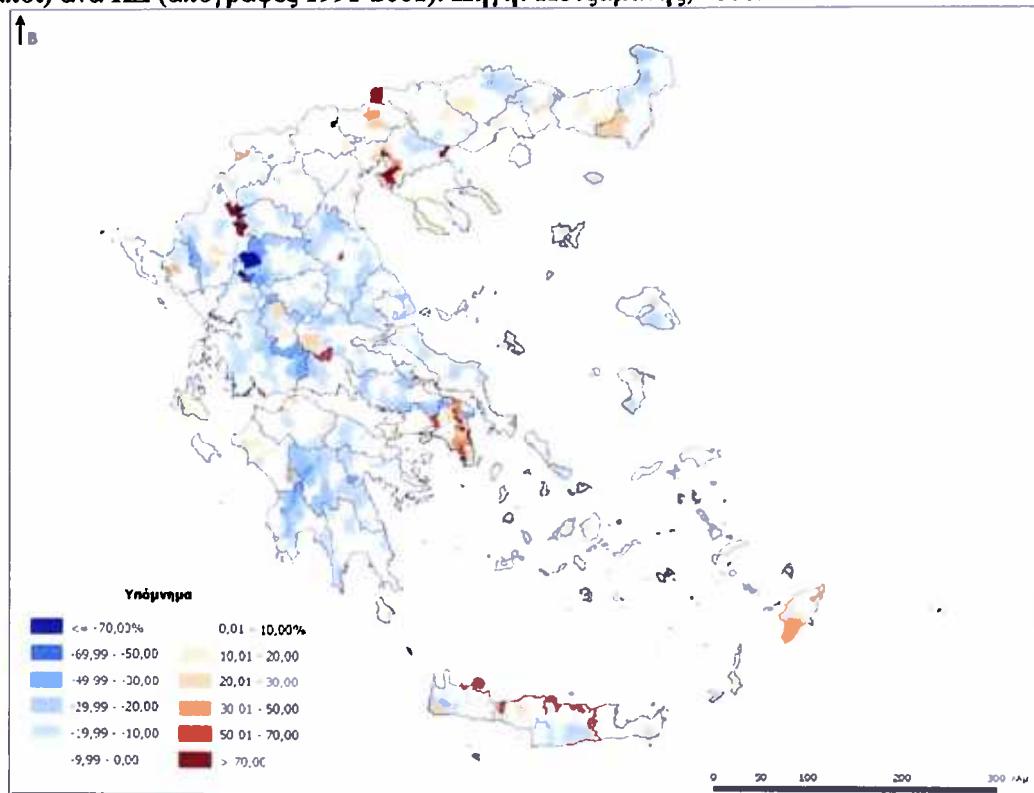
Χάρτης 10: Μεταβολή πληθυσμού των αλλοδαπών (Δ 2001-1991)/Μεταβολή συνολικού πληθυσμού (Δ 2001-1991) ανά ΚΔ. Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

Χάρτης 11: Ποσοστιαία μεταβολή του μόνιμου συνολικού πληθυσμού (1991-2001) ανά ΚΔ στην περίπτωση σταθεροποίησης του αριθμού των αλλοδαπών στα επίπεδα του 1991. Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

Χάρτης 12: Ποσοστιαία μεταβολή του συνολικού μόνιμου πληθυσμού (Ελληνες και αλλοδαποί) ανά ΚΔ (απόγραφες 1991-2001). Πηγή: Κοτζαμάνης, 2006.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Τεμκε-Πουλοπούλου, Η. (1990). Μετανάστες και πρόσφυγες στην Ελλάδα, *Εκλογή Θεμάτων Κοινωνικής Πρόνοιας*.

Καβουνίδη Τ. (2001). Η μετανάστευση στην Ελλάδα και η γήρανση του πληθυσμού, Δημογραφική γήρανση, αγορά εργασίας και κοινωνική προστασία: Τάσεις, προκλήσεις και πολιτικές, *Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας*.

Καβουνίδη Τ. (2002). Χαρακτηριστικά μεταναστών: το ελληνικό πρόγραμμα νομιμοποίησης του 1998, *Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας*.

Πετρινιώτη Ξ. (1993). Η μετανάστευση προς την Ελλάδα. Μία πρώτη καταγραφή, ταξινόμηση και ανάλυση, *Αθήνα, Οδυσσέας*.

Πετράκου Β. Η. (1998). Η κατασκευή της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία.

Θεοδώρου Π. Λιανού (2003). Σύγχρονη μετανάστευση στην Ελλάδα, Οικονομική διερεύνηση 2003.

Τσίμπος Κ. (2001). Η σημασία της μετανάστευσης στην εκτίμηση του μεγέθους και την κατά ηλικία δομή του πληθυσμού της Ελλάδας, Δημογραφική γήρανση, αγορά εργασίας και κοινωνική προστασία: Τάσεις, προκλήσεις και πολιτικές, *Αθήνα, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας*.

Τσίμπος Κ. (2004). Η μεταναστευτική εισροή ως παράγοντας επιβράδυνσης της δημογραφικής γήρανσης, Το νέο δημογραφικό τοπίο του 21ου αιώνα: Εξελίξεις, επιπτώσεις, πολιτικές, *Αθήνα, Gutenberg*.

Καβουνίδη Τ. (2003). Έρευνα για την οικονομική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών, *Αθήνα, Παρατηρητήριο Απασχόλησης*.

Κακλαμάνη Σ.-Ανδρουλάκη Ε. (2006). Η επίδραση των αλλοδαπών και οι χωρικές της προεκτάσεις στην πληθυσμιακή δομή της Ελλάδας, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*.

Κοτζαμάνης Β. (2006). Οι αλλοδαποί στην Ελλάδα, μια πρώτη ανάλυση της γεωγραφικής τους διασποράς και της συμβολής τους στις πληθυσμιακές μεταβολές της τελευταίας δεκαετίας (1991-2001), Συνέδριο με θέμα: Μετανάστευση στην Ελλάδα: εμπειρίες-πολιτικές-προοπτικές, *ΙΜΕΠΟ*.

10369